

Lise Öğrencilerinin Kariyer Gelişiminde Aile Rolünün Farklı Değişkenlere Göre İncelenmesi

Süleyman Tecimer

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsüne Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık dalında Yüksek Lisans Tezi olarak sunulmuştur.

Doğu Akdeniz Üniversitesi
Ocak 2017
Gazimağusa, Kuzey Kıbrıs

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü onayı

Prof. Dr. Mustafa Tümer
L.E.Ö.A. Enstitüsü Müdürü

Bu tezin Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı Yüksek Lisans derecesinin gerekleri doğrultusunda hazırlandığını onaylarım.

Doç. Dr. Canan Zeki
Eğitim Bilimleri Bölüm Başkanı

Bu tezi okuyup değerlendirdiğimizi, tezin nitelik bakımından Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı Yüksek Lisans derecesinin gerekleri doğrultusunda hazırlandığını onaylarız.

Doç. Dr. Sibel Dinçyürek
Tez Danışmanı

Değerlendirme Komitesi

1. Doç. Dr. Yeliz Akıntuğ

2. Doç. Dr. Sibel Dinçyürek

3. Yrd. Doç. Dr. Sertan Kağan

ABSTRACT

The main purpose of this study is to examine the high school students' career decision making self-efficacy based on the role of the family influence on career developments and assess whether career decision making shows variations in terms of different variables.

Considering this aim, this current research was carried out with the college and high school level students who were at 9th, 10th, 11th and 12th grade and also studied at Nicosia District's Yeni Sistem Study Center in the 2016-2017 academic years. In this study, a screening model was applied as a descriptive research method. Besides, the Family Influence Scale and Short-Form of Career Decision Making Self-Efficacy Scale were used as data collection tools. Moreover, IBM SPSS 24.0 statistical data analysis package programs were utilized to analyze the research data.

According to the research findings, it was determined that the students who participated in the study received a higher average score from the Short-Form of Career Decision Making Self-Efficacy Scale and Family Influence Scale. Moreover, this study indicated that the students who participated in the research had a high level of relevance with the score of self-optimality scale and planning subscale in Short-Form of Career Decision Making Self-Efficacy Scale between the scores of the financial support sub-dimension in the career development. Finally, in career studies, applications for increasing the competence expectancy can be increased, taking into consideration the decision-making prospect of career decision-making competence. It is important that these activities are given starting from primary school period. In practice, extra care and attention was paid to include the family and suggestions were made to work in cooperation with the parents.

Keywords: Career, Family, Career Preference, Career Decision Making Self-efficacy, Family Influence in Career Development.

ÖZ

Bu araştırma, lise öğrencilerinin Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi temelli ailenin rolünü belirlemek ve farklı değişkenler açısından aralarında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını incelemektir.

Araştırma Lefkoşa İlçesi Yeni Sistem Dershanesi'nde bulunan 2016-2017 eğitim-öğretim yılında öğrenim gören kolej ve düz lise 9. 10. 11. ve 12. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Çalışma, betimsel araştırma yöntemlerinden tarama modeli uygulanmıştır. Veri toplama aracı olarak, Kariyer Gelişiminde Aile Etkisi Ölçeği ve Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma verilerinin çözümlenmesinde IBM SPSS 24,0 istatistiksel veri analizi paket programları kullanılmıştır.

Araştırma bulgularına göre, çalışmaya katılan öğrencilerin, kariyer kararı yetkinlik beklentisi ölçeği ve kariyer gelişimi aile etkisi ölçeği genelinden aldıkları puan ortalamasının yüksek düzeyde olduğu saptanmıştır. Ayrıca, araştırmaya katılan öğrencilerin kariyer gelişiminde aile etkisi ölçeğinde yer alan maddi destek alt boyutundan aldıkları puanlar arası kariyer kararı yetkinlik beklentisi ölçeğinde yer alan kendini doğru bir şekilde değerlendirebilme ve plan yapma alt boyutlarından aldıkları puanlar arası ile yüksek düzeyde anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Son olarak, kariyer çalışmalarında, kariyer kararı yetkinlik beklentisinin karar vermedeki önemi göz önünde bulundurularak, yetkinlik beklentisinin artırılmasına yönelik uygulamalar çoğaltılabilir. Bu etkinliklerin, ilkökul döneminden başlayarak verilmesi önemlidir. Uygulamalarda ailenin yer almasına özen gösterilerek, aile ile işbirliği içinde çalışılabileceğine yönelik öneriler yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kariyer, Aile, Kariyer Tercihi, Kariyer Kararı Yetkinlik
Beklentisi, Kariyer Gelişiminde Aile Etkisi

TEŞEKKÜR

Bu tez, birçok insanın bana verdiği emek, ilgi ve sabrın sonunda gerçekleşmiştir. Yalnızca öğrenim hayatım boyunca değil her zaman yanımda olan ve umutsuzluklarımı yenmemde katkısı olan herkese bana inanıp güvendikleri için teşekkür ederim.

Çalışmalarım boyunca beni her zaman destekleyen, teşvik eden, cesaretlendiren, sabırla dinleyip zamanını hiçbir zaman esirgemeyen başta tez danışmanım Doç. Dr. Sibel DİNÇYÜREK olmak üzere tüm hocalarımaya sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Bu çalışmanın yürütülmesinde; boş zamanlarını ayırıp araştırmama katılan tüm öğrencilerime teşekkürü bir borç bilirim.

Bana her türlü maddi ve manevi desteği veren, annem Sevdiye TECİMER, babam Nazım TECİMER, anneannem Emine HACISÜLEYMANOĞLU ve İrem KARABÖCEK'e teşekkürlerimi bir borç bilirim. Ayrıca, uzman görüşüyle bana yardımlarını esirgemeyen arkadaşlarım Gizem KARAGİL, Düriye ONBAŞI, Hanife FALYALI ve Gökhan SÜRER' e sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. Son olarak emeği geçen tüm dostlarıma en içten teşekkürlerimi sunuyorum.

İÇİNDEKİLER

ABSTRACT	iii
ÖZ	v
TEŞEKKÜR	vii
KISALTMALAR	xi
TABLO LİSTESİ	xii
1 GİRİŞ	1
1.1 Problem Durumu	1
1.2 Araştırmanın Amacı	4
1.3 Araştırmanın Önemi	5
1.4 Araştırmanın Tanımları	6
2 LİTERATÜRÜN İNCELENMESİ	8
2.1 Kariyer Kavramı	8
2.2 Kariyer Tercihi ve Gelişim Süreci	10
2.3 Kariyer Gelişim Kuramları	12
2.3.1 Maslow'a göre Kariyer Gelişimi	12
2.3.2 Isaacson' a Göre Kariyer Gelişimi	14
2.3.3 Ginzberg ve Arkadaşları'na Göre Kariyer Gelişimi	15
2.3.4 Super'a Göre Kariyer Gelişimi	16
2.3.5 Holland'a Göre Kariyer Gelişimi	17
2.3.6 Roe'nun Kariyer Gelişim Kuramı	19
2.4 Kariyer Seçiminde Karar Kuramları	20
2.4.1 Hilton'a Göre Karar Verme	21
2.4.2 Gelatt'a Göre Karar Verme	22

2.4.3 Bergland'a Göre Karar Verme	23
2.4.4 Littrel'e Göre Karar Verme.....	24
2.5 Yetkinlik Beklentisi.....	24
2.5.1 Yetkinlik Beklentisini Belirleyen Faktörler	25
2.5.1.1 Bilişsel Süreçler	25
2.5.1.2 Duyuşsal Süreçler.....	26
2.5.1.3 Motivasyonel Süreçler	26
2.5.1.4 Seçme Süreçleri.....	26
2.5.1.5 Başarılı Yürütülmüş Performanslar.....	26
2.5.1.6 Dolaylı Öğrenme Yaşantıları	27
2.5.1.7 Sözel İkna.....	27
2.5.1.8 Fizyolojik ve Duygusal Durum (Heyecanlanma)	28
2.6 Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi	28
2.7 Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi ve Aile Etkisi	29
2.8 İlgili Araştırmalar	33
2.8.1 Yurt İçi Yapılan Çalışmalar (Türkiye-KKTC).....	33
2.8.2 Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar	38
3 YÖNTEM.....	40
3.1 Araştırma Modeli	40
3.2 Evren ve Örneklem.....	40
3.3 Veri Toplama Araçları.....	44
3.3.1 Kariyer Gelişiminde Aile Etkisi Ölçeği	44
3.3.2 Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi Ölçeği Kısa Formu	46
3.4 Verilerin Toplanması.....	47
3.5 Verilerin İstatistiksel Analizi.....	47
4 BULGULAR	50

5 TARTIŞMA VE YORUM	82
6 SONUÇ VE ÖNERİLER	91
6.1 Sonuçlar	91
6.2 Öneriler	94
KAYNAKLAR	96
EKLER	109
Ek 1	110
Ek 2	111

KISALTMALAR

ABDÖ	Ana-baba Davranış Anketleri
ATÖ	Ana-baba Tutum Ölçekleri
BPBQ	Bronfenbrenner Parent Behavior Questionnaire
D-DE	Depresyon ve Dikkat Eksikliği
KGAE	Kariyer Gelişiminde Aile Etkisi
KGAEÖ	Kariyer Gelişiminde Aile Etkisi Ölçeği
KKTC	Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
KKVY	Kariyer Karar Verme Yetkinliği
KKYB	Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi
KKYBÖ	Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi Ölçeği
KKYB-KF	Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi Kısa Form
PARI	Parent Attitude Research Instrument
SP	Standart Sapma
TDK	Türk Dil Kurumu

TABLO LİSTESİ

Tablo 3.1: Öğrencilerin demografik özellikleri	41
Tablo 3.2: Öğrencilerin ebeveynlerinin demografik özellikleri.....	43
Tablo 4.1: Öğrencilerin KGAE ve KKYB Ölçeğinden aldıkları puanlara ait tanımlayıcı istatistikler.....	51
Tablo 4.2: Öğrencilerin cinsiyetlerine göre KGAE ve KKYB Ölçeğinden aldıkları puanların karşılaştırılmasına ilişkin Mann-Whitney U testi sonuçları.....	53
Tablo 4.3: Öğrencilerin yaşlarına göre KGAE ve KKYB Ölçeğinden aldıkları puanların karşılaştırılmasına ilişkin Kruskal-Wallis testi sonuçları.....	55
Tablo 4.4: Öğrencilerin okul türlerine göre KGAE ve KKYB Ölçeğinden aldıkları puanların karşılaştırılmasına ilişkin Mann-Whitney U testi sonuçları.....	58
Tablo 4.5: Öğrencilerin sınıflarına göre KGAE ve KKYB Ölçeğinden aldıkları puanların karşılaştırılmasına ilişkin Kruskal-Wallis testi sonuçları.....	60
Tablo 4.6: Öğrencilerin bölümlerine göre KGAE ve KKYB Ölçeğinden aldıkları puanların karşılaştırılmasına ilişkin Kruskal-Wallis testi sonuçları.....	63
Tablo 4.7: Öğrencilerin baba eğitim durumlarına göre Kruskal-Wallis testi sonuçları	66
Tablo 4.8: Öğrencilerin anne eğitim durumlarına göre Kruskal-Wallis Testi Sonuçları	68
Tablo 4.9: Öğrencilerin babalarının mesleklerine göre KGAE ve KKYB Ölçeğinden aldıkları puanların karşılaştırılmasına ilişkin Kruskal-Wallis testi sonuçları	70
Tablo 4.10: Öğrencilerin annelerinin mesleklere göre KGAE ve KKYB Ölçeğinden aldıkları puanların karşılaştırılmasına ilişkin Kruskal-Wallis testi sonuçları	72

Tablo 4.11: Öğrencilerin gelir durumlarına göre KGAE ve KKYB Ölçeğinden aldıkları puanların karşılaştırılmasına ilişkin Kruskal-Wallis testi sonuçları	74
Tablo 4.12: Öğrencilerin ailelerinin tutumlarına göre KGAE ve KKYB Ölçeğinden aldıkları puanların karşılaştırılmasına ilişkin Kruskal-Wallis testi sonuçları	77
Tablo 4.13: Öğrencilerin KGAEÖ ve KKYBÖ aldıkları puanlar arasındaki korelasyonlara ait Spearman Korelasyon Analizi sonuçları	80

Bölüm 1

GİRİŞ

Bu bölümde araştırma problem durumu, araştırma amacı, araştırma önemi ve araştırma tanımlarına yer verilmiştir.

1.1 Problem Durumu

Gelişen dünyamızda eğitim ve teknoloji büyük bir önem taşımaktadır. Bundan dolayıdır ki seçeceğimiz kariyer yaşamımızda önemli bir rol oynadığı söylenebilir. Lise öğrencileri anne ve babadan sosyal destek almaları yanında, meslekleri seçmelerinde de onlara etkili ve söz sahibi olup kendi çocuklarını yönlendirdikleri düşünülmektedir. Aileler, geleceğimiz olan gençlerin gelecek tüm yaşamı boyunca yaşayacağı hayat ve kariyer gibi hassas konularda çok büyük bir etken rol oynadıkları varsayılmaktadır.

21. yüzyıl eğitim ve teknolojinin hızla gelişerek değiştiği bir dönem olarak kabul edilmektedir. Toplum olarak insanlar gelişen çağa ayak uydurabilmek için çalışmaktadır ve yenilikleri takip edebilmek için sürekli yeni bilgiler öğrenmek durumundadır (Kuzgun, 2000).

Günümüzde hızla büyüyen teknoloji ve endüstri çağı ile birlikte çok büyük değişiklikler olmuştur. İnsanların temel gereksinimleri sürekli değişken hale gelmiştir. Ortaya çıkan yeni iş imkanları ve meslekler insan hayatındaki alternatifleri çoğaltmış ve komplike hale getirmiştir (Kuzgun, 2000).

Artan bu alternatiflerin idrak edilmesinde ergenlik ve yetişkinlik yıllarına paralel gelen kariyer kararı, aslında bireyin çocukluk yıllarından başlayarak, tüm

ömür boyunca süre gelen bir aşamadır. (Hartung, Porfeli ve Vondracek, 2005). Son zamanlarda, aileler çocuklarını toplumun ihtiyaç duyulan meslekleri yerine, toplum tarafından saygınlık duyulan mesleklere yönlendirdiği varsayılmaktadır.

Yeni Çağ ile birlikte tüm ülkelerin ortak yaşadığı büyük problemlerden biri ara eleman yetiştirmektir. Bizim ülkemizin büyümesi, ilerlemesini sürdürebilmesi, endüstrileşmesi kadrosunda bulunan kalifiye elemanlar ile devam edebilir. Kariyer gelişimi kalifiye elemanlar yetiştirmekle paralel bir süreç olduğu söylenebilir (Solmaz, 2015).

Kariyer seçiminin, kişinin yaşamı boyunca verebileceği önemli tercihlerden biri olduğu söylenebilir. Bu noktada kişinin hayatının büyük bir bölümünün seçmiş olduğu mesleği icra etmekle geçtiği varsayılmaktadır. Kariyer sadece kişinin kazanç elde etmesi değil, aynı zamanda kişinin kendini bulması ve toplum tarafından kabul edilme ihtiyacı olduğu görülmektedir. Zamanımızın çoğunu icra ettiğimiz mesleği sürdürmekle geçirdiğimizi düşündüğümüzde, kariyer seçiminin hayatımızın dönüm noktalarından biri olduğu fark edilebilir. Bu yüzden kariyer seçimindeki en önemli gaye; bireyin yaşam boyu hoşnut kalacağı yarınlara seçebilmesini sağlamak olduğu söylenebilir (Kuzgun, 2000).

Kişinin seçmiş olduğu kariyer, onun gelecekteki hayat kalitesini, hayat görüşünü ve bulunduğu çevreyi belirlemede önemli bir etken olduğu çıkarımında bulunulabilir. Kişi kariyer tercihinde bulunurken aynı anda da ilerideki yaşam şeklini de belirlemiş olur. Eğer kişi hayatının ilk dönemlerinde; ebeveyn, okul ve sosyal ortam tarafından doğru bir şekilde yönlendirilirse kendine uygun olan doğru kariyer tercihi ve planlamasında kilit rolü oynadığı düşünülmektedir (Kuzgun, 2000).

Bir kişinin geleceği ile ilgili olarak vereceği kariyer tercihi genellikle lise eğitimi gördükleri çağa denk gelmektedir. Bu zaman içerisinde, öğrenciler kendi ilgilerini çekebilecek kariyer tercihleri belirlemek açısından önemli bir dönem yaşamaktadırlar (Orhan ve Ültanır, 2014). Lise öğrencilerinin kariyer seçimlerinde bir den fazla kritik etken rol oynamaktadır. Bunlardan en önemlilerinden biride aile olduğu düşünülmektedir.

Ergenlik döneminde bulunan gençlerin kariyer gelişiminde ve eğitimsel geleceğini belirlemede en önemli rolü anne ve baba üstlenmektedir (Daniels, 1983; Naylor, 1986; akt. Hamamcı ve Hamurlu, 2005). Buna ilaveten, anneler ve babaların çocuklara karşı içinde bulunmuş olduğu tutum (demokratik, koruyucu, otoriter ve hoşgörülü olmak) kariyer seçimlerinde belirleyici bir rol üstlenebilirler (Feldman, 2003; Laramore, 1983).

Günümüzde, aile bir düzenin bütününe tamamlayıcı bir rol oynamaktadır. Bunlar; ailenin sahip olduğu kültürel değerler ve aile arasındaki ilişki kariyer tercihlerine doğrudan etkisi bulunmaktadır. Bireyin kariyer tercihinde anne ve babanın rolü önemsiz görülemez. Bu durum üzerinde yapılan çalışmalarda görüldüğü üzere, ailenin içinde bulunmuş olduğu sosyoekonomik seviye, sahip olduğu kardeş sayısı, ailenin nüfusu, gencin içinde bulunduğu duygusal süreç aileden özgürleşmesinin ve anne babanın gence karşı içinde bulunmuş olduğu tutumların belirleyici olduğu vurgulanmıştır (Macit, 2013).

Ailenin bireyin kariyer gelişimi üzerindeki bu önemli etkileri, kariyer çalışmalarında, dikkatleri aile desteği üzerine çekmenin gerekliliğini ortaya koymuştur. Bu alanda yapılacak çalışmalarla kişilerin, aileleri ve bununla bağlantılı olarak çevrelerinden alabilecekleri olumlu destek sayesinde yaşamlarında onları mutlu edecek, kendileri için daha uygun olacak kariyer kararları verebilecekleri ümit

edilmektedir. Bu çalışmayla yapılmak istenen bu araştırmalara küçük de olsa bir katkı sağlamaktır.

Alan yazın incelendiğinde, Türkiye’de kariyer gelişiminde ailenin rolü alanında az sayıda çalışmanın olduğu, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde (KKTC) ise bu alanda herhangi bir çalışmanın yapılmadığı ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda, ortaöğretim seviyesindeki öğrencilerin kariyer kararı verme yetkinlik farkındalıklarını, algılanan aile yaklaşımlarını ve farklı değişkenler ele alınarak çalışılması, araştırılması önemli bir konu olarak dşnlmş ve bu çalışmanın problemini belirlemiştir.

1.2 Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacında; lise ğrencilerinin kariyer kararı yetkinlik beklentisi temelli kariyer gelişiminde ailenin rolünü belirlemek ve farklı değişkenler açısından aralarında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını değerlendirmektir. Bu hedefler doğrultusunda, çalışmada aşağıdaki problemlere cevap aramaya çalışılmıştır:

1. Lise ğrencilerinin Kariyer Gelişiminde Aile Etkisi düzeyleri ile Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi düzeylerinin belirlenmesi?
2. Lise ğrencilerinin Kariyer Gelişiminde Aile Etkisi ile Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisinde cinsiyet, yaş, okul türü, sınıf düzeyi, bölüm, baba eğitim seviyesi, anne eğitim seviyesi, baba ve anne meslek düzeyleri, ailenin gelir seviyesi ve algılanan ebeveyn tutumları değişkenlerine göre anlamlı bir fark var mıdır?
3. Lise ğrencilerinin Kariyer Gelişiminde Aile Etkisi ile Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.3 Araştırmanın Önemi

Dışsal ve içsel etkenler lise çağındaki bireylerin geleceğine yönelik verecekleri kariyer kararlarında önemli etkide bulunmaktadır. İnsanoğlu yaşamıyla alakalı problemleriyle üstlenirken bireysel yeterliliklerini hem de toplum ihtiyaçlarını göz önünde bulundurmalıdır. Günümüz toplumlarına bakıldığında öğrencilerin farkındalığını yükseltmek için günümüz çağının teknoloji kabiliyeti, sorgulayabilme, pratik zeka, insan ilişkisi, uyumluluk, üretebilme, rekabet edebilirlik gibi yönlerimizin geliştirilebilmesi gerektiği varsayılmaktadır (Falyalı, 2015). Bu da kariyer seçiminde önemli boyut olarak düşünülmektedir. Bu yüzden, kariyer tercihi kişilerin bireysel gelişimine önemli derecede olanak sağlayacak ihtiyaçlarını en iyi düzeyde tamamlayabilecek olan kariyer tercihinde bulunmasıdır (Kuzgun, 2000).

Kariyer tercihi, kişinin sahip olduğu dünyaya karşı olan bakışını, hayatı yaşayış biçimini, insanlar ile kurduğu iletişimi ve davranışlarını şekillendirmesi ayrıca toplumun ilerlemesinde katkıda bulunacak insan desteğinin belirlenmesinde değerli bir rol üstlenmektedir (Yeşilyaprak, 2003). Dolayısı ile kariyer tercihi hem insan hayatı için hem toplum hayatı için önemli bir yer tutmaktadır.

Türk ailelerinin sahip olduğu yaşam ve çocuklarını büyütme şekilleri ileriki dönemlerde çocuklarını yetiştirmede büyük bir rol oynadığı varsayılmaktadır. Bireylerin kariyer tercihlerini ve gelişimini anne baba ve çevresiyle olan ilişkisinin biçimlendirdiği belirtilmektedir (Yeşilyaprak, 2003).

Belirtildiği üzere öğrencilerin karar yetkinlik beklentisi farklı değişkenleri ve ailenin meslek seçimine nasıl bir etkide bulunduğu anlamak açısından önemlidir. Tüm bu olgular dikkate alındığında araştırma sonucunda elde edilecek olan bilgiler, literatürde KKTC’de kariyer seçimi üzerinde aile faktörü ile ilgili çok

az çalışmaya rastlanmasından dolayı bu çalışmanın araştırma yapılacak olan konu alanına ilişkin kuramsal bilgilere katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın sonucunda elde edilecek olan bilgiler ve deneyimler, alanda görev yapan psikolojik danışmanlara, kariyer danışmanlarına, aile danışmanlarına, yöneticilere, öğretmenlere, öğrencilere, ailelere ve bu alanla ilgili yapılacak olan hizmet içi eğitim çalışmalarına ışık tutabilmesi açısından katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.4 Araştırmanın Tanımları

Kariyer: Seçilmiş olan meslekler doğrultusunda hayatımızın büyük bölümünü alan kişiyle bütünleşen, seçmiş olduğu alanda iyi bir konuma gelmeye çalışma faaliyetleri ve ilerleyen bir süreç (TDK, 2016).

Kariyer Tercihi: Kişinin birçok seçenektan kendine en uygun olan kariyerleri farklı açılarla incelemesi, kendi ihtiyaç ve istekleri yönünden karar vermesidir. Kariyer tercihi aceleyle alınabilecek bir karar olarak düşünülemez ve kariyer gelişimi zamanla oluşarak şekillenmektedir (Kuzgun, 2000).

Kariyer Gelişim Süreci: Kişide çocukluk dönemlerinde bir kariyer düşüncesinin oluşmasından itibaren, yetişkinlik döneminde bir kariyer sahibi oluncaya dek süre gelen gelişim dönemleridir (Yeşilyaprak ve diğerleri, 1998).

Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi: Öğrencilerinin gelecekleriyle ilgili mesleki tercihlerine yönelik verecekleri karar aşamasında kendilerini yeterli bulmaları ve bunun sonucunda alacakları kariyer kararıdır (Işık, 2010).

Aile: Aile, erkek ve kadının resmi olarak evlenmeleriyle meydana gelen, çocuk sahibi olarak kan bağı ile birleşen toplumun en küçük yapı taşıdır (TDK, 2016).

Aile Etkisi: Sosyal etkenler dışında bireyin sahip olduğu ailenin kendisine karşı olan yaklaşımlarının kişinin tüm gelişimini şekillendirmesinde önemli bir yeri vardır (Solmaz, 2015).

Cinsiyet: Kadın ve erkeğin bir birinden ayırt edilmesini sağlayan cinsel özellikleri içerir (TDK, 2016).

Bölüm 2

LİTERATÜRÜN İNCELENMESİ

Bu bölümde kariyer kavramının tanımı, tercihi ve gelişim süreci, kariyer gelişim kuramları, kariyer seçiminde karar kuramları, yetkinlik beklentisi, kariyer kararı yetkinlik beklentisi ile kariyer kararı yetkinlik beklentisi ve aile etkisi ve ilgili araştırmalar yer almaktadır.

2.1 Kariyer Kavramı

Fransızca da “carriere” kelimesi Türkçe ye “kariyer” olarak çevrilmiştir. Kariyer kavramı, geleceğimizi şekillendirmek, meslek seçimi veya meslekteki ilerlemeler gibi anlamları içermektedir (Alkan, 2014).

Kariyer en genel anlamda seçilmiş olan meslek doğrultusunda hayatının büyük bir bölümünü harcadığı, ayrıca seçmiş olduğu alanda özenle çalışarak yükselebileceği bir süreç olarak ele alınmaktadır (TDK, 2016). Mavisu (2010)’ya göre kariyer, kişinin bütün hayatı süresince varmayı hedeflediği amaçlara karşı sahip olduğu uzmanlık, bilgi birikimi, tutum ve eylemlerini gösteren, bu oluşumdaki eksiksiz eğitim ve öğrenim, iş tecrübeleri ve hatta bu zaman zarfında etkileştiği çevreyi, kişinin gelişimi ve ilerleyişi ile birlikte meydana gelen bir oluşum olarak da çıkarımda bulunulabilir.

Literatürdeki diğer kariyer tanımlarına bakılacak olunursa; kariyer bireylere faydalı servet, işçilik meydana getirmek ve bunların bedeli olarak kazanç sağlamak için elde edilen, alınan eğitim ile sahip olunan birikim, bireysel kabiliyetleri içeren ve standartları halk tarafından belirlenen faaliyetlerin tamamıdır (Kuzgun, 2003). Bir

diğer kariyer tanımı ise şu şekildedir; kariyer, aynı çatı altındaki meslek grubunun yapmış olduğu çalışmalardır (Ülkü, 1976). Kişilerin düzenledikleri çalışmalar, benzeri bir özgünlüğü içererek örgütlendiği oranda kariyere dönüşebilir. Hatta kariyer, insan için sadece para kazanma amacı değil, bir hayat tarzı ve insanlar tarafından kabul edilme ihtiyacıdır.

Kariyer tercihi sadece kişi ile ilgili değildir, devlet tarafından da belirlenen yasalar çerçevesinde hareket edilmektedir. Bu maksat ile 14.06.1973 tarihinde yasa olarak kabul gören 1739 sayılı milli eğitim başlıca kararnamesi ile Türk Milli Eğitiminin başlıca kuralları çerçevesinde yer bulmuştur (Taş, 2003).

Ulusal öğrenimin yücelmesi iktisadi, sosyal ve kültürel ilerleme amaçlarını içeren, eğitimli insan ve istihdam bağlarını göz önünde bulundurarak, endüstrileşme ve ziraatçılık, ilerici bir yol izleyerek teknolojik büyümeyi elde edecek kariyer ve yöntemsel öğrenime yönelecek şekilde tasarlanır ve uygulamaya konulur, kuralı milli eğitimin sayılı hedeflerini kapsamaktadır (Taş, 2003) .

Son zamanlarda kariyer ruhsal, sosyal ve ekonomik statü ve toplumsal standartlara sahip olan yaşamı bir çevresel gerçekler açısından değerlendirilmektedir. Ruhsal olarak kişilerle alakalı karakteristik; eğilim, beceri ve hedefine ulaşmış bir kariyere sahip olması açısından; sosyal ve ekonomik bakımından, insanların gözünde sahip olduğu saygınlık, kazanç ve hayatını değiştirmek açısından hayati bir değere sahiptir (Köksalan, 1999).

Kariyer, kazanç sağlamak maksadı ile sürdürülen faaliyetler kapsamını içerse de, yalnızca gelir elde etmek için sahip olunmaz (Çurđatay, 2010). Bu yüzden birey yalnızca gelir elde etmek amacı ile değil, toplumsal ve ruhsal gereksinimleri giderme açısından da gereklidir.

2.2 Kariyer Tercihi ve Gelişim Süreci

Literatürde kariyer tercihi ile ilgili pek çok tanım yapılmaktadır. Kuzgun (2004)'a göre, kariyer tercihi kişinin seçmiş olduğu kariyer seçenekleri arasından yalnızca bir tanesinde sonuç bulması ve bu kariyere ulaşmak hedefi ile emek harcaması olarak açıklanabilir. Aytaç ve Bayram, (2003)'a göre ise kariyer tercihi kişinin türlü seviyelerden ilerleyerek kendisine uygun olan kariyer tercihleri içerisinde bireysel gereksinimleri ve istekleri doğrultusunda olumlu ve olumsuz yönlerini göz önünde bulundurarak bir tercihe varmasıdır ya da emek sarf etmesidir. Kişinin bilinçli olarak tercihte bulunduğu kariyer, kişisel özelliklerinin bir bütünü haline gelir. Kişisel olarak, özellikleri ile zıt bir kariyer tercihinde bulunması, mesleki ve kişisel hayatında ki başarıya ve tatmin olmaya mani olur. Kişinin seçmiş olduğu en uygun kariyer doğrultusunda sahip olduğu hedeflerde yükselir, performans seviyesi artar ve mesleki tatmin olmayı sağlar (Öztaş, 1988).

Kariyer gelişimi bireyin yaşamının çoğu zamanını aldığı için büyük önem arz etmektedir. Kişinin iş hayatında mutlu olabilmesi zamanın diğer bölümünde olumlu yönden etkileyecektir, kişinin kendini tanıyarak isteklerini ve sınırlarını çizebilmesi açısından önemli olduğu söylenmektedir (Alkan 2014). Ayrıca kişilerin doyum seviyelerinin iş hayatlarında yükselebileceği zirveyi hedeflerken, başarılı olma ve sorumluluk sahibi bir birey olabilmelerini de sağlayacaktır.

Kariyer bireyin yaşamına öncelikle gelir ve kazanç sağlamaktadır (Alkan 2014). Bu doğrultuda, bireylerin kişisel yaşamlarına arzulanan düzeyde hedeflerine ulaşabilmeleri için kariyer merdivenlerini azimli bir doğrultuda çıkmaları ve ulaştıkları noktada iz bırakmaları hedeflenir. Son zamanlarda meslek yaşamında çeşitli modern gelişimlerin ortaya çıkması, kurumların tekrardan değişim göstermeleri, dışsal nedenli işçi alımı ve ya iş yerinde küçülmeye gitmeden dolayı

kişilerin görevlerine son verilmesi gibi benzer, mesleki yaşamın seçenekler doğuracağını göstermekte ve kişilerin ilerisi ile bağlantılı olarak çıkarımlarda bulunmasını sağlamaktadır.

Kariyer tercihi ve bir kariyere sahip olma, sistemsel bir insan yaşamı ile ruhsal gelişiminin bütünüdür. Çocukluk çağından başlayarak büyüyen yetişkinlik dönemlerinde ve sonrasında biçimlenir. Tercih edilen kariyer, kişinin;

- Tüm yaşamı boyunca süre gelen bir meslek edinip edinememesi,
- Sürekli iletişimde olacakları çevreyi ve insanların sınıfını,
- Hayat arkadaşının tercihini, tüm yaşamı boyunca geçireceği sosyal çevrenin özelliklerini ve konumunu,
- Aile kazancını ve yaşayış biçimini,
- Mesleğinde mutlu olup olmamasını, mesuliyet sahibi bir birey haline gelip gelmeyeceğini,
- Tüm yaşamı boyunca yaptığı işten haz alıp ve hoşnut kalıp kalmamasını ölçecek düzeyde önemli olduğu düşünülmektedir (Tan,1992).

Kariyer tercihi yaşam şeklini tercih etmektir. Bir yüksek lisans uygulamasını tercih eden öğrenci, ilerideki yaşayış biçimini tercih ettiği anlamına gelir. Genellikle birey, tercih etmiş olduğu kariyerin sağlayacağı yaşayış şeklini öğrenmediği ya da iyi araştırmadığı için başarı sağlayamayan, faydasız ve hoşnutsuz bireylere dönüşmektedir (Baltaş, 1993).

Kariyer gelişimi, ilk çocukluk çağlarında başlayarak bir düşüncenin türemesiyle meydana gelen, ergenlik dönemlerinde kariyer elde edinceye kadarki gelişim aşamalarının bütünüdür (Yeşilyaprak, 2000). Son yıllarda, kişinin bir kariyer tercihini ivedi alınan bir karar olmadığı, kariyer gelişerek oluşan ve şekillenen bir

kavrayıştır. Gelişim dönemlerinde kişilere yapılacak olan yardım servisleri de değişiklikler gösterecektir. Bu sebeple kariyer gelişim kademelerinin öğrenilmesinin önemli olduğu varsayılmaktadır.

2.3 Kariyer Gelişim Kuramları

Bu bölümde Maslow, Isaacson, Ginzberg ve arkadaşları, Super, Holland ve Roe gibi değişik bilim adamlarına göre kariyer gelişim kuramları incelenmiştir.

2.3.1 Maslow'a göre Kariyer Gelişimi

Maslow ihtiyaçlar hiyerarşisi kuramını hiyerarşik bir biçimde düzenlemiştir. Bireyin, ihtiyaçları belli bir aşama ile giderilmektedir. İlk olarak alt düzeydeki gereksinimlerin giderilmesi ile üst düzeydeki gereksinimler giderilirken, alt düzeydeki ihtiyaçlar giderilmediği takdirde üst düzeydeki ihtiyaçların ne olduğu anlaşılabilir (Karapınar, 2008). Yani bir gereksinimin doğa bilmesi için alt düzeydeki bir gereksinimin giderilmesiyle oluşabilmektedir.

Maslow, en başta kişinin gereksinimlerini hesaba katarak araştırmış ve motive etme konusunda gelişimsel adımlar atarak literatürü aydınlatmıştır. Maslow, kişilerin neden kendilerinden ödün vererek belirli kuruluşlarda işlemeyi benimsediklerini, diğer kişilerde var olan düşünce ve onlardan aldıkları komutlarla adım attıklarını incelemiştir. Maslow, kişisel hareket şeklinde motivasyonu iletme isterken ve ya birçok psikolojik ve sosyal açıdan kişinin yapısına bütünleşmiş olduğunu açıklamayı öncelik bilmiştir. Maslow, kişilerin birçok gereksinimlerini giderebilmeleri maktası ile hareket ettiklerini söylemekte ve bu gereksinimleri karşılama derecesine göre sınıflandırmaktadır (Erdoğan, 2009).

Maslow' un ölçmekte olduğu ihtiyaçlar hiyerarşisi şu biçimdedir (Erdoğan 2009):

- **Fizyolojik veya Temel İhtiyaçlar:** Bu gereksinimler kişilerin gıda, içecek, çoğalmak ve benzeri başlıca gereksinimleridir. İnsanlığın hayatını sürdürebilmesi

için karşılanması gereken gereksinimlerdir. Bu gereksinimler uzun zaman karşılanmadığında kişinin diğer gereksinimleri etkinleşmeyecektir.

- **Güvenlik Duygusu İhtiyacı:** İleriye yönelik olarak kanuni sigorta bakılmak, soğuk ve sıcak havalardan korunmaya çalışmak, sığınmak bu tarz gereksinimleri anlatır. Bu gereksinimler kişinin, sistemli, belirli ölçüde ve tahmin edilebilir bir dünyada hayatını sürdürme arzusuyla alakalıdır. İş yaşamında mesleki sigorta isteği, bireyi meslekte ihraç edilmemek için mesleğe bağlayan çalışmaların varlığı ve işleyenlerin bu tarz gereksinimlerini ne türlü karşılamaya çalışacağını belirten birliklerin fazlasıyla durumu bu gereksinime yönelik olarak belirtilen benzerliklerindedir.

- **Ait Olma İhtiyacı:** İnsanoğlu, dostluk bağlarını ilerletme isteği, çeşitli seviyelerdeki topluluklara yer edinme gereksinimi içerisindeyler. Bu gereksinimlerin doyumu için, başka kişilerle birlikte olma ve dayanışma düzeyi önem arz etmektedir. Saygılı olma, takdir edilme isteği, bilinme isteği ya da Özsaygı (ego) gereksinimi: Bu gereksinimler yalnızca sosyal etkinlikler içerisine girilerek karşılanabilmektedir. Öte yandan kişiler tarafından saygınlık görme, özgürlük, sahip olmak ve yönetim altına alma bu gereksinimler arasında yerini almaktadır.

- **Kendini Gerçekleştirme İhtiyacı:** Giderilme seviyesine göre alt sırada konum alan bu gereksinim, kişinin üretici olması, kendini yetiştirme ve tüm kapasitesini zorlayarak sonuna kadar kullanabilmesini belirtmektedir.

Maslow, kuramının tüm dünyada bilinmesinin sebebi akla uygun ve yalın olmasından kaynaklıdır. Yapılan tüm çalışmalar ihtiyaçlar kuramının beş adımlı değil, iki ve ya üç adımlı ve gereksinimlerinin önem düzeyinin bireyden bireye değişebileceğini belirtmektedir. Düzenlenen ihtiyaçlar ülkeler arasında da farklılıklar

gösterebilmektedir. Bu sebeple Maslow' un kuramı tüm dünyaca kabul edilir bir kuram olarak onaylanmamaktadır (Gültekin 2010).

2.3.2 Isaacson' a Göre Kariyer Gelişimi

Isaacson, kariyer gelişim oluşumunun beş kademedен şekillendiğini söylemektedir (Yeşilyaprak, 2000).

Uyanış ve Farkında Olma (Awareness): Bu yaşlarda çocuklarda kariyer benliğinin doğmaya başladığı zamanlardır. Dört yaş okul öncesi çağlarından başlayarak ilkökul çağlarını kapsamaktadır (5-12 yaş arası). Çocuk bu çağlarda, sosyal çevresindeki iletişime girdiği bireylerin değişik işlere sahip olduğunu, birbirinden farklı kariyerlerin mevcut olduğunu fark etmeye ve algılamaya başlar. İlköğretim son zamanlarında ise kişi, kendisi ve öbür bireylerin içerisinde hünnerleri, maksatları, ilgi ve alakaları motive yönünden değişiklikler ve benzerliklerin olduğunu anlamaya başlamaktadır.

Meslekleri Keşfetme ve Araştırma (Exploration): Bu çağlarda ortaöğretim seneleri olan 12-15 yaş kategorisini kapsamaktadır. Çocukluğun son yıllarda bireylerin ve kariyerlerin benzeri özelliklerini ve birbirinden farklı özelliklerinin olduğunu ayrıca birçok birikim farkındalığına erişir, yeni doğrultuları bulmaya ve algılamaya başlar. Kariyerleri anlamak, soruşturmak ve inceleme çağları bir bakıma hepimiz için bir yaşam boyu süregelendir.

Karar Verme (Decision Making): Bireyin ortaöğretim döneminde, 15-18 yaş kategorisini kapsamaktadır. Bu çağlarda kişi kendi için ve kariyerlerle ilgili geliştirdiği algılara karşın, bilgilerini ölçer, kategorize eder, birbirine bağdaştırmaya ve ileriye yönelik belirgin fikirler geliştirmeye başlar. Bu fikir ve görüşler ilk başta geçici olabilir yalnızca birey giderek daha somut ve seçkin bir plan üretmeye başlar ve kariyer tercihini geliştirir.

Hazırlık (Preparation): 18-23 yaş kategorisini kapsayan bu çağlarda kişi, tercih ettiği kariyer, üniversite ya da yaptığı faaliyetlerle kariyere hazırlanmaya başlar. Kariyerle alakalı yeteneklerini geliştirmeye, yeni veriler öğrenmeye, bilgi birikimi ve o alanda kariyer yaklaşımları geliştirerek kariyeri uygulamaya ihtiyatlı bir konuma gelmeye çalışır. Ayrıca kariyer yaşamı için iş başvurularına başlayarak hazırlık çağını sürdürerek devam ettirebilir.

İşe Girme (Yerleşme) (Employment): Kişinin çalışma hayatında konumunu belirleyerek çalışmaya başladığı yıllardır. Bu yıllarda kişi edindiği birikim ve yetenekleri uygulamaya başlamaktadır. Kariyerini gerçekleştirirken aynı anda da kariyer gelişimini devam ettirebilir.

2.3.3 Ginzberg ve Arkadaşları'na Göre Kariyer Gelişimi

Ginzberg, Ginzburg, Axelrad ve Herma (1951) kariyer tercihi gerçekliğini gelişimsel olarak anlatmayı aktarmışlardır. Kariyer tercihi belli bir zamanda meydana gelen bir durum değil, çocukluk yıllarından başlayarak ergenlik yıllarından devam ederek yetişkinlik yıllarına kadar kaplayan bir gelişim çağı süreci olduğunu öne sürmüşlerdir.

Temel Unsurları

Kariyer tercihi bir aşamadır. Bu aşama, büyük düzeyde, geri dönülmezdir. Tercih aşaması her zaman bir anlaşmayı kapsamaktadır.

Ginzberg'in Kariyer Gelişim Çağları, fantezi, geçici, gerçekçi olmak üzere üç çağdan oluştuğunu belirtmiştir. Bunlar;

Fantezi (Hayal) Dönemindeki: 5–11 yaş tercihlerinde; rahat tercihlerde bulunulur. Haz ve keyif almak önceliklidir. Yetişkinlerle anlaşma sağlanmaktadır.

Geçici Seçimler Dönemi: 11–17 yaş tercihlerinde, eğilimler, hüneler, kabiliyetler ve kültürel değerler değişime uğrayarak aşamalı bir şekilde sınıflandırılmaktadır. On

bir ve on iki yaşları arasındaki eğilim aşamasında; çocuk, sevdiği ve sevmediği faaliyetleri sınıflandırmaya çalışır. Eğilimleri öncelikli haldedir. On üç ve on dört yaş yıllarını içeren beceri seviyesinde, birey kendi hünerlerini ve kariyere uygun olup olmadığını göze almamaktadır. On beş ve on altı yaşları arasında değer çağlarında, birey kendi değerleri, hayati değerleri ve kariyer hayatından umdukları uyum gösterir. On yedi yaş geçiş çağında ise, tercihler kalıcı değil ve deneye dayalıdır. Birey kendi eğilimleri, beceri ve değerlerini kavramaya ve dışardaki hayatı algılamaya başladıkça fikirleri farklılık göstermeye başlar.

Gerçekçi Dönemde: On yedi ve yirmi dört yaşları arasında birey keşif yapmaya, incelemeye, biçimlendirme ve netleştirme adımlarını içerir. On yedi ve on sekiz yılları keşif çağlarında; kariyer tercihi yapmasında destekleyici bilgi ve hayat deneyimlerine sahip olmaya çalışır. Biçimlendirme, on dokuz ve yirmi bir yaş aralığında, önceden yaşanmış aşamaların bütünsel birikimidir. Birçok etkenlerin incelenmesini yapar ve bir maksada varır. Kesinleşme yirmi bir ve yirmi dört yaş aralığı çağı, tercihin netleşmesi ve bireysel programlamayı içermektedir.

2.3.4 Super'a Göre Kariyer Gelişimi

Super, benlik kavramı kişinin kendi özünü ne türlü gördüğüyle alakalıdır. Kişinin benlik kavramı sosyal çevresiyle belirli şekillerde gerçekleştirdiği iletişimlerdir. Kişinin benlik kavramı kariyer tercihinde etkiye bulunur.

Super, kariyer karar verme aşamalarını bireyin gelişimsel boyutu içinde sosyal çevresiyle iletişimi sonucunda meydana gelen benlik kavramının kariyere uzantısı ve anlatımıdır. Kariyer gelişimi sürekli devam eden bir aşama, kariyer tercihi ise bir sonuca varabilme çalışmasıdır.

Super, kişilerin kariyer gelişimlerinde sahip oldukları hünerler, eğilim ve benlik kavramlarının hayati değer taşıdığını söylemektedir. Anne babanın ekonomik

seviyesi, kişinin karşısına çıkan imkanlar ve kişinin sosyal çevresiyle iletişimindeki ilişki kariyer terhinde büyük önem arz etmektedir.

Kariyer gelişim aşamaları çeşitli çağlardan geçerek zamanla ve yeni hayat deneyimleriyle farklılaşmaktadır. Bu gelişim çağları (Super, 1957):

Büyüme dönemleri (0-14 yaş):

- a)Hayal Alt Basamağı (4-10 yaşları arası)
- b)İlgi Alt Basamağı (11-12 yaşları arası)
- c)Yetenek Alt Basamağı (12-14 yaşları arası)

Araştırma dönemleri (14-24 yaş):

- a) Deneme Alt Basamağı (14-17 yaşları arası)
- b) Geçiş Alt Basamağı (18- 21 yaşları arası)
- c) Sınama ve İzleme Alt Basamağı (22-24 yaşları arası)

Yerleşme dönemleri (25-44 yaş):

- a) Sınama Alt Basamağı (25-30 yaşları arası)
- b) Sağlamaştırma Alt Basamağı (31-44 yaşları arası)
- c) Koruma Alt Basamağı (45-64 yaşları arası)

Çöküş dönemleri (65 yaş ve sonrası):

- a) Yavaşlama Alt Basamağı (65-70 yaşları arası)
- b) Emeklilik Alt Basamağı (71 yaşları ve sonrası)

2.3.5 Holland'a Göre Kariyer Gelişimi

Kariyer danışmanı Holand, psikiyatri alanında, eğitimsel alanlarda ve orduda görevler yapmıştır. Holland kariyer tercihini, kişinin karakteristik özelliklerinin mesleki deneyimlerini içeren bir gerçeklik olarak ifade etmektedir (İbiş, 2011).

Holland Kariyer gelişimini altı kümede derlemiştir. Kişilik tiplerinide altı kümelere derlemiştir. Holland'ın kişilik tipleri şu şekilde açıklanmaktadır:

Gerçekçi Tipler: Bu tipteki kişiler fizik üstüne odaklanmıştır, şiddete eğilimli ve girişkendirler. Sistemsel çalışmalar ve kas koordinasyonu yapan kişiler de bu grup arasında değerlendirilmektedir.

Aydın Tipler: Faaliyete geçmekten çok düşünen olarak ve akıl yetenekleri doğrultusunda araştırmaktan hoşlanırlar. Karakteristik özellikleri aşırı dayanma gücü, baskıcı ve özgür olarak değerlendirilmektedir.

Sosyal Tipler: Arkadaş canlısı ve sosyal çevresiyle sürekli etkileşim halinde olan bu bireyler insancıl ve yardım sever özellikleriyle tanınmaktadırlar.

Geleneksel Tipler: Kurallara rivayet eden, uyumlu, düzenli, aşırı denetimli olan bu tipteki bireyler objeler üzerine yoğunlaşmış bireyler olarak tanınmaktadırlar. .

Girişimci Tipler: İkna kabiliyetleri yüksek olan bu kişiler, kendilerinin tatmin eden çevrelere ihtiyaç duyarlar.

Sanatçı (Artistik) Tipler: Özgür ruhlu, sanatsal faaliyetlere eğilimlidirler. Hayal gücü ve zihinsel olarak üretken bir yapıya sahip olan kişilerdirler.

Holland belirli dönemlerden geçerek geliştirdiği kariyer gelişim kuramı, kadın karşıtı ve cinsiyete dayalı ayrımcılık en büyük eleştiri odağı olmuştur. Bireylerde kariyer eğiliminin nasıl başkalaştığını görmezden gelinmesi ise diğer bir eleştiri kaynağı olmuştur (Ergün,2007).

Holland kuramının dört temel teorisi mevcuttur bunlar (Yeşilyaprak ve diğerleri,1998):

- Ortak özellikleri incelendiğinde altı kişilik tipine uyan bir den fazla kişi uyuşabilir.
- Altı çeşit kariyere eşlik altı kişilik mevcuttur.

- Bireyler kendilerinde olan ustalık, hüner, kabiliyet, yaklaşım ve değerleri kullanabilecekleri uyumlu sosyal evre arayışı içerisine girerler.
- Kişinin kariyer tercihi; hareketini, kişilik tipini ve sosyal çevresiyle olan iletişimindeki tesirini  ler.

2.3.6 Roe'nun Kariyer Gelişim Kuramı

Roe'nun kuramı, ihtiyaçlar yaklaşımı olarak da tanınmaktadır. Bu yaklaşım, ilk çocukluk yılları ile aile arasındaki bağların, sosyal evre ile olan ilişkisinin ve genetik etkenlerin tümüyle birlikte, kişinin başlıca gereksinimlerinin meydana geldiği belirtilmektedir (Yeşilyaprak ve diğerleri, 1998).

Aile Şekilleri, gençlerin kariyer gelişimi ve kariyer tercihlerinde bulunurken tesir etmektedir. Aileler anlayışlı ve hoş g r l  olursa, gençler meslek yaşamlarında insanlarla işlemekten hoşnut olacaklar, aileler anlayışsız ve itici davranışlar gösterirlerse, gençler meslek yaşamlarında çalışmaktan ve takım olmaktan uzak duracaklardır (Yeşilyaprak ve diğerleri, 1998).

Roe, ocukların ilk dönemlerini araştırırken en önemli noktanın, ebeveynlerin çocuklarına karşı olan yaklaşımlarına dikkate almış ve ebeveyn ile ocuk arasındaki bağın farklı kariyer tercihlerine sebep olduğunu söylemektedir. Roe, ebeveyn tutumlarını önem sırasına göre üç biçimde ele almaktadır. Bunlar (Yeşilyaprak ve diğerleri, 1998):

- ocuğuna karşı çok fazla ilgi gösterme,
- ocuğuna karşı itici ve uzak davranma,
- ocuğuna karşı onaylayıcı ve anlayışlı olma.

2.4 Kariyer Seçiminde Karar Kuramları

Yukarıda anlatılmış olan kuramlar, kariyer tercihini, kişinin sosyal çevresiyle bütünleşmesine olanak sağlayabilmek cinsiyet faktörü, kültürel etkiler, insan iletişimi, değer yargıları, topluma uyum sağlayabilme, sorumluluk sahibi, kariyerinde kendini ispatlayabilme ve kariyer gelişimi gibi değişkenler ile anlatılmak istenmiştir (Vurucu, 2010). Yanı sıra diğer araştırmacılar ise kariyer tercihini ve gelişimsel boyutunu karar verme aşaması olarak incelemektedirler. Bu aşamada kişiler tercihlerle alakalı araştırıp bilgi sahibi edinir, edindiği bilgileri kafasında ölçer ve son olarak karara varırlar.

İnsanoğlu büyüyerek yaşamın her evresinde süre gelen karar verme, en önemlisi de gençlik evrelerinde daha da önem arz etmektedir. Doğru ve bilinçli kararlar verebilme, kendini tanıyan bir gencin en hayati bireysel özellikleri arasında olduğu söylenmektedir. Ergenlik çağında alınan kararlar, kişinin fizyolojik sağlığını, psikolojik sağlığını, kariyerini ve toplum tarafından onaylanması açısından tüm hayatı boyunca ergenin kişisel ve ruhsal gelişiminde etkili başrol oynayabileceği düşünülmektedir (Mann ve vd. 1989). Ergenlik çağında verilen tercihler tüm hayatını biçimlendirebilmekte, genişletebilmekte ayrıca olumsuz olarak kısıtlayabilmektedir. Genel olarak 14-15 yaşlarındaki gençlerin çoğu sorunlarına çözümler üretebilmekte ve problemlerini soyut olarak düşünerek irdeleyebilme yetkinliğini kazandıkları düşünülmektedir (Mann ve vd. 1989). Gençlik döneminin sonlarında olan gençler, bir den fazla opsiyon üretebilmekte, ileriye yönelik alacakları kararların doğrultusunda oluşabilecek sonuçlara karşı daha hassasiyet göstermekte, yardım alabilmek için konusunda uzman yeterli gördükleri kişilere danışmakta ve görüş almaktadırlar (Kuzgun, 2003).

2.4.1 Hilton'a Göre Karar Verme

Hilton (1962) ele aldığı kuramda daha değişik olarak karar vermenin mesleki boyutunu incelemiştir. Hilton'a göre, mesleki karar verme aşamasının en önemli özellikli unsuru, kişinin kendisiyle olan ve sosyal çevresiyle olan etkileşimi sonucu oluşabilecek olumsuz düşünceleri ve tutarsızlıkları en aza indirmektir. Kişinin kariyer tercihinde bulunurken yaşayabileceği zorluklar ve olumsuz düşünceleri sınırlandırmaya çalışılmaktadır. Bu yüzden tercihte bulunurken oluşabilen tutarsızlıklar sebebiyle ve nasıl sınırlandırılabilceği önem arz etmektedir. Hilton olumsuz düşünceleri çoğaltan etkenleri şu biçimde vermiştir (Yılmaz, 2011).

- Tercihte bulunulacağı sürenin kısıtlı olması,
- Zorlaştırıcı bir sosyal çevrenin olması,
- Farklı bir mesleğe yöneliminin yüksek olması,
- Kariyer seçiminde bulunurken bir den fazla tercihlerin olması,
- İstenilen mesleğe olan kabiliyetin sınırlılığı,
- Birden fazla istenilen mesleklerin olması,
- Tercihte bulunulacak mesleklerin birbirine yakın oluşu,
- Tercihlerde bulunulacak mesleklerle ilgili yeterli donanımın olmaması,
- Alınacak olan karar sonrası tekrardan değişikliğin yapılamaması,
- İleriye dönük kariyer planı yapılamaması,
- Yaşanılan ülkeye özgü toplumsal ve kültürel baskılar hissedilmesi,

Hilton (1962) yukarıda verilen olumsuz süreçlerin en aza indirilebilmesi için üç biçimde aşağıda verilmektedir (Yılmaz, 2011):

1. Kişinin kendi yaşamı için kapsamlı bir kariyer planı oluşturabilmesi,

2. Tercihle bulunulurken ki zamanın iyi değerlendirilmesi,
3. İstenilen kariyerin kendine has olan gereksinimlerinin iyi araştırılıp kişinin özellikleriyle uyumunu ölçebilmesi.

2.4.2 Gelatt'a Göre Karar Verme

Gelatt (1989), karar verme aşamasında “olumlu belirsizlik” ifadesini ele almıştır. Karar verme; birikim, eylem ve tercih olmak üzere üç dönemde incelemiştir. Kişilerin karar alabilmesi için araştırıp yeni bilgiler öğrenmesine ve oluşan yeni bilgilerle tekrardan değerlendirme yapması gerekmektedir (Avşaroğlu, 2007).

Kişi akıllıca düşünerek kendine uygun bir karar alsa bile sürekli değişen toplum sebebiyle aldığı karar ilerleyen zamanda yanlış bir karar haline dönüşebilmektedir (Avşaroğlu, 2007). Bu sebeple kişinin yüzleştiği belli olmayan durumlara yönelik uyum gösterebileceği tercihlerde bulunması beklenmektedir. Pozitif meçhul ifadenin kullanırken karar alan kişi, ileriki dönemden belirgin olmamalı, belirsizliği negatif bir aşama olarak ele almamalı, mevcut olan bir gerçeklik ve aşama olarak ele alınıp güvenmelidir. Okullardaki rehberlik servisi ve mesleki danışmanlar, kişiye anlamlı karar alma yeteneği oluşturmayı hedeflemeli ayrıca belirsiz boyutlarda bütünleşme sağlayabilme seviyesini iyileştirici yönlendirmeler sağlamalıdır.

Gelatt (1962) bir karar alma sorunu ile karşı karşıya kalan kişinin ilk olarak prosedür ve değer düzenleri gereksinimlerine ihtiyaç duyulduğu varsayılmaktadır. Bu düzende karar alma dönemleri aşağıdaki biçimde kalıplaştırılmıştır:

- **Yordayıcı sistem:** Tercihler, davranışın neden olacağı olumlu veya olumsuz getiriler (imkanlar) ve bu çözümlere erişebilme ihtimali,
- **Değer sistemi:** Olabilirliği yüksek olan neticelerin gerçekleşebilme ihtimali,

- **Karar sistemi:** Tercihlerin önemlilik sıralarına göre gözden geçirilmesi (Doğan, 2010).

İnsanoğlu her ne kadar olumlu, gerçekçi ve detaylı birikim elde edebilirse, başka davranışları gerçekleştirmeye yönelir, alması gereken sorumlulukların net ve farkındalıklı bir algıya sahip olur. Alınacak her sorumluluk durumunda ortaya çıkabilecek olumsuz sonuçlardan kaçma ihtimali olmadığı gibi böyle bir şansıda bulunmaz. Bu yüzden esas gerekli olan şey insanın alması gereken sorumlulukların farkındalığıdır (Gelatt, 1962; akt. Doğan, 2010).

2.4.3 Bergland'a Göre Karar Verme

Bergland'a göre, karar alma döneminde yerine getirilmesi gereken birkaç sürecin olduğu vurgulanmaktadır (Eldeleklioğlu, 1996). Bunlar;

- Sorunun ortaya çıkması; zorunlu olarak yeni bir davranış kazanım arayışı ve onun alışkanlığa dönüştürülmesi,
- Sorunun açıklanması; problemin giderek ortadan kaldırılması gereken bir davranış olarak belirtilmesi ve tanımlanması,
- Tercihlerin yaratılması; gerçekleşebilme ihtimali en fazla olan tercihe eğilimde bulunma,
- Tercihler ile ilgili bilgi depolanması, her tercihin olumlu ve olumsuz sonuçlarının değerlendirilmesi,
- Öğrenilen bilgiler arzu ve istekleriyle kıyaslanarak ölçülebilir,
- Kendisine en uygun alternatifin karar verilerek, ileriye dönük plan ve programının çalışmaya konabilmesi
- Elde edilen bulguların gözden geçirilmesi

2.4.4 Littrel'e Göre Karar Verme

Karar alma dönemini kapsayan yakın araştırmalar Littrel (1987) tarafından yürütülmüştür. Littrel'e göre karar alma dönemi yedi aşamada belirlenmektedir. Bu aşamalar;

- **Problemin Tanımı:** Yapılacak olan tercihin bireyin hayatındaki yerinin algılanması.
- **Amaçlar Oluşturma:** Bireyi ilgilendiren özel hedeflerin alınabilmesi.
- **Kaynakların Belirlenmesi:** Hedeflere erişebilmek amacı ile yerine getirilmesi gereken özelliklerin tanımlanması, bireysel, sosyal çevre ve ekonomik imkanların oluşturulabilmesi.
- **Seçeneklerin Göz Önünde Bulundurulması:** Erişilebilir imkanların iyi ve kötü etkilerinin gözden geçirilmesi ve bu tercihlerin erişilmesi istenen hedefe varılıp varılamayacağının değerlendirilmesi.
- **Karar Verme:** Belirlenen hedeflere varılması tartışılan tercihlerden elenerek bir tanesine karar verilmesi.
- **Kararın Uygulamaya Konulması:** Belirlenen seçeneğin yerine getirilmesi.
- **Sonuçların değerlendirilmesi:** Var sayılan hedeflere yerine getirilip getirilemediği ve sorunların ortada kalkıp kalkmadığı değerlendirilir.

2.5 Yetkinlik Beklentisi

Yetkinlik beklentisi, bireyin belirli bir faaliyeti başarı ile yerine getirebilme konusunda kendi yeterliliği ile ilgili düşüncesidir (Bandura, 1977). Kişinin belirli bir başarıyı sergileyebilme açısından bireyin kendisine olan güveni ele alınarak tanımlanabilir (Işık, 2010). Bandura (1997) bireyin daha mücadeleci görevlerde yer almasını, verilen görevi gayret içerisinde yürütmesini, karşılaşılan zorluklar

karşısında daha sabırlı olmasını ve başkalarına göre yeteneklerini daha etkin kullanmasını yetkinlik beklentisinin sağladığını ifade etmiştir.

Yetkinlik beklentisinin anlamlı düzeyde bulunması bireyin alınan her sorumluluğu yerine getirebileceği göstermemektedir. Birey yetkinlik beklentisi fazla düzeyde olsa da başaramayacağı bir hedef belirlediğinde kendine olan güvenini kaybedecektir. Kişi gerçek yeteneğinin altında hedefler belirlediğinde ise harcadığı enerji daha az olacak ve bir süre sonra etkinlikleri yürütmeyi bırakacaktır (Bandura, 1986). Kişinin kendisini doğru değerlendirmesi ile çok yakından ilişkili olan yetkinlik algısı bireyin daha gerçekçi hedefler belirlemesine ve hedefleri daha etkin gerçekleştirmesine katkı sunacaktır (Bandura, 1986).

2.5.1 Yetkinlik Beklentisini Belirleyen Faktörler

Yetkinlik beklentisini belirleyen bir çok faktör bulunmaktadır. Bunlar: Bilişsel Süreçler, Duyuşsal Süreçler, Motivasyonel Süreçler, Seçme Süreçleri, Başarılı Kişisel Davranışlar, Gözlemeleyerek Öğrenme Yaşantılar, İkna Kabiliyeti, Fizyolojik ve Duygusal Boyut(Coşku).

2.5.1.1 Bilişsel Süreçler

Yüksek derecede yetkinlik beklentisi içine giren bireyler akıllarında zafere ulaşan düşünceler, imgeler yaratırlar. Az derecede yetkinlik beklentisi içine giren bireyler zafere ulaşamayan düşünceler ve imgeler yaratırlar. Kişilerdeki zayıflık algısı davranışı da kötü yönde etkilemekte ve akıllarda zafere ulaşamama düşüncelerine sahip olan bireylerin davranışları bu tür düşünce ve imgeler sahip olmayanlara kıyasla daha az olmaktadır (Bandura, 1995)

2.5.1.2 Duyuşsal Süreçler

Kişilerin kabiliyetleriyle bağlantılı inançları, performans düzeylerini değiştirdiği gibi zarar verici dönemlerde sahip oldukları endişe, gerginlik ve ruhsal çöküntüyü de ortaya çıkarmaktadır. Gerçekte kişiler, kaygılarıyla ele geçirildiğinden dolayı değil, tehlikeli olarak anlamlandırdıkları koşullarla mücadele edebilmede başarısızlığa ulaşabileceklerini varsaydıklarından dolayı zarar verici koşullardan ve eylemlerden uzaklaşırlar. Fakat tehlikeleri atlatabileceğini düşünen kişiler, bunlara inanmayanlara kıyasla çok az seviyede endişe duyarlar ve başarıya ulaşacaklarıyla ilgili düşünceler oluşturarak harekette bulunurlar (Bandura,1993).

2.5.1.3 Motivasyonel Süreçler

Kişiler kendi kendilerini ödüllendirirler, yetenekleri ile alakalı inançlar oluştururlar. Başarıya ulaşamama ve bunları takip eden engellerle yüzleştiklerinde kapasitelerine yönelik inançları zayıf olan bireyler mücadeleden vaz geçerler, kapasitelerine olan güvenleri fazla seviyede olanlar ise kolay pes etmezler, mücadele eder ve yapabileceğinin en iyisini sergilerler. (Bandura,1995).

2.5.1.4 Seçme Süreçleri

Bireyler kapasite ve becerilerinin üstünde olduğunu algıladıkları etkinlikleri yapmaktan çekinir. Yetkinlik beklentisi az olan bireylerin kapasite ve becerilerinin altındaki davranışlarını tercih eder ve kapasite ve becerilerinin etkin bir şekilde gösteremezler (Bandura, 1995).

2.5.1.5 Başarılı Yürütülmüş Performanslar

Yetkinlik beklentisinin, bireyin başarılı ve başarısız performanslarından etkilenmesidir. Olumsuz deneyimler yetkinlik beklentisini düşürürken, olumlu deneyimler yetkinlik beklentisini artırmaktadır (Bandura, 1977).

Bandura (1986), kişinin eski tecrübelerine dayanarak yetkinlik beklentisinin gelişmesinde faydalı olduğunu varsayar. Belirli bir alana yönelik kişinin zafere ulaştığı davranışlar bireysel yetkinlik beklentisini kuvvetlendirirken tecrübe edinen olumsuzluklar kişinin yetkinlik seviyesini düşürürken, olumlu olayların çoğalması ve yinelenmesi yetkinlik beklentisi düzeyini yükseltir (Bandura, 1986). Az derecede de olsa ender olaylarda tecrübe edinen olumsuzluklar diğer bir taraftan yetkinlik seviyesinin düşmesine sebep olurken başka taraftan da kişinin performansının yükselmesi açısından kritik bir sorumluluk üstlenir.

2.5.1.6 Dolaylı Öğrenme Yaşantıları

Bireyin başka insanların başarılarını gözlemleyerek kendi inancını kazanmasıdır (Bandura, 1977). Kişilerin etraflarındaki bireyleri seyrederek veya örnek benimseyerek çevresel bilgiler olarak yetkinlik beklentisinin çoğalmasına sebep olur. Kişinin kendi kendisine yakın bireylerin başarıya ulaştığı yerlerde “ben de başarabilirim” düşüncesi gelişmesi, bireyin hareketlerini örnek yetkinlik beklentisini yükseltirken bir yandan bireylerin başarısızlığa ulaştıkları bireyler ile kendilerini kıyaslamaları yetkinlik beklentisini aşağı seviyelere çekecektir. Fakat bu bireyin bu doğrultuda oluşturduğu yetkinlik beklentisi, bireysel olarak ilerletebileceği yetkinlik beklentisi kadar yüksek olmayacaktır. (Bandura, 1986).

2.5.1.7 Sözel İkna

Bireyi bir davranışı yapabilme konusunda sözel olarak ikna etme çabasıdır. Yetkinlik beklentisi bireyin inandırılmasıyla doğrudan ilişkilidir (Bandura, 1977). Yetkinlik farkındalığını yükseltmenin bir diğer yöntemi de ikna kabiliyeti ya da cesaretlendirirken, belli bir şeye yönelik performans sergilerken ve bu davranışı yerine getirebilecek kabiliyetleri kapsayan kişilerin dışardan dayanak alınabilecek sözel bildirimlerin algılanması belli bir sorunla yüz yüze geldiklerinde bireysel

becerisizliklerini hayal etmek yerine sorunu çözüme kavuşturmak amacı ile mücadele etme girişimine girer (Bıkmaz, 2004). Dış etkenlerden kaynaklanan pozitif dönütler ve motivasyonlar kişinin zorla mücadele etmesi için bütün gücü ile çaba göstermesini sağlayacak ve kişinin hedefine ulaştığı zaman yetkinlik kapasitesi aynı düzeyde yükselecektir. Gerçekdışı motivasyonlar ya da negatif dönütler kişinin gayretine karşılık sonuca ulaşamamasında bir etken rolü olacak ve yaşanan bu olumsuz deneyim ile kişinin bireysel yetkinlik seviyesi düşecektir (Bıkmaz, 2004).

2.5.1.8 Fizyolojik ve Duygusal Durum (Heyecanlanma)

Fizyolojik ve Duygusal Durum (Heyecanlanma), bireyin stres ve kaygı gibi fiziksel ve duygusal olarak hissettiği olumsuzluklardan yetkinliğinin etkilenmesidir (Betz, 1992). Sağlıklı bir kariyer gelişim süreci için olması gereken; bireysel olarak kendi kendini düzgün bir biçimde ölçme, kariyerle alakalı bilgi sahibi olabilme, ileriye dönük, amaçlar belirlemek, ilerisini kapsayan planlar üretme ve sorunları aşabilme şeklindeki mesleki görevleri ile ilgili hedef davranışları gerçekleştirme konusunda kişinin kendisine olan güvenidir.

2.6 Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi

Türk Dil Kurumu meslek: “Belli bir eğitim ile kazanılan sistemli bilgi ve becerilere dayalı, insanlara yararlı mal üretmek, hizmet vermek ve karşılığında para kazanmak için yapılan, kuralları belirlenmiş iş” biçiminde ifade edilir (TDK, 2016). Kariyer Tercihi: kişinin seçmeyi arzu ettiği işler içerisinde bir tanesinde tercih de bulunması ve bunun için gayret harcamasıdır (Kuzgun 1988). Bir diğer tanıma göre kariyer seçimi, Her hangi bir kişinin kendisine uygun yapıda işleri türlü tarafları ile gözden geçirip bireyin gereksinimleri ve istekleri doğrultusunda arzulan tarafları fazla, arzu edilmeyen tarafları kısıtlı olan tarafa doğru hareket etme eğilimidir (Yeşilyaprak, 2011).

Kariyer kararı yetkinlik beklentisi birtakım kariyer sorumluluklarını uygulamada kişinin içsel güveniyle alakalı olduğu varsayılabılır (Betz ve Hackett, 1981). Bu sorumluluklar, Crites'in (1976) açıkladığı etken bir kariyer süreci için olması gereken (a) bireyin kendi kendisini düzgün bir biçimde ölçebilmesi, (b) kariyerle alakalı bilgi sahibi edinebilmesi, (c) amaç oluşturabilme, (d) ileriye dönük planlı olabilme ve (e) sorunları aşabilme girişimleridir (akt. Işık, 2010). Bu yüzden bireyin kariyer kararı yetkinlik beklentisinin fazla derecede bulunması, bireyin kabiliyet, değer ve eğilim düzgün bir biçimde ölçebilme, kariyer ile ilgili güvenilir bulgular toplayabilme, mümkün olan amaçlar seçebilme ve bu amaçları yerine getirirken yüzleşebileceği zorlukları atlatabilme de kendisine olan inancının fazla derecede olduğunu gösterir.

Kariyer kararı yetkinlik beklentisi yüksek bireylerin ayrıca mesleki amaçları bulabilme olasılıkları daha fazladır ve netice olarak bu kişiler mesleki amaçlarına yönelik hedefler düzenleme ve mesleki çalışmalar aşamasına katılım olasılıkları kariyer kararı yetkinlik beklentisi az seviyelerde seyredenlere kıyasla fazla boyuttur (Rogers, Creed ve Glendon, 2008).

2.7 Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi ve Aile Etkisi

Ailenin çocukları üzerindeki rolü, çocuk anne karnından başlayan bir süreci kapsar (Ekşi,19909). Karşılıklı ilişki, çocuğun etkileşimini ilk dönemlerden itibaren hislerini hareketlerini, geri bildirimlerini, anlaşılmasıdır. Kısaca aile hayatı ömür unsurunu belirleyici bir sorumluluk üstlenmektedir. Çocuk ile anne arasında olan derin biçimde bağa sahiptir, çocuğu kapsayan sosyal çevre olarak nitelendirilen aileyi de içermektedir. Aile arasındaki köprü tesir ve karşılıklı iletişim, çocuğun büyüüp gelişmesine doğruca büyük bir rol olan anne ve baba önemli bir yapıdır. (Kağıtçıbaşı,1989).

Kişilerin hayatına tesir ve yol gösteren durumlar yalnızca bireylerin eğilim, hüner, ustalıkları ile kısıtlı değil, dışsal etkenler içermektedir. Bu etkenlerin en hayati değer taşıyanı ailedir. Diğer etkenler anne ve babaya kıyasla hayatı süresince devamlı ve fazla ilişkili bir rol üstlenmemektedir. Kariyer tercihi hususunda kuşkusuz aile üzerinde önemli etkileşimi vardır. Kişinin dışsal çevrenin kariyer tercihinde bulunurken etkilendiği ve dışsal çevreyi kapsayan ebeveynlerin önemli etkisi mevcuttur. Gençlerin kariyer ve eğitimsel hedeflerinde belirleyici rol ebeveynlerine aittir (Solmaz, 2015).

Aile, kişisel etkileşimlerin sergilendiği bir tiyatro gösterisi gibi hayal edilebilir. Ergen ise bu gösteri de kişiler arasındaki iletişimleri her açıdan seyretmekte ve hissetmektedir. Bu bağları kapsayan anlaşabilme ve ya anlaşamama gibi, pozitif ve negatif sonuçları da aile ortamında tecrübe ederken, genç bu dönemde izleyicidir; ebeveynlerin kendi kendisiyle arasındaki iletişimlerini, kendi aralarındaki iletişimlerini ve kardeşleriyle arasındaki iletişimlerini izlemekte ve yorumlamaktadır (Yörükoğlu, 2014). Bu nedenden dolayı aile arası iletişimlerin kökeni anne ve babanın birbirleri arasındaki yaklaşımları ve hareketleri belirlemektedir. Şefkatli, anlayışlı bir tavırla kurulan evlilik, evin atmosferi için belirleyici ve bu iletişimler ebeveynlerden çocuklara yansımaktadır. Hırçın ve gergin bir aile yapısı, çocuklar üzerinde güvensiz ve huzursuz bir koşul sağlayacaktır.

Ebeveynler gençlerin kariyer ve eğitimsel gelişimlerini etkileyen hayati değer taşıyan bireylerdir. Ebeveynler sadece aile arasında gösterdikleri demokratik, otoriter ve koruyucu tarzı yaklaşımlar değil, kariyer olgunluğuna katkıda bulunan ve hareketleri de gençlerin kariyer olgunluğu aşamalarını ve kariyer tercihinde bulunma hareketleri üzerinde pay sahibidirler (Vurucu, 2010). Ebeveynler kariyer tercih dönemi, kariyer tercihinde hüner, eğilim değerler gibi etkenler ve kariyerleri

algılama hususlarında ön bilgi seviyeleri yükseldikçe daha pozitif yaklaşımlar sergilediği düşünülmektedir.

Kişilerin kariyer gelişimleriyle ilgili incelemeler yapan araştırmacılar anne babaların ve aile ilişkilerinin bireylerin kariyer gelişiminde oldukça etkili olduğunu görmüşlerdir (Roe, 1956; Trice, Hughes, Odom, Woods ve McClellan, 1995; akt. Pamuk, 2016). Bireylerin kendileriyle ilgili algılarını benlik kavramlarını kariyer gelişimi ile ilgili davranışları, anne babaları ve çevrelerinde önem verdikleri başka kişilerin yaptıklarını gözlemleyip örnek alarak öğrenirler (Bandura, 1986; Lent, Brown ve Hackett, 1994; akt. Pamuk, 2016).

Anne ve babanın sadece aile arası bağlarda otoriter, demokratik, koruyucu yaklaşımları ile değil, gençlerin kariyer gelişimlerinde yardım eden yaklaşım ve hareketleriyle de gençlerin karar alma ve kariyer gelişim dönemlerinde rol oynamaktadır. Ebeveynler gençlerin kariyer gelişimlerine yönlendirici olmak amacıyla gençlerin kariyer belirlemeye yönlendirebilir, eğilim sahibi oldukları alanlar ile alakalı iletişime girebilir ve öğrendikleri ön bilgileri gençlerle anlatıp, konuşabilir (Özdel, 2009).

Gençlerin hünerinin, eğilimlerinin farkına varmasına yardım ederek olgunlaşabilmeleri açısından türlü aktiviteler yapabilirler. Ailelerin kariyer tercihi döneminde, kariyer tercihine yönelik olumlu yaklaşım, kabiliyet, değerlerin farkındalığı gibi benzer mevzular ve kariyerleri öğrenmede ön bilgi seviyesi yükseldikçe daha pozitif yaklaşımlara girebilirler. 1980’li dönemlerde kariyer olgunlaşmasına aile rolünün tutumunu gerçekleştirmeye başlamasıyla birlikte kariyer tercihinde bulunma evresinde anne ve baba etkisi vurgulanmıştır (Özdel 2009).

Yürütülen çalışmalar sonucunda sosyal ve ekonomik düzeyinin, kardeş miktarının, aile birey sayısı, yaşamını sürdürdüğü ortam kariyer tercihinde gençleri

yönlendirdiği görülürken, günümüzde gençlerin ruhsal açıdan ebeveynlerinden kopması, aile arası iletişimleri ve anne ve babanın gençlere karşı takındıkları yaklaşımlar üstünde odaklanılmıştır (Özdel 2009). Otoriter ve hoşgörülü yaklaşım gösteren aileler gençlerin doğru kariyeri tercihinde bulunamayacağını ileri süren tutumlara göre; hoşgörülü ve otoriter prensipler içeren aileler ile birlikte yaşayan gençlerin karar alma yeteneklerini negatif açıdan etkisi olduğu ve kişiselleşmesini engellediği düşünülmektedir.

Kişinin kariyer tercihinde aile bireylerinin işleri, maddi gelirleri ve eğitim seviyeleri belirleyici rol üstlenir. Ebeveynlerin kariyerleri ve gençlerin okul performansı açısından önemli bir bağ bulunurken, niteliksiz olan ve kas gücünü içeren düşük gelir sağlayan işlere sahip olan ailelerde gençlere analitik düşünme açısından aile dışsal çevresinden pozitif geri bildirimler alma ihtimali düşüktür (Vurucu 2010). Eğitim bütçesi aile tarafından karşılanmamakta, olgun gençlerin kazanımlarını bırakmamaları, kalabalık aile yapısı ders çalışmayı önlemekte düzensiz beslenme neticesinde gencin zihinsel ilerleyişinde sıkıntılara neden olmaktadır (Vurucu 2010).

Literatürde ebeveynlerin çocuklarının kariyer tercihleri üzerinde etkili olduğuna dikkat çekilmesine karşın çocukların kariyer yaklaşımlarının ve ön bilgi seviyelerinin çocuklarının kariyer istikrarsızlığı ile ilgili irdeleyen araştırmalar sınırlı sayıdadır. Bu araştırmada lise öğrencilerinin kariyer kararı yetkinlik beklentisi temelli kariyer gelişiminde ailenin etkisi ve farklı değişkenler açısından aralarında anlamlı bir farklılığın olup olmadığı temel amaç olarak belirlenmiştir. Bu çalışmada toplanan sonuçların gençlerin kariyer belirsizliklerini giderilmesi maksadı ile ileriye dönük aileleri kapsayacak araştırmalar bakımından fayda sağlayabileceği öngörülmektedir.

2.8 İlgili Araştırmalar

Bu bölümde kariyer karar verme stratejileri, kariyer kararı yetkinlik beklentisi ve ailenin rolü ile ilgili ulaşılabilen araştırmalara yer verilmiştir. KKTC ve Türkiye ayrıca yurt dışında yapılmış olan çalışmalara değinilmiştir.

2.8.1 Yurt İçi Yapılan Çalışmalar (Türkiye-KKTC)

Türkiye’de yapılan çalışmalara bakıldığında kariyer karar verme güçlükleri, kariyer kararı yetkinlik beklentisi ve ailenin rolü ile ilgili aşağıdaki çalışmalara rastlanmıştır:

Türkiye’de anne ve babanın yaklaşımları hususunda öncü çalışma, Kuzgun (1972) tarafından incelenmiştir (Akt., Sipahioğlu, 2002). Anne ve babanın yaklaşımlarının, kişinin kendi kendini gerçekleştirme seviyesi ile ilgili etkileşiminin incelenmesi amacıyla yürütülen çalışmaya 219 kız, 162 erkek, toplam 381 öğrenci katılım sağlamıştır. Bu çalışma neticesinde, demokratik anne ve baba tutumlarının kişinin kendini gerçekleştirme için doğru koşulu yaratabileceği, bu sebeple otoriter anne ve baba tutumunun kişinin kendini gerçekleştirme seviyesini negatif açıdan etkisi olduğu keşfedilmiştir. Kuzgun’un gerçekleştirdiği bu çalışma ile birlikte birçok anne ve baba tutumu ölçeklerine ilişkin araştırmalara öncülük etmiştir. Örneğin, Ana-baba Davranış Ölçeği/ABDÖ (Uluğtekin, 1976), Aile Tutum Ölçekleri/arent Attitude Research Instrument/PARI (Lecompte, Lecompte ve Özer, 1978), Bronfenbrenner Ana-Baba Davranış Anketleri/Bronfenbrenner Parent Behavior Questionnaire/ BPBQ (Güneysu, 1982), Ana-baba Tutum Ölçekleri/ATÖ (Bilal, 1984), Ana-baba Tutum Ölçekler (Eldeliklioğlu, 1996) gibi ölçekler uygulanmıştır (Akt., Sipahioğlu, 2002: 64-65).

Özyürek (1995) 11. Sınıf öğrencilerinin kariyer yetkinlik beklentisi, algılanmış kariyer tercihleri çeşitliliği ve yetenek puanları arasındaki ilişkileri

cinsiyet faktörünü göz önünde tutarak araştırmıştır. Bu çalışma sonucunda, yetkinlik beklentisinin öğrencilerin mesleki kararları üzerinde etkili olduğu bulunmuştur.

Anne ve baba tutumları ile karar verme stratejileri arasındaki ilişki Eldeleklioğlu (1996) (Akt., Sipahioğlu, 2002: 75-76), tarafından araştırılmıştır. Ergenlerin tercihte bulunurken uyguladıkları yöntemlerin doğrultusunda ebeveyn yaklaşımlarının rolü araştırıldığında, demokratik ebeveyn tutumuyla, öngörülü ve özgür tercihte bulunabilme arasında pozitif, istikrarsız davranışlar sergilediğinde ise negatif bir ilişkinin olduğu keşfedilmiştir. Koruyucu/otoriter ebeveyn tutumlarıyla istikrarsız sergiledikleri davranışlar doğrultusunda ise pozitif, otoriter ebeveyn tutumuyla öngörülü karar verme arasında negatif bir ilişki keşfedilmiştir. Eldeleklioğlu, bu çalışma neticesinde, ergenin karar verme kabiliyetinin gelişebilmesi ve etkili karar alabilmesi doğru aile koşulunun demokratik aile koşulu olduğunu vurgulamıştır. Koruyucu/otoriter ailenin koşullarının bir başka deyişle gençlerin karar verme kabiliyeti ilerletebilmesi ve en uygun karar alabilmesi için en doğru ailenin koşullarının mevcut olmadığı, ailelerden yetişen gençlerin fazla istikrarsız olduklarını ve iç tepkisel karar aldıklarını vurgulamıştır.

Lise öğrencilerinin kariyer değerleri üzerine Uğurlu (2007) tarafından çalışma yapılmıştır. Bu çalışmada Uğurlu (2007), kariyer planlaması, kişinin kariyer kararı verme süreci ve bunların insanlar için ne kadar önemli olduğundan söz edilmiş ve kariyer değerleri incelenmiştir. Çalışmanın ölçeği kariyer değeri soru listesidir. Çalışma bulgularına göre baktığımızda ise, lise öğrencilerinin en çok değer gösterdikleri kariyer değerleri sosyal güvence, maddi gelir, sosyal itibar. Bununla birlikte kişisel bilgi formunda cevap verdikleri cinsiyet, Ayrıca, öğrencilerin kariyer değerleri cinsiyet, anne ve babalarının eğitim durumlarına göre farklılık bulunmamıştır.

Bozgeyikli, Bacanlı ve Doğan (2009) ilköğretim sekizinci sınıf da eğitim gören öğrencilerinin mesleki olgunlaşmaları ve cinsiyetlerinin mesleki karar verme yetkinlik farkındalıklarının ne derecede etkilediğini ölçtükleri araştırmada, mesleki olgunlaşma ve cinsiyetin bir arada meslek kararı alma yetkinliğinin üç alt biçimini de anlamlı şekilde yordadığını bulmuşlardır. Erkek öğrencilerin mesleki karar verme düzeylerinin kız öğrencilere göre daha üst seviyede olduğu görülmüştür.

Işık (2010) Sosyal Bilişsel Kariyer Teorisi temelli bir grup müdahalesinin üniversite öğrencilerinin Kariyer Kararı Yetkinlik ve mesleki sonuç beklenti düzeylerine etkisini araştırıldığı çalışmada, uyguladığı grup müdahalesi sonucunda sosyal destek ve denetim odağının, deney grubunda yer alan öğrencilerin kariyer kararı yetkinlik beklentilerini ve kariyer sonuç beklentilerini anlamlı düzeyde yükselttiğini incelemiştir.

Yeliz ve Birol (2011) lise öğrencilerinin sahip oldukları mesleki olgunluk düzeyleri ve karar verme stratejilerinin belirlenmesi ve lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile mesleki karar verme stratejileri arasında anlamlı bir fark olup olmadığı araştırılmıştır. Bu araştırma sonucu, lise öğrencilerinin mesleki olgunluk seviyelerinin düşük; karar verme stratejileri alt ölçeğinden ise mantıklı karar verme stratejisini daha çok kullandığı saptanmıştır.

Ortaöğretim 1.sınıf öğrencilerinin kariyer karar verme zorluk seviyeleri ile ilgili araştırma Mutlu (2011) tarafından yapılmıştır. Mutlu (2011) çalışmasında ortaöğretim öğrencilerinin kariyer kararı verme güçlük seviyeleri ile kariyer kararı verme yetkinlik beklentisini, sübjektif nitelikli olup ve sosyal ve ekonomik düzey arasında bağlantının olup olmadığını test etmeyi amaçlamıştır. Ortaöğretimde öğrenim gören 680 öğrenciye uygulamıştır. Çalışmasında uyguladığı ölçekler ise; Kariyer karar Verme Güçlükleri Ölçeği”, “Meslek Kararı Verme Yetkinlik Ölçeği”,

“Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği”, “Sosyo-Ekonomik Düzey Ölçeği” ve “Demografik Form” dur. Çalışmasındaki uyumun olumlu olduğu varsayılmaktadır. Ayrıca bulgulara bakıldığında zaman ise öğrencilerin lise türlerine ve kız erkek oluşlarının kariyer kararı verme güçlükleri üzerinde farklılaşma yaratmadığı görülmüştür.

Öztemel (2012) yaptığı çalışmada kariyer kararı verme yetkinlik beklentisi ve kontrol odağının lise öğrencilerinin mesleki kararsızlıklarını ne derecede etkilediğini incelemiş ve mesleki kararsızlıklarını cinsiyet, okul çeşidi, karar durumu ve sosyo-ekonomik seviyeye göre karşılaştırmıştır. Çalışma sonucunda, kariyer karar verme yetkinliğini tek başına kariyer kararsızlığının anlamlı bir yordayıcısı olarak elde edilmiştir. Erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre, mesleki ve teknik liseye giden öğrencilerin genel liseye devam eden öğrencilere göre, henüz kariyer kararına varmamış öğrencilerin vermiş olanlara göre ve alt sosyo-ekonomik seviyede yer aldıklarını düşünenlerin orta ve yüksek algılayanlara göre, kariyer kararsızlığı puan ortalamaları anlamlı seviyede ilişkili olduğu saptanmıştır.

Şeker (2013)’ün uyguladığı çalışmasında öğrencilerin kariyer karar verme yetkinliği ile kariyer kontrolü odak noktası değerleri yapılan bazı değişkene göre kıyaslanmış ve meslek kararı verme yetkinliği ile kariyer kontrol odak noktası çerçevesindeki ilişkiyi incelemiştir. Çalışma sonucunda, Kendisinin başarılı olduğunu düşünen öğrencilerin kariyer kararı verme yetkinlik başarı sağlayamayan öğrencilere göre daha yüksek çıkmaktadır. Kariyer kararı verme yetkinliği yükseldikçe içsel denetleme puanlarının yükseldiği incelenmiştir.

KKTC’de yapılan çalışmalara bakıldığında kariyer kararı yetkinlik beklentisi ve ailenin rolü ile ilgili aşağıdaki çalışmalara rastlanmıştır:

Akıntuğ (2012) Super’in benlik kuramına dayalı olarak geliştirilen grup rehberliği programının ergenlerde mesleki olgunluk ve karar verme becerilerine

etkisi temel amacı uygulanan grup rehberliği programının lise dokuzuncu sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk ve karar verme stratejilerini geliştirmelerine etkisini ortaya koymaktır. Çalışmada, deney ve kontrol gruplu ön test- son test ve izleme testli deneysel desen uygulanmıştır. Araştırmaya katılan Yakın Doğu Koleği lise dokuzuncu sınıf öğrencileri yer almıştır. Çalışma sonucunda, çalışmada sınanan "Super'in benlik kuramına dayalı mesleki olgunluk düzeyini artırma ve karar verme becerilerini geliştirme uygulamalı grup rehberliği programının lise dokuzuncu sınıf öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerini yükseltmede, karar verme stratejilerini geliştirmede etkili olduğunu, ancak bağımlı karar verme stratejisine sahip olan öğrencilerin karar verme becerilerini geliştirmede etkili olmadığı saptanmıştır.

Kavaz (2016)'ın yaptığı çalışmanın amacı, algılanan ebeveyn tutumları ile gençlerin ruhsal ve davranışsal bozuklukları arasındaki ilişkileri araştırılmıştır. Lefkoşa İlçesinde bulunan lise öğrencilerinin, ebeveyn tutumları ile ruhsal ve davranışsal bozukluklar arasında anlamlı bir derecede ilişki bulunmaktadır. Bu çalışma, ebeveyn tutumları ile çocuklardaki ruhsal ve davranışsal bozukluklar arasındaki ilişkiyi irdeleyen ve tanımlayan bir araştırmadır. Çalışma örnekleminin % 56,3'ünü kız (f=152) ve % 43,7'sini ise erkek (f=118) öğrenciler yer almıştır. Çalışmanın verileri, Ebeveyn Tutum Ölçeği ve Gözden Geçirilmiş-Davranış Problemleri Kontrol Listesi–Gözden Geçirilmiş-Davranış Problemleri Kontrol Listesi (Revised Behavior Problem Checklist–Revised Behavior Problem Checklist) ile bulunmuştur. Çalışma sonuçları şu şekildedir: “Koruyucu Ana-Baba” ve Otoriter Ana-Baba” tutumlarının “Depresyon ve Dikkat Eksikliği” (D-DE) ile anlamlı ilişkisi olduğu saptanmıştır. “Koruyucu” ve “Otoriter” tutum değişkenlerindeki puan seviyesi arttıkça Depresyon ve Dikkat Eksikliği puanı da yükselmekte olduğu görölmüştür.

2.8.2 Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar

Baumrind (1968;1971), (Akt., Yılmaz, 2000: 22), ebeveyn tutumları ile ilgili olarak yaptığı araştırmalarında genel olarak demokratik tutumu kabullenen ebeveynlerin gençlerin özgür, kendini rahatça gösterebilen, sosyal ve akademik açıdan başarılı çocukları olduğunu vurgulamıştır. Buna ilaveten Baumrind'in düzenlemesini başlıca toplayarak yapılan araştırmalarda, çocuklarının bakış açılarını destekleyici biçimde demokratik ailelerde büyüyen çocukların onaylayıcı ya da otoriter ailelerde büyüyen çocuklardan eğitimsel başarı, sosyal açıdan etkin, öz farkındalık ve psikolojik durumu gibi ölçümlerde çok fazla puana sahip oldukları ortaya çıkmıştır.

Tang, Fouad ve Smith (1999) Asya kökenli Amerikalı öğrencilerin mesleki tercih amaçlarını etkilemekte rol oynayan faktörleri çalışmışlardır. Öğrencilerin mesleki tercih amaçlarının Amerika'ya adapte olamama ve Asya kökenli olma gibi etkenlerin olumsuz açıdan, bireysel yeterlilik istekleri ile olumlu açıdan anlamlı ilişkiler sergilediği saptanmıştır. Ailenin sosyal ve ekonomik seviyesi, aile etkinliği ve desteği ile mesleki tercih amaçları arasında ise az, fakat anlamlı ilişkiler olduğu ortaya çıkmıştır.

Germeijs ve Verschueren (2006), lise öğrencilerinin kariyer karar verme sürecini tanımlamak için geliştirdikleri kariyer karar verme modeli ile bireylerin kariyer kararını nasıl verdiklerini ve kariyer karar verme sürecindeki gelişmeleri belirtmeyi amaçlamışlardır. Lise öğrencileri için sekiz tane karar görevi belirleyerek bunları ölçen bir kariyer karar verme görevleri ölçeğini geliştirmişlerdir. Çalışmacılar test ettikleri modele dayanarak lise öğrencilerinin meslek seçimlerinin birbirlerini takip eden evrelerden oluştuğunu saptanmıştır. Öğrencilerin kendilerinden beklenen görevlerden özellikle kariyerleri, öz ve dışsal çevredeki

mesleki imkanlarını çalışma hareketlerini her dönemde değişimler gösterdiği ortaya çıkmıştır. Bu bulgular sonucunda çalışmacılar mesleki karar verme dönemlerinin ilk aşamasında olan gençlerin kendilerini ve kariyer seçenekleri hakkında ön bilgi edinebilmelerini, mesleki karar alma döneminin son aşamasında ise öğrenmiş oldukları ön bilgileri detaylı bir biçimde çalışmalarını önermektedir. Bu önerilerin gerçekleşmesi durumunda, gençlerin ileride yapacakları meslek tercihlerinden hoşnut kalabileceklerini vurgulamışlardır.

Skorikov (2007), gençleri meslek tercihine hazır hale getiren ve meslek gelişimlerini yükselten aktivitelerin gençlerin meslek tercihlerini koşullarını sorumluluklarını gerçekleştirebilmelerinde, meslek tercihlerini azaltmalarında, meslek gelişimi amaçlarına ve ileriki vadede meslek gelişimi planları gerçekleştirmelerinde pozitif katkıda bulunduğu saptanmıştır. Çalışma sonuçlarında ergenlerin kişisel farkındalıklarını arttırmayı ve çalışma davranışını edinmeyi hedefleyen yardım servislerinin faydalı olacağı vurgulanmaktadır.

Lise öğrencisinin kontrol odağı, anne-baba tutumları, bağlanma stillerinin mesleki karar verme yetkinlik puanlarını incelemek için Lease ve Dahlbeck (2009) tarafından çalışma uygulanmıştır. 257 lise öğrencisi ile çalışılmıştır. Yapılan çalışma sonuçlarına baktığımız zaman ana-baba tutumları, kontrol odağı kariyer kararı verme düzeyi üzerinde anlamlı olduğu ortaya çıkmıştır.

Bölüm 3

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma evreni ve örneklem, veri toplama aracı ve ölçeğin geçerlilik-güvenilirlik çalışması, verilerin toplanması ve verilerin istatistiksel olarak çözümlenmesi konularına yer almaktadır.

3.1 Araştırma Modeli

Çalışmada betimsel araştırma yöntemlerinden tarama modeli uygulanmıştır. Bu tarama modeli sosyal bilimlerde genellikle uygulanmaktadır ve geniş örneklem sayıları ile araştırmayı hedefler. Tarama türü çalışma modellerinde ilgilenilen konuya alakalı bulunan boyut incelenir ve bulgular rapor haline getirilir. Diğer bir deyişle çalışmayı yürüten kişi hiçbir bir şekilde oynama gerçekleştirmemektedir (Büyüköztürk, 2001; Karasar, 2005).

3.2 Evren ve Örneklem

Araştırma evrenini Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Lefkoşa ilçesinde bulunan Yeni Sistem Dershanesi'nde 2016-2017 eğitim-öğretim yılında öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır.

Araştırma evreninde yer alan tüm bireylere ulaşılmasının zaman ve maliyet açısından büyük zorlukları olmasından dolayı, çalışma evrenini en iyi temsil edecek sayıda ve rastgele bozmayacak şekilde basit tesadüfi örnekleme yöntemi ile bir örneklem tercih edilmiştir. Sade rastgele örneklemede evreni oluşturan her kişinin örneğe katılma ihtimali eşit düzeydedir. Bu yüzden ölçümlerde de her bir kişiye verilecek ağırlık eşittir (Arıkan, 2004, s.141).

Buna göre araştırma evreninde yer alan 494 öğrenciden %95 güven düzeyinde ve %5 örnekleme hatasıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışmada 400 öğrenciye anketler uygulanmış ancak bunların 302 tanesi çalışmada kullanılmıştır. Bunun nedeni ise anketlerde eksiklikler olmasıdır.

Tablo 3.1’ de çalışmaya katılan lise öğrencilerinin demografik özelliklerinin dağılımını belirtilmiştir.

Tablo 3.1: Öğrencilerin demografik özellikleri

Demografik Özellikleri	Sayı (n)	Yüzde (%)
Cinsiyet		
Kadın	165	54,64
Erkek	137	45,36
Yaş		
14 yaş	27	8,94
15 yaş	44	14,57
16 yaş	63	20,86
17 yaş	89	29,47
18 yaş	79	26,16
Okul		
Düz lise	135	44,70
Kolej	167	55,30
Sınıf		
9.'ncü sınıf	58	19,21
10.'ncü sınıf	70	23,18
11.'nci sınıf	69	22,85
12.'nci sınıf	105	34,77
Bölüm		
Matematik-Fen	166	54,97
Türkçe-Matematik	77	25,50
Türkçe-Sosyal	37	12,25
Dil	22	7,28
Gelir		
1731-3500 TL arası	101	33,44
3501-5500 TL arası	100	33,11
5501-7500 TL arası	56	18,54
7501 ve üzeri	45	14,90
Toplam	302	100,00

Tablo 3.1 incelendiğinde, araştırmaya katılan öğrencilerin %54,64'ünün kadın, %45,36'sının erkek olduğu, %8,94'ünün 14 yaşında, %14,57'sinin 15 yaşında, %20,86'sının 16 yaşında, %29,47'sinin 17 yaşında ve %26,16'sının 18 yaşında olduğu görölmektedir. Öğrencilerin %44,70'i düz lisede, %55,30'u kolejde öğrenim görmekte olup, %19,21'i 9.'ncu sınıfta, %23,18'i 10.'ncu sınıfta, %22,85'i 11.'nci sınıfta ve %34,77'si 12.'nci sınıfta, %54,97'si Matematik-Fen bölümünde, %25,50'si Türkçe-Matematik bölümünde, %12,25'i Türkçe-Sosyal ve %7,28'i dil bölümünde öğrenim görmektedir. Öğrencilerin %33,44'ünün ailelerinin gelirleri 1731-3500 TL arasında, %33,11'inin 3501-5500 TL arasında, %18,54'ünün 5501-7500 TL arasında ve %14,90'ının ailelerinin gelirlerinin 7501 TL ve üzerinde olduğu görölmektedir.

Tablo 3.2'de araştırmaya katılan öğrencilerin ebeveynlerinin demografik özelliklerinin dağılımı verilmiştir.

Tablo 3.2: Öğrencilerin ebeveynlerinin demografik özellikleri

Demografik Özellikleri	Sayı (n)	Yüzde (%)
Baba Eğitim		
İlkokul	28	9,27
Ortaokul	38	12,58
Lise	142	47,02
Lisans	65	21,52
Lisansüstü	29	9,60
Anne Eğitim		
İlkokul	54	17,88
Ortaokul	41	13,58
Lise	129	42,72
Lisans	59	19,54
Lisansüstü	19	6,29
Total	302	100,00
Baba Meslek		
İşçi	92	30,46
Memur	114	37,75
Özel sektör	73	24,17
Emekli	23	7,62
Anne Meslek		
İşçi	53	17,55
Memur	69	22,85
Özel sektör	63	20,86
Emekli	8	2,65
Ev hanımı	109	36,09
Aile tutumu		
Baskıcı	26	8,61
Otoriter	53	17,55
Koruyucu	150	49,67
İlgisiz-Kayıtsız	16	5,30
Demokratik	57	18,87
Toplam	302	100,00

Tablo 3.2 incelendiğinde, araştırmaya katılan öğrencilerin babalarının %9,27'sinin ilkokul mezunu, %12,58'sinin ortaokul, %47,02'sinin lise, %21,52'sinin lisans ve %9,60'sının lisansüstü mezunu olduğu, annelerinin ise %17,88'inin ilkokul, %13,58'inin ortaokul, %42,72'sinin lise, %19,54'ünün lisans ve %6,29'unun lisansüstü mezunu olduğu görülmektedir. Öğrencilerin ebeveynlerinin meslekleri incelendiğinde, öğrencileri babaların %30,46'sının işçi, %37,75'inin memur,

%24,17'sinin özel sektör çalışanı ve %7,62'sinin emekli olduğu, annelerinin ise %17,55'inin işçi, %22,85'inin memur, %20,86'sının özel sektör çalışanı, %2,65'inin emekli ve %36,09'unun ev hanımı olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin kendi ifadelerine göre ailelerinin tutumları incelendiğinde, öğrencilerin %8,61'i ailelerini baskıcı, %17,55'i otoriter, %49,67'si koruyucu, %5,30'u ilgisiz-kayıtsız ve %18,87'si demokratik olarak tanımlamıştır.

3.3 Veri Toplama Araçları

Araştırma verileri tanıtıcı özellikler, Kariyer Gelişiminde Aile Etkisi Ölçeği ve Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi Ölçeği olmak üzere üç bölümden oluşan soru formu aracılığıyla elde edilmiştir. Soru formunun birinci bölümünde katılımcıların yaş, cinsiyet, mesleki kıdeme gibi tanıtıcı özelliklerinin yer aldığı sorular yer almaktadır.

3.3.1 Kariyer Gelişiminde Aile Etkisi Ölçeği

Kariyer Gelişiminde Aile Etkisi Ölçeği orijinali: Fouad ve arkadaşları Carter ve Bernfeld tarafından 2010 yılında geliştirilmiştir. Bu testin geçerliliği incelenecek olur ise; toplam varyansın %51'ini dört etkenli olduğu bulunmuştur. Ayrıca, bilgi katkısı alt faktörü %28'i, aile beklentileri %16'sı, ekonomik katkı %8.6'sı, değerler/inançlar alt faktörü %6.4'ü içermektedir. Dahası, bu ölçekteki yer maddelerini içeren faktörlerin .51 ile .98 aralığında değişim gösterdiği saptanmıştır. Bu ölçeğin kendi iç güvenilirliği ele alınacak olunur ise; Cronbach alfa bilgi katkısı alt boyutu .89, aile istekleri alt faktörü için .82, ekonomik katkı alt faktörü için .82, değerler/inançlar alt faktör .75 ele alınmıştır (Akın , Usta ve Satıcı , 2012).

Kariyer Gelişiminde Aile Etkisi Ölçeği Akın ve arkadaşları tarafından 2012 yılında Türkçe olarak geliştirilmiştir. Ölçeğinin türü Kendini değerlendirme ölçeği/kağıt kalem testi olup 6'lı likert (1 Hiç katılmıyorum- 6 Tamamen

Katılıyorum) kullanılmıştır. Ölçeğin kapsamı, kişilerin kariyer gelişiminde ailenin etkisini belirlemek maksadı ile geliştirilen ve kişinin kendi kendisi ile alakalı bilgi verebilmesi doğrultusuna bağlı bir ölçektir. Bu ölçek, 22 sorudan ve 4 alt faktörden içermektedir. (Bilgi katkısı- 8 soru, Ailevi istekleri – 6 madde, Ekonomik katkı – 5 soru, İnançlar/Değerler –3soru). Puanlama/Değerlendirme: Ölçeğin alt faktörlerinden, toplanılan değerler arttıkça kişiyle alakalı biçime ait özelliklere yüksek seviyede sahip olduğu belirtilebilir. Ölçeğin genel toplamı belirtilmektedir. Artan değerler yüksek seviyede Kariyer Gelişiminde Aile Etkisini belirtmektedir. Ölçekte 15 ve 17 sorular ters olarak hesaplanmaktadır. Ölçekten toplanılabilecek en fazla değer 132 en az değer 22 puandır. Ölçme aracının yapı geçerliliği olarak, dört faktördeki KGAEÖ ile gerçekleştirilen doğrulayıcı faktör analizinde uyum endeksi puanları $\chi^2= 472,84$, $sd= 198$, $p=0,00$, $RMSEA= 0,062$, $CFI= 0,96$, $IFI= 0,96$, $RFI= 0,92$, $SRMR= 0,081$ olarak bulunmuştur. Ölçme aracının güvenilirliği iç tutarlılık, Cronbach alfa iç tutarlılık güvenilirlik kat sayıları bilgisayar destek alt faktör için .93, ailenin beklentileri alt faktör için 0,72, maddi destek alt faktör için .68, değerler/inançlar alt faktör için 0,86, ölçeğin tümü için 0,83 olarak puanlanmıştır. Madde analizi, düzeltilmiş madde-toplam kolerasyonları 0,28 ile 0,84 arasında belirtilmektedir (Akın, 2015).

Araştırmacı tarafından yapılan iç tutarlılık testi sonucunda ölçek geneline ait Cronbach alfa güvenilirlik katsayısının 0,80 olduğu ve alt boyutlara ilişkin güvenilirlik katsayılarının 0,76 ile 0,81 arasında değiştiği saptanmıştır. Buna göre ölçek aracılığıyla toplanan verilerin iç tutarlılık açısından güvenilir olduğu görülmektedir.

3.3.2 Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi Ölçeği Kısa Formu

Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi Ölçeğinin orijinali; Betz, Klein ve Taylor (1996) tarafından geliştirilmiştir. Bu testin geçerliliği; ölçek ile mesleki olgunluk ($r = .41$), mesleki sonuç beklentisi ($r = .56$; $r = .55$; $r = .50$; $r = .46$; $r = .48$), olumlu duygu durum ($r = .45$) aralığında pozitif, olumsuz duygu durum ($r = -.29$) denetim odağı ($r = -.30$) ve sürekli kaygı ($r = -.44$; $r = -.53$) aralığında negatif etkileşimde bulunduğu saptanmıştır. Bu ölçeğin güvenirliliğine bakıldığında; Cronbach alfa kat sayıları çeşitli araştırmalar sonucunda .83 ile .97 aralığında bulunmaktadır. Test-tekrar test yapıldığında bu testin güvenirliliği .83 saptanmıştır (Işık, 2010).

Türkçe uyarlama çalışması için geçerlik-güvenirlik çalışması Işık (2010) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin türü kendini değerlendirme ölçeği/kağıt kalem testi olup 5'li likert (1 Hiç güvenmiyorum- 5 Çok güveniyorum) kullanılmıştır. Ölçek 25 maddeden ve 5 alt boyuttan oluşmaktadır. (Hedef belirleme, Kendini doğru bir şekilde değerlendirme, Plan yapma, Problem çözme, Mesleklerle ilgili bilgi toplama). Yapı geçerliliği, açıklayıcı faktör analizinde ölçeğin KMO değeri .81 olarak bulunmuştur. Yapılan analiz sonucunda, öz değeri 1.00 ve üzeri olan altı bileşen bulunmuştur. Bileşenlerin öz değerine ilişkin çizgi grafiği incelendiğinde ise, kırılma noktalarının 5. Bileşenden sonra oldukça azaldığı görülmüştür. Bu açıdan, 5 faktörlü çözümün sınanmasına karar verilmiştir. Bu amaçla yine temel bileşenler faktör çıkarma ve varimaks döndürme yöntemi kullanılarak maddeler 5 faktöre zorlanmış ve yeniden faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Analiz sonuçlarına göre faktörler sırasıyla toplam varyansın %25, %7, %6, %5 ve %5' ini ve toplamda %49'unu açıklamaktadır. Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda 2 boyutlu modelin uyum indeksi değerleri: $\chi^2/sd = 336,73$, $\chi^2/sd = 1,37$, $p < 0,01$ GFI = 0,90, CFI = 0,90, RMSEA = 0,048, SRMR = 0,078 olarak bulunmuştur. Uyum geçerliliği, kariyer

kararı yetkinlik beklentisi ölçeği kısa formu ile mesleki olgunluk ($r = 0,57$), mesleki sonuç beklentisi ($r = 0,59$), olumlu duygu durum ($r = 0,38$) arasında pozitif, olumsuz duygu durumu ($r = -0,24$), denetim odağı ($r = -0,24$), sürekli kaygı ($r = -0,48$) arasında negatif ilişkiler bulunmuştur. İç tutarlılık, Cronbach Alfa iç tutarlılık güvenilirlik katsayısı 0,88 olarak belirlenmiştir. Madde analizi düzeltilmiş madde-toplam kolerasyonları 0,34 ile 0,62 arasında değişmektedir (Akın,2015).

Araştırmacı tarafından gerçekleştirilen iç tutarlılık testi sonucunda ölçek çoğunluğuna ait Cronbach alfa güvenilirlik katsayısının 0,93 olduğu ve alt boyutlara ilişkin güvenilirlik katsayılarının 0,83 ile 0,88 arasında değiştiği görülmüştür. Bu sonuçlar doğrultusunda ölçekten elde edilen verilerin güvenilir olduğu tespit edilmiştir.

3.4 Verilerin Toplanması

Araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılan soru formunun saha uygulaması Eylül ve Aralık 2016 tarihleri arasında uygulanmıştır. Soru formu uygulanmadan önce öğrencilere araştırma hakkında ve soru formunun nasıl yanıtlanacağı konusunda detaylı bilgi verilmiştir. Öğrencilerin soru formuna doğru ve samimi bir şekilde yanıt verebilmeleri için isim soy isim belirtmeyecekleri ve araştırma sonuçlarının sadece bilimsel amaçla kullanılacağı ve verecekleri yanıtların üçüncü şahıslarla paylaşılmayacağı konusunda bilgilendirilmiştir.

3.5 Verilerin İstatistiksel Analizi

Araştırma verilerinin istatistiksel çözümlenmesi bilgisayar ortamında yapılmış ve çözümlenmelerde IBM SPSS 24,0 istatistiksel veri analizi paket programları kullanılmıştır.

Soru formundan elde edilen veriler, hazırlanan veri tabanına aktarılmış ve veri girişi sırasında gerçekleştirilecek hataları kontrol etmek adına veri setine editing

& screening işlemleri uygulanmıştır. Bu işlemler sırasında eksik ya da hatalı girilen veriler basılı soru formlarından kontrol edilerek düzeltilmiştir.

Öğrencilerin tanıtıcı özelliklerinin frekans analizi ile belirlenmiş ve sonuçlar frekans dağılım tabloları ile gösterilmiştir. Öğrencilerin ölçek genelinden ve ölçeklerde yer almış olan alt boyutlardan topladıkları toplam değerlere ait olan ortalama, standart sapma, en küçük ve en büyük değer gibi tanımlayıcı istatistikler belirtilmiştir.

Araştırmada bağımsız değişkenler olan cinsiyet, yaş, sınıf, bölüm, okul türü, ebeveynlerin eğitim ve mesleği, ebeveynlerin tutumuna ölçeklerden ve alt boyutlarından alınan toplam değerlerin kıyaslanmasında uygulanılacak testlerde ölçmek için veri setinin normal dağılıma uyumu incelenmiştir. Normal dağılımı uyumu saptamak amacıyla Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk testi sonuçları incelenmiş, veri setine ait QQ plot belirlenmiş ve toplam puanların çarpıklık ve basıklık değerlerine bakılmıştır. Yapılan inceleme neticesinde Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk testi sonuçlarının 0,05'in altında çıkmasından ve değişkenlere ait çarpıklık ve basıklık değerlerinin yüksek olmasından dolayı veri setinin normal dağılıma uyum göstermediği saptanmıştır. Buna göre karşılaştırmalara parametrik olmayan hipotez testleri kullanılmıştır.

Katılımcıların ölçeklerden aldıkları puanların cinsiyete ve okul türüne karşılaştırılmasında, bağımsız değişkenler iki kategoriden oluştuğundan dolayı Mann-Whitney U testi kullanılmıştır. Katılımcıların yaş, sınıf, bölüm, ebeveyn eğitim durumu ve tutumu gibi bağımsız değişkenlere göre ölçek puanlarının karşılaştırılmasında ise bağımsız değişken ikiden fazla kategoriden oluştuğu için Kruskal-Wallis testi kullanılmıştır. Yapılan Kruskal-Wallis testi sonucunda bağımsız değişkenin kategorileri arasında fark çıkması durumunda, farkın hangi kategoriler

arasında olduğunun belirlenmesi maksadıyla, kategoriler ikişerli gruplar halinde Mann-Whinety U testi ile test edilmiştir. Ayrıca ğrencilerin ölçeklerden ve alt boyutlarından aldıkları toplam puanlar arasındaki korelasyonlar Spearman korelasyon analizi ile saptanmıştır.

Bölüm 4

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümde araştırma kapsamına alınan öğrencilerin Kariyer Gelişiminde Aile Etkisi Ölçeklerinden ve Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi Ölçeklerinden ve alt boyutlarından aldıkları puanlara ait tanımlayıcı istatistikler, öğrencilerin tanıtıcı özelliklerine göre ölçeklerden ve alt boyutlardan aldıkları puanların karşılaştırılması Kariyer Gelişiminde Aile Etkisi Ölçeği ve Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi Ölçeklerinden aldıkları puanlar arasındaki korelasyonlara ilişkin elde edilmiş olan bulgular doğrultusunda sonuçlar belirtilmiştir.

1. Problem Cümlesi: Lise öğrencilerinin KGAE ile KKYB düzeylerinin belirlenmesi?

Tablo 4.1: Öğrencilerin KGAE ve KKYB Ölçeğinden aldıkları puanlara ait tanımlayıcı istatistikler

Ölçekler	n	\bar{x}	s	Min	Max
Bilgisel destek	302	36,06	8,16	8	48
Ailenin beklentileri	302	20,27	7,93	6	36
Maddi destek	302	21,64	4,47	10	30
Değerler/İnançlar	302	11,48	4,83	3	18
Kariyer Gelişiminde Aile Etkisi Ölçeği	302	89,45	15,39	32	126
Kendini doğru bir şekilde değerlendirebilme	302	22,34	3,20	5	25
Mesleklerle ilgili bilgi toplama	302	21,80	3,46	5	25
Hedef belirleme	302	22,27	3,36	5	25
Plan Yapma	302	22,03	3,58	5	25
Problem Çözme	302	21,42	3,78	5	25
KKYBÖ-KF	302	109,87	15,27	25	125

Tablo 4.1’de araştırmaya dahil edilen öğrencilerin KGAE ve KKYB ölçeklerinden aldıkları puanlara ait ortalama, standart sapma, en küçük ve en büyük değer gibi tanımlayıcı istatistikler verilmiştir.

Araştırmaya katılan öğrenciler kariyer gelişiminde aile etkisi ölçeğinde yer alan bilgisayar destek alt boyutundan ortalama $36,06 \pm 8,16$ puan, ailenin beklentileri alt boyutundan ortalama $20,27 \pm 7,93$ puan, maddi destek alt boyutundan ortalama $21,64 \pm 4,47$ puan ve değerler/ inançlar alt boyutundan ortalama $11,48 \pm 4,83$ puan almıştır. Öğrencilerin kariyer gelişiminde aile etkisi ölçeği genelinden aldıkları puan

ortalaması $89,45 \pm 15,39$ 'dur. Öğrenciler ölçek genelinden en düşük 32 ve en yüksek 126 puan toplamıştır.

Araştırma da yer alan lise öğrencilerinin, kariyer kararı yetkinlik beklentisi ölçeğinde yer alan kendini doğru bir biçimde değerlendirebilme alt boyutundan ortalama $22,34 \pm 3,20$ puan, mesleklerle ilgili bilgi toplama alt boyutundan ortalama $21,80 \pm 3,46$ puan, hedef belirleme alt boyutundan ortalama $22,27 \pm 3,58$ puan, plan yapma alt boyutundan ortalama $22,03 \pm 3,58$ puan ve problem çözme alt boyutundan ortalama $21,42 \pm 3,78$ puan almıştır. Öğrencilerin kariyer kararı yetkinlik beklentisi ölçeği genelinden aldıkları puan ortalamasının $109,87 \pm 15,27$ tespit edilmiş, ölçeğin tamamından alınan en az puan 25, en fazla puan 125'dir.

2. Problem Durumu: Lise öğrencilerinin kariyer gelişiminde aile etkisi ile kariyer kararı yetkinlik beklentisinde cinsiyetlerine göre farklılık göstermekte midir?

Tablo 4.2: Öğrencilerin cinsiyetlerine göre KGAE ve KKYB Ölçeğinden aldıkları puanların karşılaştırılmasına ilişkin Mann-Whitney U testi sonuçları

Ölçekler	Cinsiyet	n	\bar{x}	s	M	Min	Max	Sıra Ort.	U	p
Bilgisel Destek	Kadın	165	36,01	7,74	38	8	48	148,93	10878,50	0,57
	Erkek	137	36,12	8,66	38	8	48	154,59		
Ailenin Beklentileri	Kadın	165	20,13	7,99	20	6	36	149,44	10963,00	0,65
	Erkek	137	20,44	7,89	21	6	36	153,98		
Maddi Destek	Kadın	165	21,84	4,41	21	12	30	155,43	10654,00	0,39
	Erkek	137	21,40	4,56	21	10	30	146,77		
Değerler/İnançlar	Kadın	165	11,41	4,81	12	3	18	149,82	11025,00	0,71
	Erkek	137	11,58	4,87	13	3	18	153,53		
KGAE Ölçeği	Kadın	165	89,38	14,25	89	51	122	148,99	10889,00	0,58
	Erkek	137	89,53	16,72	92	32	126	154,52		
Kendini Doğru Bir Şekilde Değerlendirme	Kadın	165	22,53	2,92	23	6	25	156,57	10466,50	0,26
	Erkek	137	22,11	3,50	23	5	25	145,40		
Mesleklerle İlgili Bilgi Toplama	Kadın	165	21,87	3,04	23	9	25	148,62	10827,00	0,52
	Erkek	137	21,72	3,92	23	5	25	154,97		
Hedef Belirleme	Kadın	165	22,60	2,76	24	8	25	156,87	10416,50	0,23
	Erkek	137	21,88	3,93	23	5	25	145,03		
Plan Yapma	Kadın	165	22,33	3,21	23	6	25	158,47	10152,00	0,12
	Erkek	137	21,68	3,96	23	5	25	143,10		
Problem Çözme	Kadın	165	21,59	3,31	22	9	25	150,68	11166,50	0,86
	Erkek	137	21,23	4,27	23	5	25	152,49		
KKYBÖ-KF	Kadın	165	110,91	12,88	115	40	125	154,50	10808,00	0,51
	Erkek	137	108,62	17,69	114	25	125	147,89		

Tablo 4.2’de çalışmaya alınan ortaöğretim öğrencilerin cinsiyetlerine göre KGAE ve KKYB ölçeğinden aldıkları puanların karşılaştırılmasına ilişkin Mann-Whitney U testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.2 incelendiğinde, araştırma kapsamına alınan öğrencilerin cinsiyetlerine göre kariyer gelişiminde aile etkisi ölçeği genelinden ve ölçekte yer alan bilgisel destek, aile beklentileri, maddi destek, değerler/inançlar alt

boyutlarından aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır ($p>0,05$). Kadın ve erkek öğrencilerin ölçek genelinden ve alt boyutlarından aldıkları puanlar benzerdir.

Öğrencilerin cinsiyetlerine göre kariyer kararı yetkinlik beklentisi ölçeğinden aldıkları puanlar karşılaştırıldığında, kadın ve erkek öğrencilerin ölçek genelinden ve ölçekte yer alan kendini doğru bir şekilde değerlendirme, mesleklerle ilgili bilgi toplama, hedef belirleme, plan yapma ve problem çözme alt faktörlerden topladıkları değerler doğrultusunda anlamlı istatistiksel bir fark bulunmamıştır ($p>0,05$). Kadın öğrencilerin kariyer kararı yetkinlik beklentisi ölçeğinden topladıkları değerler erkek öğrencilere göre yüksek olsa da, bu fark istatistiksel olarak anlamlı bir seviyede değildir.

3. Problem Durumu: Lise öğrencilerinin kariyer gelişiminde aile etkisi ile kariyer kararı yetkinlik beklentisinde yaşlarına göre farklılık göstermekte midir?

Tablo 4.3: Öğrencilerin yaşlarına göre KGAE ve KKYB Ölçeğinden aldıkları puanların karşılaştırılmasına ilişkin Kruskal-Wallis testi sonuçları

Ölçekler	Yaş	n	\bar{x}	s	M	Min	Max	Sıra Ort.	X ²	p	Fark
Bilgisel Destek	14 yaş	27	38,81	5,12	39	26	48	176,56	20,04	0,00*	1-3
	15 yaş	44	38,30	7,86	38	10	48	173,13			1-4
	16 yaş	63	33,94	8,17	36	8	48	124,00			2-3
	17 yaş	89	34,36	8,60	37	8	48	133,29			2-4
	18 yaş	79	37,48	7,95	40	8	48	173,34			
Ailenin Beklentileri	14 yaş	27	22,00	8,96	23	6	36	170,39	17,70	0,00*	1-4
	15 yaş	44	19,39	7,31	18,5	6	36	140,28			4-5
	16 yaş	63	21,29	7,61	22	6	36	161,87			
	17 yaş	89	17,63	6,70	18	6	31	123,39			
Maddi Destek	14 yaş	27	20,11	4,93	19	13	30	120,26	12,41	0,01*	1-2
	15 yaş	44	22,07	5,14	22	10	30	161,19			1-4
	16 yaş	63	21,35	4,42	20	14	30	144,17			
	17 yaş	89	22,76	4,29	23	13	30	173,89			
Değerler/İnançlar	14 yaş	27	12,78	4,41	15	3	18	174,98	26,06	0,00*	1-4
	15 yaş	44	12,23	4,62	13	3	18	164,81			2-4
	16 yaş	63	11,68	4,43	12	3	18	152,88			3-4
	17 yaş	89	9,49	4,41	9	3	18	114,25			5-4
Kariyer Gelişiminde Aile Etkisi Ölçeği	14 yaş	27	93,70	11,80	94	68	112	176,04	24,57	0,00*	1-4
	15 yaş	44	91,98	13,77	93	57	122	162,15			4-5
	16 yaş	63	88,25	15,65	89	37	122	144,35			
	17 yaş	89	84,25	13,09	84	48	109	118,37			
Kendini Doğru Bir Şekilde Değerlendirme	14 yaş	27	22,81	2,00	23	16	25	154,54	3,79	0,43	
	15 yaş	44	22,77	3,37	24	6	25	173,47			
	16 yaş	63	22,25	3,30	23	7	25	148,61			
	17 yaş	89	22,07	3,07	23	11	25	143,46			
Mesleklerle İlgili Bilgi Toplama	14 yaş	27	21,59	2,91	22	13	25	135,09	8,79	0,07	
	15 yaş	44	22,48	3,61	24	9	25	183,64			
	16 yaş	63	21,59	3,64	23	8	25	148,92			
	17 yaş	89	21,78	2,70	22	13	25	139,94			
Hedef Belirleme	14 yaş	27	22,78	2,67	23	14	25	160,80	6,75	0,15	
	15 yaş	44	22,66	3,17	24	8	25	163,89			
	16 yaş	63	22,22	3,71	23	8	25	157,34			
	17 yaş	89	22,00	2,69	23	11	25	131,87			
Plan Yapma	14 yaş	27	23,04	2,26	24	16	25	175,96	7,90	0,10	
	15 yaş	44	22,45	3,76	23,5	6	25	173,61			
	16 yaş	63	21,67	3,62	23	8	25	137,24			
	17 yaş	89	21,85	3,19	23	13	25	142,08			
Problem Çözme	14 yaş	27	21,15	4,25	23	11	25	155,39	6,28	0,18	
	15 yaş	44	21,64	3,35	22,5	11	25	154,18			
	16 yaş	63	21,10	4,34	23	8	25	153,63			
	17 yaş	89	21,28	2,97	22	11	25	133,90			
KKYBÖ-KF	14 yaş	27	111,37	10,75	114	73	125	148,06	6,74	0,15	
	15 yaş	44	112,00	15,62	115	40	125	171,81			
	16 yaş	63	108,83	16,36	115	39	125	149,43			
	17 yaş	89	108,98	12,04	111	72	125	134,95			
	18 yaş	79	110,01	18,58	115	25	125	161,66			

* $p < 0,05$

Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin yaşlarına göre KGAEÖ ve KKYBÖ topladıkları değerlerin kıyaslanmasına ilişkin Kruskal Wallis testi sonuçları Tablo 4.3’de belirtilmiştir.

Tablo 4.3’e bakıldığında, çalışmaya katılan lise öğrencilerinin yaşlarına göre kariyer gelişiminde aile etkisi ölçeğinde yer almış olan bilgisel destek alt boyutundan aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). 14 ve 15 yaşında olan öğrencilerin bu alt boyuttan aldıkları puanlar 16 ve 17 yaşında olan öğrencilere göre anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur. Öğrencilerin yaşlarına göre kariyer gelişiminde aile etkisi ölçeğinde bulunan ailenin beklentileri alt faktörlerden aldıkları puanlar arasında anlamlı istatistiksel bir fark olduğu saptanmıştır ($p<0,05$). Bu fark 17 yaşında olan öğrenciler ile 14 ve 18 yaşında olan öğrencilerden kaynaklanmakta olup, 17 yaşında olan öğrencilerin ailenin beklentileri alt boyutundan topladıkları puanlar 14 ve 18 yaşında olan öğrencilere göre anlamlı düzeyde daha düşük bulunmuştur. Araştırmaya dahil edilen öğrencilerin yaşlarına göre maddi destek alt boyutundan aldıkları arasında istatistiksel anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiş olup, 14 yaşında olan öğrencilerin bu alt boyuttan aldıkları puanlar, 15 ve 17 yaşında olan öğrencilerden anlamlı düzeyde daha düşük bulunmuştur ($p<0,05$). Lise öğrencilerinin yaşlarına göre değerler/inançlar alt boyutundan aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p<0,05$). Bu fark 17 yaşında olan öğrencilerden kaynaklanmaktadır. 17 yaşında olan öğrencilerin değerler/inançlar alt boyutundan aldıkları puanlar, diğer yaşlardaki öğrencilerden anlamlı düzeyde daha düşüktür. Araştırmaya dahil edilen öğrencilerin yaşlarına göre kariyer gelişiminde aile etkisi ölçeği genelinden topladıkları değerler kıyaslandığında, lise öğrencilerinin yaşlarına göre ölçek genelinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark

olduğu bulunmuştur ($p<0,05$). Bu fark 17 yaşında olan öğrenciler ile 14 ve 18 yaşında olan öğrencilerden kaynaklanmakta olup, 17 yaşındaki öğrencilerin ölçek genelinden aldıkları puanlar 14 ve 18 yaşında olan öğrencilere göre anlamlı düzeyde düşük bulunmuştur. Diğer yaşlarda olan öğrencilerin ölçek genelinden elde ettikleri değerler doğrultusunda anlamlı istatistiksel bir fark bulunmamıştır.

Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin yaşlarına göre kariyer kararı yetkinlik beklentisi leği genelinden ve ölçekte yer alan kendini doğru bir şekilde değerlendirme, mesleklerle ilgili bilgi toplama, hedef belirleme, plan yapma ve problem çözme alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır ($p>0,05$). Yaşlarına bakılmaksızın lise öğrencilerin ölçek genelinden ve alt boyutlarından benzer puanlar topladıkları grlmektedir.

4. Problem Durumu: Lise ğrencilerinin kariyer gelişiminde aile etkisi ile kariyer kararı yetkinlik beklentisinde okul türlerine göre farklılık göstermekte midir?

Tablo 4.4: Öğrencilerin okul türlerine göre KGAE ve KKYB Ölçeğinden aldıkları puanların karşılaştırılmasına ilişkin Mann-Whitney U testi sonuçları

Ölçekler	Okul	n	\bar{x}	s	M	Min	Max	Sıra Ort.	U	p
Bilgisel Destek	Düz lise	135	35,59	8,41	37	8	48	144,87	10377,50	0,23
	Kolej	167	36,44	7,95	39	8	48	156,86		
Ailenin Beklentileri	Düz lise	135	19,36	7,47	19	6	36	140,81	9829,00	0,06
	Kolej	167	21,01	8,24	21	6	36	160,14		
Maddi Destek	Düz lise	135	22,05	4,77	22	10	30	159,56	10184,00	0,15
	Kolej	167	21,31	4,20	21	12	30	144,98		
Değerler/İnançlar	Düz lise	135	10,45	4,78	11	3	18	132,38	8691,00	0,00*
	Kolej	167	12,32	4,72	13	3	18	166,96		
KGAE Ölçeği	Düz lise	135	87,44	15,69	88	32	126	137,38	9366,50	0,01*
	Kolej	167	91,07	15,00	94	37	118	162,91		
Kendini Doğru Bir Şekilde Değerlendirme	Düz lise	135	22,00	3,91	23	5	25	151,58	11261,50	0,99
	Kolej	167	22,61	2,46	23	7	25	151,43		
Mesleklerle İlgili Bilgi Toplama	Düz lise	135	21,39	4,12	23	5	25	148,22	10830,00	0,55
	Kolej	167	22,14	2,79	23	8	25	154,15		
Hedef Belirleme	Düz lise	135	21,82	3,99	23	5	25	145,77	10499,00	0,30
	Kolej	167	22,64	2,70	23	8	25	156,13		
Plan Yapma	Düz lise	135	21,58	4,31	23	5	25	148,93	10925,50	0,64
	Kolej	167	22,40	2,82	23	8	25	153,58		
Problem Çözme	Düz lise	135	20,84	4,19	22	5	25	138,33	9494,00	0,02*
	Kolej	167	21,89	3,34	23	8	25	162,15		
KKYBÖ-KF	Düz lise	135	107,63	18,57	113	25	125	144,58	10338,00	0,21
	Kolej	167	111,68	11,70	115	39	125	157,10		

* $p < 0,05$

Tablo 4.4'deki araştırmaya katılan öğrencilerin öğrenim gördükleri okul türlerine göre KGAE ve KKYB ölçeğinden aldıkları puanların karşılaştırılmasına ilişkin Mann-Whitney U testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.4 incelendiğinde, araştırmaya dahil edilen öğrencilerin öğrenim gördükleri okul türlerine göre kariyer gelişiminde aile etkisi ölçeğinde yer alan bilgisayar destek, ailenin beklentileri ve maddi destek alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir ($p > 0,05$). Kolejde öğrenim gören öğrencilerin bu alt boyutlardan aldıkları puanlar

düz lisede öğrenim gören öğrencilerden yüksek olsa da, bu fark istatistiksel olarak anlamlı düzeyde değildir. Öğrencilerin öğrenim gördükleri okul türlerine göre kariyer gelişiminde aile etkisi ölçeği çoğunluğundan ve ölçekte yer almış olan değerler/inançlar alt faktörlerden topladıkları değerler doğrultusunda istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur ($p<0,05$). Kolejde okuyan lise öğrencileri ölçek genelinden ve değerler/inançlar alt boyutundan düz lisede okuyan öğrencilere göre anlamlı düzeyde daha yüksek puan almıştır.

Araştırmaya katılan lise öğrencilerinin öğrenim gördükleri okul türlerine göre kariyer kararı yetkinlik beklentisi ölçeği genelinden ve ölçekte yer alan kendini doğru bir biçimde değerlendirebilme, mesleklerle ilgili bilgi toplama, hedef belirleyebilme ve plan yapma alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı saptanırken ($p<0,05$), problem çözme alt boyutundan aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Kolejde eğitimlerini sürdüren lise öğrencilerinin plan yapma alt boyutundan topladıkları puanların, düz lisede eğitimini sürdüren öğrencilerden daha yüksektir.

5. Problem Durumu: Lise öğrencilerinin kariyer gelişiminde aile etkisi ile kariyer kararı yetkinlik beklentisinde sınıf düzeylerine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

Tablo 4.5: Öğrencilerin sınıflarına göre KGAE ve KKYB Ölçeğinden aldıkları puanların karşılaştırılmasına ilişkin Kruskal-Wallis testi sonuçları

Ölçekler	Sınıf	n	\bar{x}	s	M	Min	Max	Sıra Ort.	X ²	p	U
Bilgisel Destek	9.'ncu sınıf	58	37,86	7,25	38	10	48	166,15	12,77	0,01*	1-3 3-4
	10.'ncu sınıf	70	35,71	7,31	37	11	48	141,57			
	11.'nci sınıf	69	33,28	9,26	35	8	48	124,55			
	12.'nci sınıf	105	37,12	8,01	40	8	48	167,74			
Ailenin Beklentileri	9.'ncu sınıf	58	19,67	8,12	18	6	36	143,99	10,30	0,02*	2-3 3-4
	10.'ncu sınıf	70	21,99	7,08	22	8	36	169,27			
	11.'nci sınıf	69	17,90	7,09	18	6	31	126,09			
	12.'nci sınıf	105	21,01	8,57	22	6	35	160,50			
Maddi Destek	9.'ncu sınıf	58	21,12	5,13	20	10	30	142,26	4,37	0,22	
	10.'ncu sınıf	70	21,37	4,41	20	14	30	144,85			
	11.'nci sınıf	69	22,61	4,03	23	15	30	170,27			
	12.'nci sınıf	105	21,47	4,38	21	12	30	148,70			
Değerler/İnançlar	9.'ncu sınıf	58	12,17	4,60	13	3	18	163,87	10,25	0,02*	1-3 2-3
	10.'ncu sınıf	70	12,49	4,31	13	3	18	167,84			
	11.'nci sınıf	69	10,12	4,29	10	3	18	124,57			
	12.'nci sınıf	105	11,33	5,41	12	3	18	151,48			
KGAE Ölçeği	9.'ncu sınıf	58	90,83	13,11	92	57	122	156,27	14,80	0,00*	1-3 2-3 3-4
	10.'ncu sınıf	70	91,56	14,06	93,5	41	122	161,51			
	11.'nci sınıf	69	83,90	13,75	83	37	109	116,46			
	12.'nci sınıf	105	90,93	17,61	94	32	126	165,21			
Kendini Doğru Bir Şekilde Değerlendirme	9.'ncu sınıf	58	22,62	3,12	24	6	25	161,84	10,86	0,01*	1-3 2-3 3-4
	10.'ncu sınıf	70	22,60	3,20	23	7	25	162,54			
	11.'nci sınıf	69	21,62	2,92	22	11	25	121,73			
	12.'nci sınıf	105	22,48	3,39	23	5	25	157,99			
Mesleklerle İlgili Bilgi Toplama	9.'ncu sınıf	58	21,93	3,57	23	9	25	160,95	5,88	0,12	
	10.'ncu sınıf	70	22,03	3,30	23	8	25	158,31			
	11.'nci sınıf	69	21,26	3,13	22	13	25	129,57			
	12.'nci sınıf	105	21,93	3,72	23	5	25	156,15			
Hedef Belirleme	9.'ncu sınıf	58	22,48	3,16	23	8	25	156,31	12,06	0,01*	1-3 2-3 3-4
	10.'ncu sınıf	70	22,61	3,39	24	8	25	165,80			
	11.'nci sınıf	69	21,59	2,73	22	14	25	120,49			
	12.'nci sınıf	105	22,38	3,77	23	5	25	159,69			
Plan Yapma	9.'ncu sınıf	58	22,53	3,42	23,5	6	25	170,33	8,11	0,04*	1-3
	10.'ncu sınıf	70	22,14	3,34	23	8	25	149,45			
	11.'nci sınıf	69	21,22	3,57	22	13	25	128,79			
	12.'nci sınıf	105	22,22	3,78	23	5	25	157,39			
Problem Çözme	9.'ncu sınıf	58	21,31	3,88	23	11	25	153,12	10,49	0,01*	1-3 2-3 3-4
	10.'ncu sınıf	70	21,74	3,80	23	8	25	164,32			
	11.'nci sınıf	69	20,77	3,25	22	12	25	122,67			
	12.'nci sınıf	105	21,70	4,01	23	5	25	161,00			
KKYBÖ-KF	9.'ncu sınıf	58	110,88	14,71	114	40	125	156,85	13,05	0,00*	1-3 2-3 3-4
	10.'ncu sınıf	70	111,13	14,99	115	39	125	163,09			
	11.'nci sınıf	69	106,46	13,02	109	72	125	118,45			
	12.'nci sınıf	105	110,71	16,91	115	25	125	162,53			

* $p < 0,05$

Tablo 4.5’de öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıflara göre KGAEÖ ve KKYBÖ aldıkları puanların kıyaslanmasına ilişkin Kruskal-Wallis testi sonuçları belirtilmiştir.

Araştırma kapsamına katılan lise öğrencilerinin eğitim sürdürdükleri sınıflara göre kariyer gelişiminde aile etkisi ölçeğinde yer alan bilgisel destek alt boyutundan aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır ($p<0,05$). Bu fark 11.’nci sınıfta öğrenim gören öğrenciler ile 9.’ncü ve 12.’nci sınıfta öğrenim gören öğrencilerden kaynaklanmaktadır ve 11.’nci sınıfta eğitimini sürdüren lise öğrencilerinin bu alt boyuttan topladıkları değerler 9.’ncü ve 12.’nci sınıfta öğrenim gören öğrencilere göre anlamlı düzeyde daha düşük bulunmuştur. Öğrencilerin sınıflarına göre ailenin beklentileri alt boyutundan aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmış olup, 11.’nci sınıf öğrencilerinin bu alt boyuttan 10.’ncü ve 12.’nci sınıflarda öğrenim gören öğrencilere göre daha düşük olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Öğrencilerin sınıflarına göre maddi destek alt boyutundan aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı ($p>0,05$), değerler/inançlar alt boyutundan aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır ($p<0,05$). 11.’nci sınıfta öğrenim gören öğrenciler değerler/inançlar alt boyutundan 9.’ncü ve 10.’ncü sınıflarda öğrenim gören öğrencilere göre daha düşük puan almıştır. Araştırmaya katılan lise öğrencilerinin eğitimlerini sürdürdükleri sınıflara göre kariyer gelişiminde aile etkisi ölçeği genelinden aldıkları puanların karşılaştırılmasına ilişkin sonuçlar incelendiğinde, öğrencilerin sınıflarına göre ölçek genelinden aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır ($p<0,05$). Bu fark 11.’nci sınıfta öğrenim gören öğrencilerden kaynaklanmakta olup, 11.’nci sınıfta öğrenim gören öğrencilerin ölçek genelinden

aldıkları puanların diğer sınıflarda öğrenim gören öğrencilere göre anlamlı düzeyde düşük olduğu saptanmıştır.

Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıflara göre kariyer kararı yetkinlik beklentisi ölçeği genelinden ve ölçekte yer alan kendini doğru bir şekilde değerlendirme, hedef belirleme ve problem çözme alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır ($p<0,05$). Bu fark 11.'nci sınıfta öğrenim gören öğrencilerden kaynaklanmakta olup, bu sınıfta öğrenim gören öğrencilerin ölçek genelinden ve ölçekte yer alan kendini doğru bir şekilde değerlendirme, hedef belirleme ve problem çözme alt boyutlarından aldıkları puan diğer sınıflarda eğitimini sürdüren ortaöğretim öğrencilere göre anlamlı düzeyde daha düşük bulunmuştur. Ayrıca 11.'nci sınıfta eğitimini sürdüren lise öğrencilerinin plan yapma alt boyutundan topladıkları değerler, 9.'ncü sınıfta öğrenim gören öğrencilere göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde düşük bulunmuştur ($p<0,05$).

6. Problem Durumu: Lise öğrencilerinin kariyer gelişiminde aile etkisi ile kariyer kararı yetkinlik beklentisinde bölümlere göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

Tablo 4.6: Öğrencilerin bölümlerine göre KGAE ve KKYB Ölçeğinden aldıkları puanların karşılaştırılmasına ilişkin Kruskal-Wallis testi sonuçları

Ölçekler	Bölüm	n	\bar{x}	s	M	Min	Max	Sıra Ort.	X ²	p	U
Bilgisel Destek	MF	166	35,48	8,70	37,5	8	48	146,83	3,18	0,36	
	TM	77	37,64	6,97	39	8	48	166,69			
	TS	37	35,73	7,30	38	18	46	146,07			
	Dil	22	35,50	8,93	36	8	48	142,73			
Ailenin Beklentileri	MF	166	18,77	7,58	18	6	36	134,55	20,39	0,00*	1-3 3-4
	TM	77	22,69	7,88	24	6	36	178,30			
	TS	37	23,16	7,79	24	6	36	184,96			
	Dil	22	18,27	8,01	19	6	35	129,32			
Maddi Destek	MF	166	22,16	4,52	22	12	30	162,79	7,46	0,06	
	TM	77	20,92	4,21	20	10	30	137,45			
	TS	37	20,57	4,05	20	14	30	128,22			
	Dil	22	22,00	5,26	20,5	14	30	154,66			
Değerler/İnançlar	MF	166	11,33	4,67	12	3	18	147,81	4,35	0,23	
	TM	77	11,87	4,73	14	3	18	158,35			
	TS	37	12,22	5,72	14	3	18	169,43			
	Dil	22	10,05	4,70	9,5	3	18	125,23			
Kariyer Gelişiminde Aile Etkisi Ölçeği	MF	166	87,73	15,15	87,5	37	126	139,87	9,62	0,02*	2-4
	TM	77	93,12	14,48	97	32	122	173,38			
	TS	37	91,68	15,81	96	62	114	167,11			
	Dil	22	85,82	17,60	88	32	111	136,43			
Kendini Doğru Bir Şekilde Değerlendirme	MF	166	22,27	3,14	23	6	25	148,40	1,83	0,61	
	TM	77	22,60	3,08	23	5	25	158,06			
	TS	37	22,35	2,39	23	16	25	142,31			
	Dil	22	21,91	4,95	24	5	25	167,34			
Mesleklerle İlgili Bilgi Toplama	MF	166	21,83	3,48	23	7	25	154,62	0,70	0,87	
	TM	77	22,03	3,06	23	5	25	150,39			
	TS	37	21,46	3,51	23	13	25	142,28			
	Dil	22	21,36	4,58	23	5	25	147,34			
Hedef Belirleme	MF	166	22,31	3,26	23	8	25	152,62	1,23	0,75	
	TM	77	22,69	2,87	23	5	25	156,02			
	TS	37	22,16	3,16	23	13	25	147,47			
	Dil	22	20,73	5,30	23	5	25	134,02			
Plan Yapma	MF	166	21,77	3,83	23	5	25	147,20	1,27	0,74	
	TM	77	22,48	3,08	23	5	25	158,69			
	TS	37	22,41	2,43	23	16	25	149,77			
	Dil	22	21,86	4,69	23,5	5	25	161,64			
Problem Çözme	MF	166	20,98	3,93	22	8	25	140,92	5,60	0,13	
	TM	77	22,03	3,39	23	5	25	164,84			
	TS	37	22,19	2,56	23	14	25	161,27			
	Dil	22	21,36	5,12	23	5	25	168,18			
KKYBÖ-KF	MF	166	109,16	15,34	114	39	125	146,73	1,18	0,76	
	TM	77	111,82	13,69	115	25	125	159,05			
	TS	37	110,57	12,44	115	73	125	155,78			
	Dil	22	107,23	22,86	114	25	125	153,91			

* $p < 0,05$

Araştırmaya dahil edilen öğrencilerin öğrenim gördükleri bölümlere göre KGAEÖ ve KKYBÖ topladıkları değerlerin kıyaslanmasına ilişkin Kruskal-Wallis testi bulguları Tablo 4. 6'da gösterilmiştir.

Tablo 4.6'ya bakıldığında, araştırmaya katılan ortaöğretim öğrencilerinin bölümlerine göre kariyer gelişiminde aile etkisi ölçeğinde yer alan ailenin beklentileri alt boyutundan aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır ($p < 0,05$). Türkçe-Sosyal bölümünde eğitimini sürdüren ortaöğretim öğrencilerinin alt boyuttan topladıkları değerler Matematik-Fen ve Yabancı dil okul türünde eğitimini sürdüren ortaöğretim öğrencilerine anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Ortaöğretim öğrencilerinin eğitimlerini sürdürdükleri okul bölümlerine göre ölçekte yer almış olan diğer alt boyutlardan aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır ($p > 0,05$). Araştırmaya katılan ortaöğretim öğrencilerinin öğrenim gördükleri bölümlere göre kariyer gelişiminde aile etkisi ölçeği genelinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunduğu tespit edilmiştir. Bu fark Türkçe-Matematik ve Yabancı dil bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerden kaynaklanmaktadır. Türkçe-Matematik bölümünde öğrenim gören öğrencilerin ölçek genelinden aldıkları puanlar, yabancı diller bölüm türünde eğitimini sürdüren ortaöğretim öğrencilerine göre anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur.

Araştırma kapsamına alınan ortaöğretim öğrencilerin eğitimlerini sürdürdükleri okul bölümlere göre kariyer kararı yetkinlik beklentisi ölçek genelinden ve araştırmada yer almış olan alt boyutlardan topladıkları değerler doğrultusunda istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur ($p > 0,05$).

7. Problem Durumu: Lise öğrencilerinin kariyer gelişiminde aile etkisi ile kariyer kararı yetkinlik beklentisinde baba eğitim durumuna göre farklılık göstermekte midir?

Tablo 4.7: Öğrencilerin baba eğitim durumlarına göre Kruskal-Wallis testi sonuçları

Ölçekler	Baba Eğitim	n	\bar{x}	s	M	Min	Max	Sıra Ort.	X^2	p	U
Bilgisel Destek	İlkokul	28	33,11	9,19	36,5	10	44	124,32	9,73	0,05	
	Ortaokul	38	33,13	9,81	35,5	8	48	123,04			
	Lise	142	36,94	7,18	38	8	48	157,81			
	Lisans	65	37,95	5,90	39	19	48	167,46			
	Lisansüstü	29	34,17	11,47	37	8	48	148,38			
Ailenin Beklentileri	İlkokul	28	17,14	7,36	17	6	32	117,21	14,84	0,01*	1-4
	Ortaokul	38	19,08	6,73	19	6	36	137,03			
	Lise	142	19,82	8,14	19	6	36	146,84			
	Lisans	65	23,26	8,18	26	6	36	184,06			
	Lisansüstü	29	20,31	6,63	20	6	31	153,40			
Maddi Destek	İlkokul	28	21,36	4,60	20,5	13	30	144,77	4,70	0,32	
	Ortaokul	38	21,45	4,49	21,5	14	30	148,49			
	Lise	142	22,17	4,78	22	10	30	162,48			
	Lisans	65	21,06	3,62	20	15	30	139,08			
	Lisansüstü	29	20,86	4,51	21	14	30	136,05			
İnançlar-Değerler	İlkokul	28	11,61	4,47	12	3	18	151,75	8,74	0,07	
	Ortaokul	38	10,50	4,39	10,5	3	18	131,43			
	Lise	142	11,23	4,76	12	3	18	146,26			
	Lisans	65	12,78	5,10	15	3	18	177,92			
	Lisansüstü	29	11,00	5,15	12	3	18	143,97			
Kariyer Gelişiminde Aile Etkisi Ölçeği	İlkokul	28	83,21	13,79	82,5	57	108	112,71	20,95	0,00*	1-3
	Ortaokul	38	84,16	16,81	83	32	122	120,33			
	Lise	142	90,16	14,93	90	37	126	154,70			
	Lisans	65	95,06	13,40	98	62	122	185,28			
	Lisansüstü	29	86,34	17,19	89	32	108	138,41			
Kendini Doğru Bir Şekilde Değerlendirme	İlkokul	28	20,86	4,43	22,5	6	25	113,73	8,43	0,08	
	Ortaokul	38	22,42	3,73	23,5	5	25	163,78			
	Lise	142	22,54	2,91	23	7	25	157,55			
	Lisans	65	22,83	2,03	23	15	25	155,78			
	Lisansüstü	29	21,59	4,14	23	5	25	132,69			
Mesleklerle İlgili Bilgi Toplama	İlkokul	28	20,21	4,48	21,5	7	25	114,36	8,09	0,09	
	Ortaokul	38	20,84	4,69	23	5	25	139,83			
	Lise	142	22,09	2,85	23	8	25	154,35			
	Lisans	65	22,63	2,18	23	15	25	166,78			
	Lisansüstü	29	21,31	4,75	23	5	25	154,47			
Hedef Belirleme	İlkokul	28	21,00	3,99	22	8	25	116,04	5,78	0,22	
	Ortaokul	38	21,92	4,31	24	5	25	151,75			
	Lise	142	22,46	2,96	23	8	25	153,50			
	Lisans	65	22,80	2,59	24	11	25	161,73			
	Lisansüstü	29	21,90	4,35	23	5	25	152,69			
Plan Yapma	İlkokul	28	20,29	5,37	23	5	25	125,43	4,74	0,32	
	Ortaokul	38	21,50	4,22	23	5	25	142,08			
	Lise	142	22,21	3,14	23	8	25	153,67			
	Lisans	65	22,89	2,17	23	13	25	164,94			
	Lisansüstü	29	21,62	4,51	23	5	25	148,28			
Problem Çözme	İlkokul	28	20,18	4,47	22	9	25	122,52	10,52	0,03*	1-4
	Ortaokul	38	20,47	4,67	22	5	25	137,20			
	Lise	142	21,37	3,60	22	8	25	147,23			
	Lisans	65	22,54	2,63	23	13	25	176,68			
	Lisansüstü	29	21,62	4,30	23	5	25	162,71			
KKYBÖ-KF	İlkokul	28	102,54	20,23	110,5	40	125	107,59	10,90	0,03*	1-4
	Ortaokul	38	107,16	19,38	112,5	25	125	142,54			
	Lise	142	110,67	13,11	114	39	125	152,70			
	Lisans	65	113,69	9,48	115	68	125	171,17			
	Lisansüstü	29	108,03	20,98	115	25	125	155,66			

Tablo 4.7’de çalışmaya alınan ortaöğretim öğrencilerinin baba eğitim düzeyine göre KGAE ve KKYB ölçeğinden tespit edilen değerlerin kıyaslanmasına ilişkin olarak Kruskal-Wallis testi sonuçları belirtilmiştir.

Tablo 4.7’de çalışmaya katılan öğrencilerin baba eğitim durumlarına göre kariyer gelişiminde aile etkisi alt boyutunda yer alan ailenin beklentileri alt boyuttan aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır ($p < 0,05$). Bu fark babaları ilkokul mezunu ve lisans mezunu öğrencilerden kaynaklanmakta olup, babaları lisans mezunu olan öğrencilerin bu alt boyuttan babaları ilkokul mezunu olan öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek puan aldıkları tespit edilmiştir. Araştırmaya dahil edilen öğrencilerin baba eğitim durumlarına göre ölçekte yer alan diğer alt boyutlardan aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı saptanırken ($p > 0,05$), ölçek genelinden aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($p < 0,05$). Babaları ilkokul mezunu olan öğrencilerin ölçek genelinden aldıkları puanlar, babaları lise ve lisans mezunu olan öğrencilere göre daha düşük olduğu saptanmıştır.

Araştırmaya dahil edilen öğrencilerin baba eğitim durumlarına göre kariyer kararı yetkinlik beklentisi ölçeği tamamında problem çözme faktörlerden topladıkları değerler doğrultusunda anlamlı istatistiksel bir farkın olduğu saptanmıştır ($p < 0,05$). Bu fark babaları ilkokul mezunu olan öğrencilerin ölçek genelinden ve problem çözme alt boyuttan aldıkları puanlar babaları lisans mezunu olan öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

8. Problem Durumu: Lise öğrencilerinin kariyer gelişiminde aile etkisi ile kariyer kararı yetkinlik beklentisinde anne eğitim durumuna göre farklılık göstermekte midir?

Tablo 4.8: Öğrencilerin anne eğitim durumlarına göre Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

Ölçekler	Anne Eğitim	n	\bar{x}	s	M	Min	Max	Sıra Ort.	X^2	p
Bilgisel Destek	İlkokul	54	34,65	8,42	37,5	10	48	136,53	2,29	0,68
	Ortaokul	41	37,00	7,79	38	8	48	161,32		
	Lise	129	36,40	8,04	38	8	48	154,09		
	Lisans	59	36,31	7,01	38	14	48	151,11		
	Lisansüstü	19	35,00	11,86	38	8	48	156,53		
Aile Beklentileri	İlkokul	54	21,56	7,29	21,5	6	32	165,73	4,02	0,40
	Ortaokul	41	21,46	8,29	20	6	36	165,15		
	Lise	129	19,95	7,91	20	6	36	147,67		
	Lisans	59	19,08	7,91	18	6	35	138,57		
	Lisansüstü	19	19,84	9,16	22	6	36	147,76		
Maddi Katkı	İlkokul	54	20,87	3,85	20	14	30	135,74	5,25	0,26
	Ortaokul	41	21,15	4,87	21	13	30	142,98		
	Lise	129	21,88	4,57	22	10	30	157,47		
	Lisans	59	22,47	4,36	22	16	30	165,26		
	Lisansüstü	19	20,68	4,75	20	15	30	131,39		
İnançlar-Değerler	İlkokul	54	12,33	4,18	13	3	18	164,94	9,72	0,05
	Ortaokul	41	13,20	3,87	13	3	18	180,09		
	Lise	129	11,23	5,13	12	3	18	148,38		
	Lisans	59	10,34	4,89	11	3	18	130,93		
	Lisansüstü	19	10,63	5,19	12	3	18	136,71		
Kariyer Gelişiminde Aile Etkisi Ölçeği	İlkokul	54	89,41	14,97	92,5	57	112	151,54	4,00	0,41
	Ortaokul	41	92,80	16,90	96	32	122	174,66		
	Lise	129	89,46	15,55	89	37	126	150,36		
	Lisans	59	88,20	13,31	90	62	109	141,39		
	Lisansüstü	19	86,16	18,34	92	32	105	140,58		
Kendini Doğru Bir Şekilde Değerlendirme	İlkokul	54	22,30	3,48	23	6	25	151,48	0,30	0,99
	Ortaokul	41	22,24	3,58	23	5	25	152,10		
	Lise	129	22,38	3,02	23	7	25	152,30		
	Lisans	59	22,37	2,65	23	13	25	147,06		
	Lisansüstü	19	22,26	4,42	23	5	25	158,63		
Mesleklerle İlgili Bilgi Toplama	İlkokul	54	21,11	3,80	22	7	25	129,68	9,07	0,06
	Ortaokul	41	22,17	3,90	23	5	25	171,23		
	Lise	129	21,89	3,14	23	8	25	151,32		
	Lisans	59	21,76	3,11	23	13	25	146,58		
	Lisansüstü	19	22,47	4,55	24	5	25	187,47		
Hedef Belirleme	İlkokul	54	22,13	3,44	23	8	25	145,49	2,59	0,63
	Ortaokul	41	22,37	3,68	23	5	25	154,73		
	Lise	129	22,40	3,15	23	8	25	155,54		
	Lisans	59	22,03	3,10	23	11	25	139,89		
	Lisansüstü	19	22,37	4,66	24	5	25	170,21		
Plan Yapma	İlkokul	54	21,39	4,42	23	5	25	138,45	3,24	0,52
	Ortaokul	41	22,05	3,81	23	5	25	151,02		
	Lise	129	22,30	3,11	23	8	25	158,00		
	Lisans	59	21,92	3,23	23	13	25	143,87		
	Lisansüstü	19	22,37	4,46	23	5	25	169,16		
Problem Çözme	İlkokul	54	21,52	3,86	23	9	25	155,08	3,71	0,45
	Ortaokul	41	21,17	3,99	22	5	25	144,33		
	Lise	129	21,55	3,51	22	8	25	151,87		
	Lisans	59	21,08	3,69	22	13	25	142,03		
	Lisansüstü	19	21,89	5,15	24	5	25	183,68		
KKYBÖ-KF	İlkokul	54	108,44	17,18	114	40	125	140,17	4,16	0,38
	Ortaokul	41	110,00	17,43	115	25	125	155,93		
	Lise	129	110,53	13,47	115	39	125	154,91		
	Lisans	59	109,17	13,21	114	68	125	141,76		
	Lisansüstü	19	111,37	22,12	115	25	125	181,24		

Tablo 4.8’de öğrencilerin anne eğitim durumlarına göre KGAE ve KKYB ölçeğinden elde ettikleri değerlerin kıyaslanmasına ilişkin Kruskal-Wallis testi sonuçları belirtilmiştir.

Araştırmaya katılan ortaöğretim öğrencilerinin anne öğretim düzeylerine göre kariyer gelişiminde aile etkisi ölçeği genelinden ve ölçekte yer alan bilgisel destek, ailenin beklentileri, değerler/inançlar, maddi destek alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır ($p>0,05$). Öğrenciler annelerinin eğitim durumlarına bakılmaksızın ölçek genelinden ve alt boyutlarından benzer puanlar almıştır.

Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin anne eğitim durumlarına göre kariyer kararı yetkinlik beklentisi ölçeğinden aldıkları puanlar karşılaştırıldığında, öğrencilerin ölçek genelinden ve ölçekte yer alan kendini doğru bir şekilde değerlendirme, mesleklerle ilgili bilgi toplama, hedef belirleme, plan yapma ve problem çözme alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır ($p>0,05$).

9. Problem Durumu: Lise öğrencilerinin kariyer gelişiminde aile etkisi ile kariyer kararı yetkinlik beklentisinde babanın meslek durumuna göre farklılık göstermekte midir?

Tablo 4.9: Öğrencilerin babalarının mesleklerine göre KGAE ve KKYB Ölçeğinden aldıkları puanların karşılaştırılmasına ilişkin Kruskal-Wallis testi sonuçları

Ölçekler	Baba Meslek	n	\bar{x}	s	M	Min	Max	Sıra Ort.	X ²	p	U
Bilgisel Destek	İşçi	92	35,67	8,37	38	8	48	148,12	2,71	0,44	
	Memur	114	37,24	7,11	39	8	48	161,72			
	Özel sektör	73	35,27	8,62	36	8	48	142,74			
	Emekli	23	34,26	10,22	37	8	45	142,15			
Ailenin Beklentileri	İşçi	92	21,85	7,95	22	6	36	169,46	10,75	0,01*	1-3
	Memur	114	20,51	8,15	21	6	36	154,56			2-3
	Özel sektör	73	17,99	7,30	17	6	36	125,11			
	Emekli	23	20,00	7,45	20	7	33	148,26			
Maddi Destek	İşçi	92	20,37	4,29	20	10	30	126,57	19,81	0,00*	2-4
	Memur	114	22,15	3,86	22	13	30	161,86			3-4
	Özel sektör	73	23,10	4,97	24	13	30	178,03			
	Emekli	23	19,57	4,59	20	12	29	115,65			
Değerler/İnançlar	İşçi	92	12,05	4,58	13	3	18	161,05	16,17	0,00*	1-3
	Memur	114	12,25	4,97	13	3	18	166,78			2-3
	Özel sektör	73	9,59	4,70	9	3	18	116,97			
	Emekli	23	11,43	4,12	12	3	18	147,15			
Kariyer Gelişiminde Aile Etkisi Ölçeği	İşçi	92	89,95	16,57	90	32	126	153,34	10,37	0,02*	2-3
	Memur	114	92,14	14,33	95	37	122	168,43			2-4
	Özel sektör	73	85,95	14,31	85	32	112	128,96			
	Emekli	23	85,26	16,86	89	41	107	131,78			
Kendini Doğru Bir Şekilde Değerlendirme	İşçi	92	21,84	3,90	23	5	25	142,91	4,41	0,22	
	Memur	114	22,68	2,27	23	13	25	153,25			
	Özel sektör	73	22,68	3,16	23	5	25	166,12			
	Emekli	23	21,57	3,92	23	7	25	130,83			
Mesleklerle İlgili Bilgi Toplama	İşçi	92	20,91	4,07	22	5	25	130,17	8,95	0,03*	1-2
	Memur	114	22,49	2,46	23	14	25	165,58			
	Özel sektör	73	21,95	3,57	23	5	25	157,03			
	Emekli	23	21,48	4,10	22	8	25	149,48			
Hedef Belirleme	İşçi	92	21,74	3,94	23	5	25	140,58	2,31	0,51	
	Memur	114	22,67	2,61	23,5	11	25	157,19			
	Özel sektör	73	22,48	3,22	23	5	25	157,10			
	Emekli	23	21,83	4,31	23	8	25	149,20			
Plan Yapma	İşçi	92	21,33	4,29	23	5	25	135,05	6,57	0,09	
	Memur	114	22,67	2,58	23	13	25	164,02			
	Özel sektör	73	22,23	3,43	23	5	25	156,78			
	Emekli	23	21,09	4,60	23	8	25	138,50			
Problem Çözme	İşçi	92	21,10	4,43	23	5	25	151,05	3,75	0,29	
	Memur	114	22,03	2,71	23	13	25	158,37			
	Özel sektör	73	21,51	3,65	22	5	25	151,23			
	Emekli	23	19,48	5,12	22	8	25	120,11			
KKYBÖ-KF	İşçi	92	106,91	18,41	113	25	125	136,18	6,71	0,08	
	Memur	114	112,53	10,57	115	68	125	164,52			
	Özel sektör	73	110,85	14,82	115	25	125	156,47			
	Emekli	23	105,43	19,97	112	39	125	132,46			

* $p < 0,05$

Tablo 4.9’da verilen Kruskal-Wallis analizi sonuçları incelendiğinde, araştırmaya katılan öğrencilerin babalarının mesleklerine göre kariyer gelişiminde aile etkisi ölçeğinde yer alan ailenin beklentileri alt boyutundan aldıkları puanlar

arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Babası özel sektör çalışanı olan öğrencilerin ailenin beklentileri alt boyutundan aldıkları puanlar, babası işçi ve memur olan öğrencilere göre anlamlı düzeyde düşüktür. Öğrencilerin baba eğitim durumlarına göre maddi destek alt boyutundan aldıkları puanlar arasında anlamlı bir fark bulunmuş olup, babası emekli olan ortaöğretim öğrencilerin bu alt boyuttan aldıkları puanların babası memur ve özel sektör çalışanı olan öğrencilere göre daha düşük olduğu saptanmıştır ($p<0,05$). Araştırmaya dahil edilen öğrencilerin ölçekte yer almış değerler/inançlar alt faktörlerden topladıkları değerler doğrultusunda anlamlı istatistiksel bir farkın olduğu saptanmıştır ($p<0,05$). Babası özel sektör çalışanı olan öğrencilerin bu alt boyutundan aldıkları puanların, babası işçi ve memur olan öğrencilere göre anlamlı düzeyde daha düşük olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin babalarının mesleklerine göre kariyer gelişiminde aile etkisi ölçeği genelinden topladıkları değerler doğrultusunda istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır ($p<0,05$). Babası memur olan ortaöğretim öğrencilerinin ölçek çoğunluğundan topladıkları değerler, babası özel sektör çalışanı ve emekli olan öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Öğrencilerin baba mesleklerine göre kariyer kararı yetkinlik beklentisi ölçeği genelinden ve mesleklerle ilgili bilgi toplama dışındaki diğer alt boyutlardan aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$). Babaları memur olan öğrencilerin mesleklerle ilgili bilgi toplama alt boyutundan aldıkları puanlar babaları işçi olan öğrencilere göre daha yüksektir.

10. Problem Durumu: Lise öğrencilerinin kariyer gelişiminde aile etkisi ile kariyer kararı yetkinlik beklentisinde annenin meslek durumuna göre farklılık göstermekte midir?

Tablo 4.10: Öğrencilerin annelerinin mesleklere göre KGAE ve KKYB Ölçeğinden aldıkları puanların karşılaştırılmasına ilişkin Kruskal-Wallis testi sonuçları

Ölçekler	Anne Meslek	n	\bar{x}	s	M	Min	Max	Sıra Ort.	X^2	p	U
Bilgisel Destek	İşçi	53	37,60	7,56	40	10	48	170,51	7,30	0,12	
	Memur	69	36,26	8,52	39	8	48	156,64			
	Özel sektör	63	34,44	8,92	36	8	48	134,55			
	Emekli	8	40,38	5,48	39,5	35	48	191,75			
	Ev hanımı	109	35,80	7,77	38	8	48	145,84			
Ailenin Beklentileri	İşçi	53	21,49	7,61	22	6	36	164,53	7,59	0,11	
	Memur	69	19,36	7,72	20	6	34	141,41			
	Özel sektör	63	18,38	8,41	18	6	36	130,89			
	Emekli	8	20,63	7,09	22	10	30	155,25			
	Ev hanımı	109	21,31	7,85	22	6	36	163,19			
Maddi Destek	İşçi	53	20,43	4,16	20	13	30	127,39	8,87	0,06	
	Memur	69	22,19	4,38	22	13	30	161,06			
	Özel sektör	63	22,65	4,89	23	13	30	170,82			
	Emekli	8	22,38	5,37	23	15	29	166,88			
	Ev hanımı	109	21,24	4,25	21	10	30	144,88			
Değerler/İnançlar	İşçi	53	13,11	4,30	14	3	18	180,98	13,75	0,01*	1-2 1-3
	Memur	69	10,71	4,81	11	3	18	137,16			
	Özel sektör	63	10,21	4,74	10	3	18	127,52			
	Emekli	8	12,00	5,88	12,5	3	18	164,19			
	Ev hanımı	109	11,88	4,86	13	3	18	159,17			
Kariyer Gelişiminde Aile Etkisi Ölçeği	İşçi	53	92,64	15,37	93	57	122	170,18	8,36	0,08	
	Memur	69	88,52	14,82	92	37	113	145,55			
	Özel sektör	63	85,68	15,75	85	32	126	129,29			
	Emekli	8	95,38	5,32	96	88	104	184,88			
	Ev hanımı	109	90,23	15,72	92	32	122	156,57			
Kendini Doğru Bir Şekilde Değerlendirme	İşçi	53	22,09	3,15	23	6	25	136,35	2,87	0,58	
	Memur	69	22,55	2,29	23	15	25	148,88			
	Özel sektör	63	22,41	3,61	23	5	25	162,05			
	Emekli	8	23,13	1,64	23,5	21	25	163,31			
	Ev hanımı	109	22,22	3,56	23	5	25	153,56			
Mesleklerle İlgili Bilgi Toplama	İşçi	53	21,74	3,55	23	9	25	151,51	2,13	0,71	
	Memur	69	21,70	3,15	23	12	25	145,43			
	Özel sektör	63	21,52	3,87	22	5	25	144,78			
	Emekli	8	23,13	1,73	23,5	20	25	181,44			
	Ev hanımı	109	21,96	3,48	23	5	25	157,03			
Hedef Belirleme	İşçi	53	22,15	3,08	23	8	25	137,82	4,10	0,39	
	Memur	69	22,30	2,82	23	11	25	146,64			
	Özel sektör	63	22,21	3,63	23	5	25	154,19			
	Emekli	8	23,88	1,25	24	22	25	195,63			
	Ev hanımı	109	22,24	3,73	24	5	25	156,44			
Plan Yapma	İşçi	53	22,38	3,42	23	6	25	159,29	3,98	0,41	
	Memur	69	22,06	2,76	23	13	25	140,51			
	Özel sektör	63	21,90	4,48	24	5	25	165,28			
	Emekli	8	22,75	2,49	23,5	18	25	167,63			
	Ev hanımı	109	21,87	3,63	23	5	25	145,52			
Problem Çözme	İşçi	53	21,53	3,66	23	11	25	154,27	4,03	0,40	
	Memur	69	21,07	3,50	22	9	25	137,43			
	Özel sektör	63	21,02	4,32	22	5	25	144,91			
	Emekli	8	22,38	2,62	22,5	18	25	167,94			
	Ev hanımı	109	21,76	3,75	23	5	25	161,66			
KKYBÖ-KF	İşçi	53	109,89	14,79	114	40	125	147,76	2,38	0,67	
	Memur	69	109,68	11,89	114	68	124	142,54			
	Özel sektör	63	109,06	17,79	114	25	125	152,08			
	Emekli	8	115,25	8,89	115,5	101	125	185,88			
	Ev hanımı	109	110,06	16,31	115	25	125	156,13			

Tablo 4.10’da öğrencilerin annelerinin mesleklerine göre KGAE ve KKYB ölçeklerinden elde ettikleri değerlerin kıyaslanmasına ilişkin Kruskal-Wallis testi sonuçları verilmiştir.

Araştırma kapsamına alınan ortaöğretim öğrencilerinin anne mesleklerine göre kariyer gelişiminde aile etkisi ölçeği genelinden ve ölçekte yer alan bilgisel destek, ailenin beklentileri ve maddi destek alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır ($p>0,05$). Öğrencilerin annelerinin mesleklerine göre ölçekte yer alan değerler/inançlar alt boyutundan aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır ($p<0,05$). Annesi işçi olan öğrencilerin bu alt boyuttan aldıkları puanlar, annesi memur ve özel sektör çalışanı olan öğrencilere göre anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur.

Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin annelerinin mesleklerine göre kariyer kararı yetkinlik beklentisi ölçeğinden aldıkları puanlar karşılaştırıldığında, öğrencilerin ölçek genelinden ve ölçekte yer alan kendini doğru bir şekilde değerlendirme, mesleklerle ilgili bilgi toplama, hedef belirleme, plan yapma ve problem çözme alt boyutlarından topladıkları puanlar doğrultusunda düşük düzeyde bir fark olduğu bulunmuştur ($p>0,05$).

11. Problem Durumu: Lise öğrencilerinin kariyer gelişiminde aile etkisi ile kararı yetkinlik beklentisinde ailenin gelir düzeyine göre farklılık göstermekte midir?

Tablo 4.11: Öğrencilerin gelir durumlarına göre KGAE ve KKYB Ölçeğinden aldıkları puanların karşılaştırılmasına ilişkin Kruskal-Wallis testi sonuçları

Ölçekler	Gelir	n	\bar{x}	s	M	Min	Max	Sıra Ort.	X^2	p	U
Bilgisel Destek	1731-3500 TL arası	101	35,04	8,37	37	8	48	140,00	11,33	0,01*	1-3 3-4
	3501-5500 TL arası	100	36,16	7,30	38	8	48	149,69			
	5501-7500 TL arası	56	38,77	7,50	40	8	48	185,63			
	7501 TL ve üzeri	45	34,76	9,61	35	8	48	138,87			
Ailenin Beklentileri	1731-3500 TL arası	101	20,12	7,76	19	6	36	149,50	2,85	0,42	
	3501-5500 TL arası	100	20,83	7,62	21	6	35	157,91			
	5501-7500 TL arası	56	20,89	8,59	21,5	6	36	158,19			
	7501 TL ve üzeri	45	18,58	8,17	18	6	36	133,43			
Maddi Destek	1731-3500 TL arası	101	20,25	4,16	20	10	30	126,13	16,50	0,00*	1-4 2-4
	3501-5500 TL arası	100	21,80	4,13	22	13	30	155,10			
	5501-7500 TL arası	56	22,41	4,36	21	16	30	163,96			
	7501 TL ve üzeri	45	23,44	5,18	25	14	30	184,92			
Değerler/İnançlar	1731-3500 TL arası	101	11,39	4,31	12	3	18	147,41	9,64	0,02*	1-4 2-4 3-4
	3501-5500 TL arası	100	12,32	4,74	13,5	3	18	167,07			
	5501-7500 TL arası	56	11,73	5,01	12	3	18	156,67			
	7501 TL ve üzeri	45	9,53	5,47	11	3	18	119,66			
Kariyer Gelişiminde Aile Etkisi Ölçeği	1731-3500 TL arası	101	86,79	15,35	87	41	122	133,76	13,71	0,00*	1-3 3-4
	3501-5500 TL arası	100	91,11	14,74	93,5	32	118	162,55			
	5501-7500 TL arası	56	93,80	14,97	96,5	37	122	179,38			
	7501 TL ve üzeri	45	86,31	16,10	87	32	126	132,08			
Kendini Doğru Bir Şekilde Değerlendirme	1731-3500 TL arası	101	22,06	3,57	23	6	25	147,15	0,96	0,81	
	3501-5500 TL arası	100	22,30	3,20	23	5	25	149,34			
	5501-7500 TL arası	56	22,75	2,19	23	15	25	156,03			
	7501 TL ve üzeri	45	22,53	3,40	23	5	25	160,44			
Mesleklerle İlgili Bilgi Toplama	1731-3500 TL arası	101	21,08	3,77	22	7	25	130,56	10,23	0,02*	1-2 1-4
	3501-5500 TL arası	100	22,23	3,19	23	5	25	163,88			
	5501-7500 TL arası	56	22,00	2,94	22,5	13	25	151,65			
	7501 TL ve üzeri	45	22,22	3,77	23	5	25	170,81			
Hedef Belirleme	1731-3500 TL arası	101	22,10	3,50	23	8	25	148,67	2,47	0,48	
	3501-5500 TL arası	100	22,34	3,07	23	5	25	145,65			
	5501-7500 TL arası	56	22,34	3,16	23	11	25	152,95			
	7501 TL ve üzeri	45	22,44	3,94	24	5	25	169,07			
Plan Yapma	1731-3500 TL arası	101	21,43	4,15	23	5	25	140,35	2,84	0,42	
	3501-5500 TL arası	100	22,33	3,17	23	5	25	154,00			
	5501-7500 TL arası	56	22,27	3,14	23	13	25	158,77			
	7501 TL ve üzeri	45	22,44	3,51	23	5	25	161,94			
Problem Çözme	1731-3500 TL arası	101	20,99	3,89	22	8	25	138,73	4,76	0,19	
	3501-5500 TL arası	100	21,56	3,82	23	5	25	156,31			
	5501-7500 TL arası	56	21,52	3,40	22	13	25	150,45			
	7501 TL ve üzeri	45	21,98	3,87	23	5	25	170,80			
KKYBÖ-KF	1731-3500 TL arası	101	107,65	16,70	113	39	125	136,26	5,46	0,14	
	3501-5500 TL arası	100	110,76	14,21	115	25	125	157,73			
	5501-7500 TL arası	56	110,88	12,44	115	68	125	153,74			
	7501 TL ve üzeri	45	111,62	17,19	115	25	125	169,08			

Tablo 4.11’de araştırma kapsamına alınan öğrencilerin ailelerinin aylık gelir durumlarına göre KGAE ve KKYB ölçeklerinden aldıkları puanların karşılaştırılmasına ilişkin Kruskal-Wallis testi sonuçları verilmiştir.

Araştırmaya katılan ortaöğretim öğrencilerin ailelerinin aylık gelir durumlarına göre kariyer gelişiminde aile etkisi ölçeğinde yer almış olan bilgisayar destek alt boyutundan aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Ailesinin aylık geliri 5501-7500 TL arası olan öğrencilerin bu alt boyuttan aldıkları puanlar, ailesinin geliri aylık 1731-5500 TL ve 7501 TL ve üzerinde olan öğrencilerden daha yüksek olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin ailelerinin aylık gelir durumlarına göre ölçekte yer alan maddi destek alt boyutundan aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olduğu saptanmış olup, ailelerinin geliri 7501 TL ve üzerinde olan öğrencilerin bu alt boyuttan aldıkları puanlar, ailelerinin aylık geliri 1731-3500 TL arası ve 3501-5500 TL arası olan öğrencilerden anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur. Öğrencilerin ailelerinin aylık gelirlerine göre değerler/inançlar alt boyutundan aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Ailelerinin aylık geliri 7501 TL ve üzerinde olan öğrencileri değerler/inançlar alt boyutundan diğer gelir gruplarına yer alan öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin ailelerinin aylık gelirlerine göre kariyer gelişiminde aile etkisi ölçeği genelinden aldıkları puanlar karşılaştırıldığında, ailelerinin geliri aylık 5501-7500 TL olan öğrencilerin ölçek genelinden aldıkları puanlar, ailelerinin aylık geliri 1731-3500 TL arası ve 7501 TL ve üzerinde olan öğrencilere göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($p<0,05$).

Araştırmaya dahil edilen ailelerinin aylık gelirlerine göre kariyer kararı yetkinlik beklentisi ölçeği genelinden ve ölçekte yer alan kendini doğru bir şekilde değerlendirme, hedef belirleme, plan yapma ve problem çözme alt faktörlerden topladıkları değerler doğrultusunda anlamlı istatistiksel bir fark bulunmamıştır ($p>0,05$). Ortaöğretim öğrencilerinin ailelerinin aylık gelirlerine bakıldığında ölçekte yer almış olan mesleklerle ilgili bilgi toplama alt boyutundan aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır ($p<0,05$). Bu fark ailelerinin aylık geliri 1731-3500 TL arası olan öğrenciler ile aylık geliri 3501-5500 TL arası ve 7501 TL ve üzerinden olan öğrencilerden kaynaklanmaktadır. Ailelerinin aylık geliri 1731-3500 TL arası olan öğrenciler, aylık geliri 3501-5500 TL arası ve 7501 TL ve üzerinden olan ortaöğretim öğrencilerine göre bu alt boyuttan daha düşük düzeyde puanlar elde etmiştir.

12. Problem Durumu: Lise öğrencilerinin kariyer gelişiminde aile etkisi ile kariyer kararı yetkinlik beklentisinde ailenin tutum biçimlerine göre farklılık göstermekte midir?

Tablo 4.12: Öğrencilerin ailelerinin tutumların göre KGAE ve KKYB Ölçeğinden aldıkları puanların karşılaştırılmasına ilişkin Kruskal-Wallis testi sonuçları

Ölçekler	Tutum	n	\bar{x}	s	M	Min	Max	Sıra Ort.	X^2	p	U
Bilgisel Destek	Baskıcı	26	36,08	8,66	38,5	13	48	153,44	11,12	0,03*	4-5
	Otoriter	53	36,32	6,42	38	17	48	148,40			
	Koruyucu	150	36,65	7,12	38	10	48	154,29			
	İlgisiz-Kayıtsız	16	25,19	14,44	26	8	48	84,25			
	Demokratik	57	37,32	7,67	38	11	48	165,04			
Ailenin Beklentileri	Baskıcı	26	24,96	7,71	26,5	6	36	203,83	10,86	0,03*	1-4
	Otoriter	53	20,38	7,43	19	6	35	152,53			
	Koruyucu	150	19,90	7,90	19,5	6	36	147,13			
	İlgisiz-Kayıtsız	16	18,44	8,39	19,5	6	31	135,38			
	Demokratik	57	19,51	7,97	19	6	36	142,70			
Maddi Destek	Baskıcı	26	21,08	4,15	21	14	29	139,48	5,19	0,27	
	Otoriter	53	21,17	4,88	21	10	30	144,81			
	Koruyucu	150	21,70	4,31	21	13	30	152,75			
	İlgisiz-Kayıtsız	16	19,88	4,57	20	13	28	119,91			
	Demokratik	57	22,67	4,52	22	15	30	168,78			
Değerler/İnançlar	Baskıcı	26	14,35	3,82	15	3	18	204,48	12,48	0,01*	1-4
	Otoriter	53	11,45	4,90	12	3	18	150,63			
	Koruyucu	150	11,25	4,68	12	3	18	146,57			
	İlgisiz-Kayıtsız	16	9,50	5,40	11	3	18	118,16			
	Demokratik	57	11,39	5,05	12	3	18	150,46			
Kariyer Gelişiminde Aile Etkisi Ölçeği	Baskıcı	26	96,46	16,14	102,5	64	122	193,42	13,97	0,00*	1-4
	Otoriter	53	89,32	13,43	87	61	112	146,92			
	Koruyucu	150	89,49	13,82	89	48	122	149,03			
	İlgisiz-Kayıtsız	16	73,00	25,17	77,5	32	106	92,88			
	Demokratik	57	90,88	14,49	93	41	126	159,61			
Kendini Doğru Bir Şekilde Değerlendirme	Baskıcı	26	22,38	2,68	23	13	25	146,27	5,62	0,23	
	Otoriter	53	22,60	2,65	23	12	25	158,76			
	Koruyucu	150	22,45	2,99	23	6	25	152,90			
	İlgisiz-Kayıtsız	16	19,75	6,14	21	5	25	103,97			
	Demokratik	57	22,51	3,07	23	7	25	156,78			
Mesleklerle İlgili Bilgi Toplama	Baskıcı	26	21,54	3,60	22	12	25	144,90	7,28	0,12	
	Otoriter	53	21,79	3,19	23	13	25	149,05			
	Koruyucu	150	21,99	2,93	23	7	25	150,05			
	İlgisiz-Kayıtsız	16	18,81	6,46	21,5	5	25	109,75			
	Demokratik	57	22,28	3,49	23	8	25	172,32			
Hedef Belirleme	Baskıcı	26	22,50	2,44	23,5	17	25	149,06	7,48	0,11	
	Otoriter	53	22,36	2,99	23	13	25	152,10			
	Koruyucu	150	22,47	2,93	23	8	25	153,13			
	İlgisiz-Kayıtsız	16	18,44	6,59	21	5	25	97,25			
	Demokratik	57	22,67	3,26	24	8	25	162,99			
Plan Yapma	Baskıcı	26	21,88	3,27	23	13	25	138,15	12,14	0,02*	4-5
	Otoriter	53	22,19	3,38	23	9	25	157,11			
	Koruyucu	150	22,21	3,30	23	5	25	154,25			
	İlgisiz-Kayıtsız	16	18,38	6,21	21	5	25	83,75			
	Demokratik	57	22,51	3,15	23	8	25	164,15			
Problem Çözme	Baskıcı	26	21,50	3,99	23	11	25	160,19	5,31	0,26	
	Otoriter	53	21,30	4,02	22	9	25	151,63			
	Koruyucu	150	21,77	3,19	23	9	25	154,88			
	İlgisiz-Kayıtsız	16	18,38	6,34	20	5	25	104,00			
	Demokratik	57	21,46	3,69	22	8	25	151,85			
KKYBÖ-KF	Baskıcı	26	109,81	12,87	115	73	125	147,12	8,38	0,08	
	Otoriter	53	110,25	13,95	115	58	125	155,58			
	Koruyucu	150	110,88	12,87	114	40	125	150,67			
	İlgisiz-Kayıtsız	16	93,75	30,59	104	25	125	96,69			
	Demokratik	57	111,42	15,09	115	39	125	167,27			

Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin kendi ifadelerine ile saptanan aile tutumlarına göre KGAE ve KKYB ölçeklerinden elde ettikleri değerler kıyaslanmasına ilişkin Kruskal-Wallis testi sonuçları Tablo 4. 12’de belirtilmiştir.

Ortaöğretim öğrencilerinin aile tutumlarına göre kariyer gelişiminde aile etkisi ölçeğinde yer almış olan bilgisel destek faktörlerden topladıkları değerler doğrultusunda anlamlı istatistiksel bir farkın olduğu saptanmış olup, ailelerinin tutumlarının demokratik olduğunu ifade etmiş olan ortaöğretim öğrencilerinin bu alt boyuttan kazandıkları değerler, ailelerinin tutumlarının ilgisiz-kayıtsız olan öğrencilere göre anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur ($p<0,05$). Araştırmaya katılan öğrencilerin aile tutumlarına göre ailenin beklentileri alt boyutundan aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Bu fark ailelerinin tutumlarını baskıcı olarak nitelendiren öğrenciler ile demokratik ve ilgisiz-kayıtsız olarak nitelendiren öğrencilerden kaynaklanmakta olup, aileleri baskıcı olan öğrencilerin bu alt boyuttan aldıkları puanlar, demokratik ve ilgisiz-kayıtsız olan öğrencilere göre anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur. Öğrencilerin aile tutumlarına göre ölçekte yer almış olan değerler/inançlar faktörlerden topladıkları değerler doğrultusunda anlamlı istatistiksel bir farkın olduğu bulunmuştur ($p<0,05$). Aile tutumlarını ilgisiz-kayıtsız olarak işaretleyen ortaöğretim öğrencilerin bu alt boyuttan kazandıkları değerler baskıcı, otoriter ve demokratik olarak aile tutumuna sahip olduğunu ifade eden öğrencilere göre anlamlı düzeyde düşüktür. Araştırmaya dahil edilen öğrencilerin kariyer gelişiminde aile etkisi ölçeği genelinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur ($p<0,05$). Bu fark ailesinin tutumunun ilgisiz-kayıtsız olduğunu ifade eden öğrencilerden kaynaklanmaktadır. Ailesinin tutumu ilgisiz-kayıtsız olan

öğrencilerin ölçek genelinden aldıkları puanlar, diğer öğrencilere göre anlamlı düzeyde daha düşüktür.

Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin kendi ifadelerine göre saptanan aile tutumlarına göre kariyer kararı yetkinlik beklentisi ölçeği genelinden ve ölçekte yer alan kendini doğru bir şekilde değerlendirme, meslekler ilgili bilgi toplama, hedef belirleme ve problem çözme alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır ($p>0,05$). Ortaöğretim öğrencilerinin aile tutumlarına göre ölçekte yer almış olan plan yapma alt boyutundan aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Bu fark ailelerinin tutumunun ilgisiz-kayıtsız olduğunu belirten öğrenciler ile demokratik olduğunu belirten öğrencilerden kaynaklanmaktadır. Ailelerinin tutumunun demokratik olduğunu ifade eden öğrencilerin plan yapma alt boyutundan aldıkları puanlar, ailesi ilgisiz-kayıtsız olan öğrencilerden daha yüksek bulunmuştur.

13. Problem Cümlesi: Lise öğrencilerinin KGAE ile KKYB düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mı?

Tablo 4.13: Öğrencilerin KGAEÖ ve KKYBÖ aldıkları puanlar arasındaki korelasyonlara ait Spearman Korelasyon Analizi sonuçları

		Kendini Doğru Bir Şekilde Değerlendirme	Mesleklerle İlgili Bilgi Toplama	Hedef Belirleme	Plan Yapma	Problem Çözme	KKYBÖ-KF
Bilgisel Destek	r	0,31	0,30	0,25	0,34	0,26	0,35
	p	0,00*	0,00*	0,00*	0,00*	0,00*	0,00*
Ailenin Beklentileri	r	0,05	0,08	0,15	0,12	0,28	0,20
	p	0,34*	0,14	0,01*	0,04*	0,00*	0,00*
Maddi Destek	r	0,17	0,09	0,02	0,12	-0,02	0,07
	p	0,00*	0,11	0,72	0,03*	0,74	0,23
Değerler/İnançlar	r	0,07	0,14	0,18	0,13	0,25	0,22
	p	0,20*	0,02*	0,00*	0,02*	0,00*	0,00*
Kariyer Gelişiminde Aile Etkisi Ölçeği	r	0,23	0,25	0,24	0,29	0,33	0,35
	p	0,00*	0,00*	0,00*	0,00*	0,00*	0,00*

Tablo 4.13’de araştırmaya katılan öğrencilerin KGAEÖ ve KKYBÖ aldıkları puanlar arasındaki korelasyonların saptanması amacıyla yapılan Spearman korelasyon analizi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.13 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin kariyer gelişiminde aile etkisi ölçeği genelinden ve ölçekte yer almış olan bilgisayar destek ve değerler/inançlar alt boyutundan elde ettikleri puanlar ile kariyer kararı yetkinlik beklentisi ölçeği genelinden ve ölçekte yer almış olan tüm alt boyutlardan alınan puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönlü, düşük ve orta kuvvetli korelasyonlar olduğu saptanmıştır ($p < 0,05$). Buna göre öğrencilerin kariyer gelişiminde aile etkisi ölçeği çoğunluğundan ve ölçekte yer almış olan bilgisayar destek ve değerler/inançlar alt boyutundan elde ettikleri puanlar arttıkça kariyer kararı yetkinlik beklentisi ölçeği genelinden ve ölçekte yer almış olan tüm alt boyutlardan elde ettikleri puanlar da artmaktadır.

Öğrencilerin kariyer gelişiminde aile etkisi ölçeğinde yer alan ailenin beklentileri alt boyutundan aldıkları puanlar ile kariyer kararı yetkinlik beklentisi ölçeği genelinden ve ölçekte yer alan mesleklerle ilgili bilgi toplama dışındaki diğer alt boyutlardan aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönlü ve düşük kuvvetli korelasyonlar bulunmaktadır ($p<0,05$). Öğrencilerin ailenin beklentileri alt boyutundan aldıkları puanlar arttıkça, kariyer kararı yetkinlik beklentisi ölçeği genelinden ve ölçekte bulunan kendini doğru bir şekilde değerlendirme, hedef belirleme, plan yapma ve problem çözme alt boyutlarından aldıkları puanlar da artmaktadır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin kariyer gelişiminde aile etkisi ölçeğinde yer alan maddi destek alt boyutundan aldıkları puanlar ile kariyer kararı yetkinlik beklentisi ölçeğinde yer alan kendini doğru bir şekilde değerlendirme ve plan yapma alt boyutlarından aldıkları puanlar arasındaki korelasyonların istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Bu korelasyonlar pozitif yönlü ve düşük kuvvetli korelasyonlar olup, öğrencilerin maddi destek alt boyutundan aldıkları puanlar arttıkça, kendini doğru bir şekilde değerlendirme ve plan yapma alt boyutlarından aldıkları puanlar da artmaktadır.

Bölüm 5

TARTIŞMA VE YORUM

Bu bölümde çalışmada elde edilen bulguların, konuya ilişkin önceden yapılmış alan yazındaki çalışma bulgularıyla ve kuramsal bilgilerle tartışılıp yorumlanmasına yer verilmiştir.

Bu araştırmada, çalışmaya katılan öğrencilerin, kariyer kararı yetkinlik beklentisi ölçeği genelinden aldıkları puan ortalamasının yüksek düzeyde olduğu saptanmıştır. Yapılan literatür araştırmasında benzer şekilde, Özyürek (1995)'in yaptığı araştırma sonucunda, yetkinlik beklentisinin öğrencilerin mesleki tercihler konusunda pay sahibi olduğu neticesine varmıştır. Buna ilaveten, İbiş (2011)'in de gerçekleştirdiği araştırmada, bireysel kariyer planlama faaliyetleri yapmaya ilişkin ifadeler katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum ağırlıklı cevaplar verilmiştir. Buna göre öğrencilerin bireysel kariyer planlaması yaptıkları sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, ilgili alan yazın incelendiğinde bazı araştırmalarda öğrencilerinin mesleki olgunluk ölçeğinden aldıkları puanlar araştırıldığında, genel ortalama seviyesinin anlamsız olduğu saptanmıştır (Oğuz, 2008; Hamamcı ve Çoban, 2007 ve Çoban,2005; İşgör ve Sezer, 2008; Akıntuğ ve Birol, 2011).

Bu araştırmada, çalışmaya katılan öğrencilerin, kariyer gelişiminde aile etkisi ölçeği genelinden aldıkları puan ortalamasının yüksek düzeyde olduğu saptanmıştır. Benzer şekilde, ilgili alan yazın incelendiğinde, Hamamcı ve Hamurlu (2013) gerçekleştirdiği çalışmada, ebeveynlerin kendi çocuklarının kariyer gelişimine katkıda bulunma açısından pozitif yaklaşım kullandıkları ve az da olsa kariyer

gelişimi açısından ön bilgi sahibi oldukları saptanmıştır. Yine, Hamamcı, Bacanlı ve Doğan (2013)'in yaptıkları araştırma sonucunda öğrencilerin kariyer ve eğitimsel tercihlerinde söz sahibi olan etkenler sıralanmıştır; ebeveynler, dergi ve kitap ile okullarda bulunan öğretim görevlileri olarak saptanmıştır.

Yapılan bu çalışma sonucunda, her iki ölçekte de öğrencilerin cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır. Öğrencilerin cinsiyetlerine göre kariyer gelişiminde aile etkisi ölçeği genelinden ve ölçekte yer alan bilgi katkısı, ailevi beklenenler, ekonomik katkı, değer yargısı/inanışlar alt faktörlerden topladıkları değerler doğrultusunda anlamlı istatistiksel bir fark bulunmamıştır. Ayrıca, öğrencilerin cinsiyetlerine göre kariyer kararı yetkinlik beklentisi ölçeğinden aldıkları puanlar karşılaştırıldığında, kadın ve erkek öğrencilerin ölçek genelinden ve ölçekte yer alan kendini doğru bir şekilde değerlendirme, mesleklerle ilgili bilgi toplama, hedef belirleme, plan yapma ve problem çözme alt faktörlerden topladıkları değerler doğrultusunda anlamlı istatistiksel bir fark bulunmamıştır. Benzer şekilde ilgili literatür tarandığında, Şeker (2013)'in gerçekleştirdiği çalışmada ulaşılan sonuçlar, meslek kararı verme yetkinlik ölçeği boyutları ve toplam ölçek puanları açısından cinsiyete göre anlamlı bir farklılık bulunmadığı saptanmıştır. Diğer bir deyişle kız ve erkek öğrencilerin meslek kararı verme yetkinlik düzeylerine ilişkin anlamlı bir farka ulaşılamamıştır. Buna benzer olarak yürütülmüş çalışmaların neticeleri düzenli bir biçimde genele yormaya uygun olmadığı tespit edilse de, bu çalışma neticesinin tersine, meslek karar verme yetkinliği puanlarında cinsiyete göre manidar bir farklılık olduğunu gösteren araştırmalar çoğunluktadır. Örneğin ilgili alan yazın incelendiğinde, Vurucu (2010)'nun gerçekleştirdiği araştırmada, öğrencilerin meslek seçimi yeterliliklerini değerlendirmeleri cinsiyetlerine göre değiştiği sonucuna ulaşmıştır. Yurt dışındaki çalışmalardan örnek verilecek olursa;

Rojewski ve Hill (1998) ve Whatson ve Stead (1994)'ın tarafından yapılan çalışmalarda bu araştırmaların sonuçlarından farklı olarak cinsiyet değişkenliği açısından anlamlı farklılıklar olduğu bulunmuştur.

Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin yaşlarına göre kariyer gelişiminde aile etkisi ölçeğinde yer almış olan bilgisel destek alt boyutundan aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır. Benzer bir Şekilde, ğrencilerin yaşları yükseldikçe meslek kararı verme yetkinliğinin yükseldiği doğrultudaki sonuçları destekleyici çalışmalara alan yazında fazlaca grlmektedir (Germeijs ve Verschueren, 2006; Hirschi, 2009; Sarı ve Şahin, 2013). Ayrıca bu araştırmada öğrencilerin yaşlarına göre kariyer kararı yetkinlik beklentisi leği genelinden ve ölçekte yer alan kendini doğru bir Şekilde değerlendirme, mesleklerle ilgili bilgi toplama, hedef belirleme, plan yapma ve problem çözme alt boyutlarından aldıkları puanlar arası istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır.

Bu çalışmada ortaöğretimdeki öğrencilerin öğrenim gördükleri okul türlerine göre kariyer gelişimi aile etkisi ölçeğinde yer alan bilgisel destek, ailenin beklentileri ve maddi destek alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır. Yine bu çalışmada, öğrencilerin öğrenim gördükleri okul türlerine göre kariyer kararı yetkinlik beklentisi ölçeğindeki problem çözme alt boyutundan aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Kolejde eğitim alan öğrencilerin plan yapma alt boyutundan kazandıkları puanların, düz lisede eğitimini sürdüren öğrencilerden daha yüksektir. Benzer Şekilde, ztemel (2012)'in yaptığı araştırma sonucunda, öğrencilerin kariyer kararsızlığı düzeylerine bakıldığında, meslek ve teknik liseye devam öğrencilerin genel liseye devam eden öğrencilere göre kariyer kararsızlık düzeylerinin yüksek olduğu bulunmuştur.

Bu çalışmada, her iki ölçekte de öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıflara göre kariyer gelişiminde aile etkisi ölçeğinde yer almış olan bilgisel destek alt faktörlerden topladıkları değerler doğrultusunda ve öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıflara göre kariyer kararı yetkinlik beklentisi ölçeği genelinden ve ölçekte yer alan kendini doğru bir şekilde değerlendirme, hedef belirleme ve problem çözme faktörlerden topladıkları değerler doğrultusunda anlamlı istatistiksel bir farkın olduğu elde edilmiştir. Benzer şekilde, ilgili alan yazın incelendiğinde, Şeker (2013) gerçekleştirdiği araştırmadan elde edilen bulgular, meslek kararı verme yetkinliği bireysel ve mesleki özellikleri doğru olarak değerlendirme boyutu puanlarında sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır.

Bu çalışmada, öğrencilerin öğrenim gördükleri bölümlere göre kariyer gelişiminde aile etkisi ölçeği genelinden aldıkları puanlar arasında ve öğrencilerin öğrenim gördükleri bölümlere göre kariyer kararı yetkinlik beklentisi ölçeği genelinden ve ölçekte yer alan alt boyutlardan aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır.

Araştırmaya dahil edilen ortaöğretim öğrencilerinin baba eğitim durumlarına göre kariyer gelişiminde aile etkisi alt boyutunda yer alan ailenin beklentileri alt boyutundan aldıkları puanlar arasında ve öğrencilerin baba eğitim durumlarına göre kariyer kararı yetkinlik beklentisi ölçeği çoğunluğundan problem çözme alt faktörlerden topladıkları değerler doğrultusunda anlamlı istatistiksel bir farkın olduğu elde edilmiştir. Benzer şekilde, ilgili alan yazın incelendiğinde, Solmaz (2015) gerçekleştirdiği bir araştırmada, lisans mezunu babaların çocuklarının kariyer gelişiminde aşırı katkıda bulunduğu varsayılmaktadır. Bu derece öğrenim düzeyi aşağılara indikçe düşmektedir. Bu doğrultuda öğrenim düzeyi ileri derece olan babaların daha farkındalıklı ve bilgili olduğu varsayılmaktadır.

Araştırma katılan ortaöğretim öğrencilerinin, anne eğitim durumlarına göre kariyer gelişimi aile etkisi ölçeği genelinden ve ölçekte yer alan bilgisel destek, ailenin beklentileri, maddi destek, değerler/inançlar alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında ve öğrencilerin anne eğitim durumlarına göre kariyer kararı yetkinlik beklentisi ölçeğinden aldıkları puanlar karşılaştırıldığında, öğrencilerin ölçek genelinden ve ölçekte yer alan kendini doğru bir şekilde değerlendirme, mesleklerle ilgili bilgi toplama, hedef belirleme, plan yapma ve problem çözme alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır. İlgili literatür incelendiğinde, Akdeniz (2009)'ın gerçekleştirdiği araştırma sonuçları, bireysel ve mesleki özellikleri doğru değerlendirme puanlarının anne eğitim düzeyine göre farklılaştığını göstermektedir. Annesi lise mezunu olan öğrencilerin bireysel ve mesleki özellikleri doğru olarak değerlendirme puan ortalamaları, annesi ilkokul mezunu olan öğrencilerin puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksektir. Ayrıca annesi üniversite mezunu olan öğrencilerin bireysel ve mesleki özellikleri doğru olarak değerlendirme puan ortalamaları, annesi ilkokul mezunu olan öğrencilerin puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksektir.

Bu çalışmada, öğrencilerin babalarının mesleklerine göre kariyer gelişiminde aile etkisi ölçeği genelinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır. Babası memur olan öğrencilerin ölçek genelinden aldıkları puanlar, babası özel sektör çalışanı ve emekli olan öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek bulunurken, öğrencilerin baba mesleklerine göre kariyer kararı yetkinlik beklentisi ölçeği genelinden ve hedefledikleri kariyer alanları ile ilgili bilgi edinimi dışındaki diğer alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca bu çalışmada, öğrencilerin annelerinin mesleklerine göre kariyer kararı yetkinlik beklentisi ölçeğinden aldıkları puanlar

karşılaştırıldığında, öğrencilerin ölçek genelinden ve ölçekte yer alan kendini doğru bir şekilde değerlendirme, mesleklerle ilgili bilgi toplama, hedef belirleme, plan yapma ve problem çözme alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır.

Araştırmaya dahil edilen öğrencilerin ailelerinin aylık gelir durumlarına göre kariyer gelişiminde aile etkisi ölçeğinde yer almış olan bilgisel destek alt faktörlerden topladıkları puanlar arasında ve öğrencilerin ailelerinin aylık gelirlerine göre ölçekte yer alan mesleklerle ilgili bilgi toplama alt boyutundan aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır. Benzer şekilde, Bozgeyikli, Eroğlu ve Hamurcu (2008), Ali, McWhirter ve Chronister (2005) ve Solmaz (2015) yaptıkları çalışmalarda ailelerin gelir düzeyi değişkenine göre anlamlı farklılıklar saptanmıştır.

Bu çalışmada, ailelerinin aylık gelirlerine göre kariyer kararı yetkinlik beklentisi ölçeği genelinden ve ölçekte yer alan kendini doğru bir şekilde değerlendirme, hedef belirleme, plan yapma ve problem çözme alt faktörlerden topladıkları değerler doğrultusunda anlamlı istatistiksel bir fark bulunmamıştır. Vurucu (2010) da gerçekleştirdiği araştırmada, öğrencilerin meslek seçimi yeterliliklerini değerlendirmeleri aylık gelir gruplarına göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Öğrencilerin aile tutumlarına göre kariyer gelişiminde aile etkisi ölçeğinde yer almış olan bilgisel destek alt faktörlerden topladıkları değerler doğrultusunda anlamlı istatistiksel bir farkın olduğu saptanmış olup, ailelerinin tutumlarının demokratik olduğunu söyleyen ortaöğretim öğrencilerinin bu alt boyutlarından kazandıkları değerler, ailelerinin tutumlarının ilgisiz-kayıtsız olduğu ve öğrencilerin aile tutumlarına göre ölçekte yer alan plan yapma alt boyutundan aldıkları puanlar

arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Benzer şekilde, Akdeniz, (2009) demokratik ana baba tutumuna sahip ebeveynlerin çocuklarının mesleki karar verme yetkinliklerinin daha yüksek olduğunu bulmuştur. Ayrıca Pamuk (2016) da gerçekleştirdiği araştırmada, öğrencilerin algıladıkları koruyucu istekçi anne baba tutumu düzeyi, öğrencilerin değerlendirici yaklaşım düzeyini, planlı yaklaşım düzeyini, düşünen yaklaşım düzeyini ve kendine güvenli yaklaşım düzeyini arttırmakta olduğu saptanmıştır.

Bu çalışmada ayrıca, öğrencilerin kendi ifadelerine göre saptanan aile tutumlarına göre kariyer kararı yetkinlik beklentisi ölçeği genelinden ve ölçekte yer alan kendini doğru bir şekilde değerlendirme, meslekler ilgili bilgi toplama, hedef belirleme ve problem çözme alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin kariyer gelişiminde aile etkisi ölçeği genelinden ve ölçekte yer alan bilgisel destek ve değerler/inançlar alt boyutundan aldıkları puanlar ile kariyer kararı yetkinlik beklentisi ölçeği genelinden ve ölçekte yer alan tüm alt boyutlardan aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönlü, düşük ve orta kuvvetli korelasyonlar olduğu saptanmıştır. Literatüre bakıldığı zaman, Ülker (2015)'in gerçekleştirdiği araştırma sonuçları, kariyer kararı yetkinlik beklentisi ile kariyer gelişiminin aile etkisi üzerinde alt boyutlarının verilen bilgi katkısı ile yüksek ve ya düşük değil, orta derecede olumlu ilişkisi olduğu sonucuna varmıştır. Ayrıca kariyer kararı yetkinlik beklentisi ile ailenin beklentileri doğrultusunda negatif bir ilişkiye varıldığı ve de hem ekonomik destek açısından hem de değerler-inançlar açısından düşük derecede anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır.

Yapılan bu araştırmanın bulgularına bakıldığında, KKTC’de yaşayan ailelerin koruyucu aile yapısına sahip oldukları tespit edilmiştir. Bu koruyucu aile yapısının, işlevsel olmayan bir aile yapısı olduğunu söyleyebiliriz. Dolayısıyla ailelerin bu sürece dahil edilmesi ve çocuklarının meslek seçiminde (ilgileri, yetenekleri, becerileri, ülke olanakları vb.) daha doğru, daha akılcı kararlar alabilmelerine olanak sağlayacağı düşünülebilir. Ayrıca bu araştırmaya katılan öğrencilerin, seçecekleri meslekler konusunda söz sahibi oldukları, mesleklere ilgili oldukları ayrıca, gençlerin kariyer gelişiminde yerine getirmesi gereken sorumluluklarının da farkında oldukları görülmektedir. Buna ilaveten, KKTC kültürüne özgü bir yapı olarak gençler, cinsiyet ayrımı gözetmeksizin aileleri tarafından eşit bir şekilde mesleklere yönlendirilmektedirler. Gençlerin yaşları arttıkça kariyer gelişimi farkındalıkları da artmaktadır. Buna bağlı olarak KKTC eğitim sisteminde, rehberlik servisinin orta öğretimden başlaması gençlerin kariyer gelişimleri farkındalığı açısından büyük bir dezavantaj olduğu düşünülmektedir. Babanın eğitim düzeyi arttıkça çocuğunun kariyer gelişimine katkısı artmaktadır. Ancak annenin eğitim düzeyi değişkenlik gösterse bile çocuklarına olan mesleki farkındalık katkısı değişkenlik göstermediği varsayılmaktadır. Baba mesleklerinde memur kesiminin özel sektör ve emekliye oranla çocuklarının kariyer gelişimlerine daha fazla özen gösterdiği düşünülmektedir. Özel sektör, hem kişisel anlamda hem de ekonomik anlamda güçlü olmadığından dolayı, memur kesimindeki aileler muhtemelen lise ve üstü eğitim seviyesine sahiptirler. Babalar, çocuklarının meslek kararlarını belirlerken daha rahat iş bulabilecekleri alanlara yönlendirmeye çalışırlar. Bu yüzden kendileri gibi devlete yönelik, geleceklerini garanti altına alabilecekleri bir işte çalışır olmalarını arzuladıkları düşünülmektedir. Ancak annelerin mesleki statüleri değişse bile çocuklarının kariyer gelişimlerine yönelik farkındalık katkısı değişkenlik

göstermediği düşünülmektedir. Aylık geliri yüksek olan ailelerin çocukları kendilerini kariyer gelişimi açısından geliştirmeye daha açık olduğu söylenebilir. Ayrıca gençlerin maddi olarak gözetmeksizin kariyer gelişiminde hedef belirleyebildiği, problemini çözebildiği, plan yapabildiği ve bunları değerlendirebildiği varsayılmaktadır. Demokratik aile tutumunun ilgisiz kayıtsızla kıyasla çocuklarının kariyer gelişiminde daha farkındalıklı bir rol üstlendiği söylenebilir. KKTC'nin kültürel aile yapısı gereği aileler, çocuklarının seçecekleri meslek konularında ilgili ve önemsenen bir rol üstlendikleri varsayılmaktadır. Bu yüzden yapılan çalışmada görüldüğü gibi, araştırmaya katılan öğrencilerin kariyer kararı yetkinlik beklentisi ile kariyer gelişimi aile etkisi ölçeklerinde anlamlı bir ilişki bulunmasına katkı sağladığı düşünülmektedir.

Bölüm 6

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmada elde edilen sonuçlara ve ileride yapılacak çalışmalar için önerilere yer verilmiştir.

6.1 Sonuçlar

- Bu araştırmada, çalışmaya katılan öğrencilerin, kariyer kararı yetkinlik beklentisi ölçeği ve kariyer gelişimi aile etkisi ölçeği genelinden aldıkları puan ortalamasının yüksek düzeyde olduğu saptanmıştır.
- Yapılan bu çalışma sonucunda, her iki ölçekte de öğrencilerin cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır.
- Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin yaşlarına göre kariyer gelişiminde aile etkisi incelemesinde yer almış olan bilgisel destek alt boyutlarında alınmış olan değerler arası yüksek seviyede anlamlı bir ilişki olduğu varsayılmaktadır.
- Bu araştırmada öğrencilerin yaşlarına göre kariyer kararı yetkinlik beklentisi ölçeği genelinden ve ölçekte yer alan kendini doğru bir şekilde değerlendirme, mesleklerle ilgili bilgi toplama, hedef belirleme, plan yapma ve problem çözme alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır.
- Bu çalışmada öğrencilerin öğrenim gördükleri okul türlerine göre kariyer gelişiminde aile etkisi ölçeğinde yer alan verilen bilgi katkısı, anne ve babanın çocuğundan beklentileri ve ekonomik katkı alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir.

- Öğrencilerin öğrenim gördükleri okul türlerine göre kariyer kararı yetkinlik beklentisi ölçeğindeki problem çözme faktörlerden topladıkları değerler doğrultusunda anlamlı istatistiksel bir farkın olduğu saptanmıştır.
- Her iki ölçekte de öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıflara göre kariyer gelişiminde aile etkisi ölçeğinde yer alan bilgisel destek alt boyutundan aldıkları puanlar arasında ve öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıflara göre kariyer kararı yetkinlik beklentisi ölçeği genelinden ve ölçekte yer alan kendini doğru bir şekilde değerlendirme, hedef belirleme ve problem çözme alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır.
- Öğrencilerin öğrenim gördükleri bölümlere göre kariyer gelişiminde aile etkisi ölçeği genelinden aldıkları puanlar arasında ve öğrencilerin öğrenim gördükleri bölümlere göre kariyer kararı yetkinlik beklentisi ölçeği genelinden ve ölçekte yer alan alt boyutlardan aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır.
- Araştırmaya katılan öğrencilerin baba eğitim durumlarına göre kariyer gelişiminde aile etkisi alt boyutunda yer alan ailenin beklentileri alt boyutundan aldıkları puanlar arasında ve öğrencilerin baba eğitim durumlarına göre kariyer kararı yetkinlik beklentisi ölçeği genelinden ve araştırmada var olan problem çözme alt boyutlarında topladıkları değerler arasında anlamlı derecede bir ilişki olduğu varsayılmaktadır.
- Ortaöğretimde öğrenim gören öğrencilerin, annelerin öğretim düzeyi durumlarına göre kariyer gelişimi aile etkisi ölçeği genelinden ve ölçekte yer alan bilgisel destek, ailenin beklentileri, maddi destek, değerler/inançlar alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında ve öğrencilerin anne eğitim durumlarına göre kariyer kararı yetkinlik beklentisi ölçeğinden aldıkları puanlar karşılaştırıldığında,

öğrencilerin ölçek genelinden ve ölçekte yer alan kendini doğru bir şekilde değerlendirme, mesleklerle ilgili bilgi toplama, hedef belirleme, plan yapma ve problem çözme alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır.

- Öğrencilerin babalarının mesleklerine göre kariyer gelişiminde aile etkisi ölçeği genelinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır.
- Öğrencilerin annelerinin mesleklerine göre kariyer kararı yetkinlik beklentisi ölçeğinden aldıkları puanlar karşılaştırıldığında, öğrencilerin ölçek genelinden ve ölçekte yer alan kendini doğru bir şekilde değerlendirme, mesleklerle ilgili bilgi toplama, hedef belirleme, plan yapma ve problem çözme alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır.
- Öğrencilerin ailelerinin aylık gelir durumlarına göre kariyer gelişiminde aile etkisi ölçeğinde yer alan bilgisel destek alt boyutundan aldıkları puanlar arasında ve öğrencilerin ailelerinin aylık gelirlerine göre ölçekte yer alan mesleklerle ilgili bilgi toplama alt boyutundan aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır.
- Öğrencilerin ailelerinin aylık gelirlerine göre kariyer kararı yetkinlik beklentisi ölçeği genelinden ve ölçekte yer alan kendini doğru bir şekilde değerlendirme, hedef belirleme, plan yapma ve problem çözme alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir.
- Aile tutumlarına göre kariyer gelişiminde aile etkisi ölçeğinde yer alan bilgisel destek alt boyutundan aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir

fark olduğu saptanmış olup, ailelerinin tutumlarının demokratik olduğunu ifade eden öğrencilerin bu alt boyuttan aldıkları puanlar, ailelerinin tutumlarının ilgisiz-kayıtsız olduğu ve öğrencilerin aile tutumlarına göre ölçekte yer alan plan yapma alt boyutundan aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir.

- Aile tutumlarına göre kariyer kararı yetkinlik beklentisi ölçeği genelinden ve ölçekte yer alan kendini doğru bir şekilde değerlendirme, meslekler ilgili bilgi toplama, hedef belirleme ve problem çözme alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır.
- Araştırmaya katılan öğrencilerin kariyer gelişiminde aile etkisi ölçeğinde yer alan maddi destek alt boyutundan aldıkları puanlar arası kariyer kararı yetkinlik beklentisi ölçeğinde yer alan kendi kendini en iyi bir biçimde ölçebilme ve plan yapma alt boyutlarından aldıkları puanlar arası ile yüksek derecede anlamlı olduğu tespit edilmiştir.

6.2 Öneriler

- Araştırma KKTC’de bulunan bir dershanenin öğrencileri üzerinde yürütülmüştür. Sonuçların genellenebilirliğini ve güvenilirliğini arttırmak için, KKTC genelindeki öğrenciler üzerinde çalışılması önerilir.
- Bu araştırmada nicel çalışmanın yanında nitel çalışmaya (karma model) yer verilerek çalışılabilir.
- Bu araştırmada kariyer kararı yetkinlik beklentisinin aile etkisi açısından yordanmasına bakılmıştır. Aile etkisinin yanında pek çok faktörün (psikososyal özellikler, sosyal destek, benlik durumu ve ergenlik çağı etkileri gibi) kariyer kararı yetkinliği üzerindeki etkisine bakılabilir.

- İleriki yapılacak kariyer çalışmalarında, aileyi sürece daha fazla dahil ederek (meslek ve meslek seçimi farkındalığını arttırıcı yönde aile seminerleri, aile grup rehberliği, aile psikolojik danışmanlığı gibi çalışmalar) öğrencilerin daha doğru ve daha hızlı mesleki kararlar alması sağlanabilir.
- Bazı durumlarda aile kariyer karar sürecindeki çocuğuna nasıl destek olacağını bilemeyebilir. Bu sebepten okullarımızda bu durumdaki ailelere ergenle iletişim, demokratik ana baba tutumu, empati gibi benzer konularda bilgilendirme çalışmaları yapılması faydalı olabilir.
- Kariyer kararı yetkinlik beklentilerinin yüksek olması için, bireylerin kendilerini tanıma ve doğru değerlendirmeleri, gerçekçi hedefler belirleyebilmeleri ve problemlerinin üstesinden gelebilmeleri gerekmektedir. Bu nedenle okullarımızdaki eğitim programları, öğrencilerin bu konulardaki farkındalığını arttırıcı biçimde planlanabilir.
- Kariyer çalışmalarında, kariyer kararı yetkinlik beklentisinin karar vermedeki önemi göz önünde bulundurularak, yetkinlik beklentisinin arttırılmasına yönelik uygulamalar çoğaltılabilir. Bu etkinliklerin, ilkokul döneminden başlayarak verilmesi önemlidir. Uygulamalarda ailenin yer almasına özen gösterilerek, aile ile işbirliği içinde çalışılabilir.
- KKTC Milli Eğitim Bakanlığı ve KKTC’de bulunan üniversitelerin psikolojik danışman ve rehberlik bölümü ile işbirliği içerisinde girerek okullardaki rehberlik müfredatının geliştirilmesi önerilmektedir.

KAYNAKLAR

Akdeniz, S. (2009), *Ergenlerin Meslek Kararı Verme Yetkinlik Algularının Algılanan Anne Baba Tutumu Ve Bazı Özlük Nitelikleri Açısından İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Akın, A., Usta, F., & Satici, S. A. (2012), *Validity and Reliability of Turkish Version of The Family Influence Scale*. The 4th International Congress of Educational Research, İstanbul.

Akıntuğ, Y. (2012), *Super'in Benlik Kuramına Dayalı Olarak Geliştirilen Grup Rehberliği Programının Ergenlerde Mesleki Olgunluk Ve Karar Verme Becerilerine Etkisi*, Doktora Tezi, Yakın Doğu Üniversitesi.

Akıntuğ, Y. & Birol, C. (2011), *Lise Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk ve Karar Verme Stratejilerine Yönelik Karşılaştırmalı Analiz*, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 41, 1-12.

Ali, S. R., McWhirter, E. H. & Chronister, K. M. (2005). *Self-Efficacy and Vocational Outcome Expectations for Adolescents of Lower Socioeconomic Status: A Pilot Study*. Journal of Career Assessment, 13(1), 40-58.

Alkan, Ö. (2014), *Konaklama İşletmelerinde Kadın Çalışanların Karşılaştıkları Engellerin Kariyer Planlamasına Etkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Kocaman Üniversitesi.

Arıkan, R. (2004), *Araştırma Teknikleri ve Rapor Hazırlama*, Ankara: Asil Yayın.

Baltaş, A. (1993), *Öğrenme ve Sınavlarda Üstün Başarı*, İstanbul: Remzi Kitapevi.

Bandura, A. (1977), *Self-Efficacy. Toward a Unifying Theory of Behavioral Change*.
Psychologicalreview, 84(2), 191-215.

Bandura, A. (1986), *Social Foundations of Thought and Action: A Social Cognitive Theory*, New Jersey: Prentice & Hall.

Bandura, A. (1993), *Perceived Self-efficacy in Cognitive Development and Functioning*, Educational Psychologist, 28(2), 117-148.

Bandura, A. (1995), *Exercise of Personal and Collective Efficacy in Changing Societies*, NewYork: Cambridge University Press.

Bandura, A. (1997), *Self-efficacy: The Exercise of Control*, New York: Freeman.

Baumrind, D. (1971), *Harmonious Parents and Their Preschool Children*,
Developmental Psychology, 4(1), 99-102.

Betz, N. E. (1992), *Career Assessment: A Review of Critical Issues*, New York: John Wiley.

Betz, N. E. & Hackett, G. (1981), *The Relationship of Career-Related Self Efficacy Expectations to Perceived Career Options in College Women and Men*, *Journal Of Counseling Psychology*, 28(5), 399–410.

Bıkmaz, H. F. (2004), *Sınıf Öğretmenlerinin Fen Öğretiminde Öz-Yeterlik İnancı Ölçeği'nin Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması*, <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/161/bikmaz.htm> (25 Aralık 2016).

Bilal, G. (1984), *Demokratik ve Otoriter Olarak Algılanan Ana Baba Tutumlarının Uyum Düzeylerine Etkisi*, Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi.

Bozgeyikli, H., Bacanlı, F., & Doğan, H. (2009), *İlköğretim Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Karar Verme Yetkinliklerinin Yordayıcılarının İncelenmesi*, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21, 125-136.

Bozgeyikli, H., Eroğlu, S.E., & Hamurcu, H. (2008), *Career Decision Making Self Efficacy, Career Maturity and Socioeconomic Status with Turkish Youth*, Paris International Conference on Education, Economy and Society, Novotel Paris Tour Eiffel.

Büyüköztürk, Ş. (2001), *Deneyisel Desenler*, Ankara: Pegema Yayıncılık

Çoban, A. E. (2005), *Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi*, Gaziantep Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 6 (10), 39-54.

Çurğatay, V. (2010), *Üniversite Sınavına Girecek Öğrencilerin Meslek Seçimini Etkileyen Sosyo-Kültürel Faktörler*, Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi.

Doğan, H. (2010), *Kariyer Karar Verme Grup Rehberliği Programının 9.Sınıf Öğrencilerinin Kariyer Karar Verme Güçlük Düzeylerine Etkisi*, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi.

Eldeleklioğlu, J. (1996), *Karar Stratejileri İle Ana-Baba Tutumları Arasındaki İlişki*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi.

Erdoğan, H. (2009), *Bireysel Kariyer Planlama İle Kişisel Başarı Arasındaki İlişkiye Yönelik*, Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi.

Ergün, E. (2007), *İnsan Kaynakları Yönetiminde Kariyer Planlama ve Bir Uygulama*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi.

Falyalı, H. (2015), *Ortaöğretim 6., 7. ve 8. Sınıflarda Fen Öğretiminde Problem Çözme Becerilerinin Kazandırılmasına Yönelik Öğretmen Uygulamalarının İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Doğu Akdeniz Üniversitesi.

Feldman, D. (2003), *The Antecedents and Consequences of Early Career Indecision Among Young Adults*, *Human Resource Management Review*, 13(3), 499-531.

Gelatt, H.B. (1989), *Positive Uncertainty a New Decision-Making Framework for Counseling*, *Journal of Counseling Psychology*, 36(2), 252-256.

Germeijs, V. & Verschueren, K. (2006), *High School Students' Career Decisionmaking Process: A Longitudinal Study of One Choice*, *Journal Of Vocational Behavior*, 68(2), 189-204.

Gültekin, D. (2010), *Örgütsel Kariyer Planlama ve İş Tatmini Etkileşimi*, Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi.

Güneysu, S. (1992), *Anababaların Çocuklarına Karşı Tutumları ve Çocuklardaki Davranış Problemleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi.

Hamamcı, Z. & Çoban, A. E. (2007), *Mesleki Olgunluk ve Kararsızlığın Akılcı Olmayan İnançlarla İlişkisi*, *Türk Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Dergisi*, 27 (3), 31-42.

Hamamcı, Z. & Hamurlu, M. K. (2013), *Anne Babaların Meslek Gelişimine Yardımcı Olmaya Yönelik Tutumları ve Bilgi Düzeylerinin Çocuklarının Mesleki Kararsızlıkları İle İlişkisi*, http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/21/13/965287/dosyalar/2013_12/05101604_annebabalar%C4%B1nmeslekgelmneynelktutumlar%C4%B1.pdf (10 Ocak 2017).

Hamamcı, Z., Bacanlı, F., & Doğan, H. (2013), *İlköğretim Ortaöğretim ve Üniversite Öğrencilerinin Mesleki ve Eğitsel Kararları Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi*, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12 (44), 284-299.

Hamamcı, Z. & Hamurlu, M.K. (2005), *Anne Babaların Meslek Gelişimine Yardımcı Olmaya Yönelik Tutumları ve Bilgi Düzeylerinin Çocuklarının Mesleki Kararsızlıkları İle İlişkisi*, http://silvanram.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/21/13/965287/dosyalar/2013_12/05101604_annebabalar%C4%B1nmeslekgelmneynelktutumlar%C4%B1.pdf (10 Kasım 2016).

Hartung, P. J., Porfeli, E. J., & Vondracek, F. W. (2005), *Child Vocational Development: A Review and Reconsideration*, *Journal of Vocational Behavior*, 66(3), 385-419.

Hirschi, A. (2009), *Career Adaptability Development in Adolescence: Multiple Predictors and Effect on Sense of Power and Life Satisfaction*, *Journal of Vocational Behavior*, 74(2), 145-155.

Rogers, M. E., Creed, P. A., & Glendon, A. I. (2008), *The Role of Personality in Adolescent Career Planning and Exploration: A Social Cognitive Perspective*, Journal Of Vocational Behavior, 73(1), 132-142.

Rojewsk, J. & Hill, R. (1998), *Influence of Gender and Academic Risk Behavior on Career Decision Making and Occupational Choice in Early Adolescence*, Journal of Education for Students Placed at Risk, 3(3), 265–288.

Işık, E. (2010), *Sosyal Bilişsel Kariyer Teorisi Temelli Bir Grup Müdahalesinin Üniversite Öğrencilerinin Kariyer Kararı Yetkinlik ve Mesleki Sonuç Beklenti Düzeylerine Etkisi*, Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi.

İbiş, E. (2011), *Öğrencilerin Üniversite Bölüm Tercihleri ve Kariyer Yönelimleri Arasındaki İlişkiye Dair Bir Araştırma*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi.

İşgör, İ. Y. & Sezer, F. (2008), *Mesleki Olgunluk Anlayışı Kazandırmaya Yönelik Sınıf İçi Rehberlik Etkinlikleri Program Denemesi*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 18(2), 239-252.

Kağıtçıbaşı, Ç. (1989), *Aile İçi Etkileşim ve İlişkiler: Bir Aile Değişme Modeli Önerisi, Türkiye’de Ailenin Değişimi. Toplum Bilimsel İncelemeler*, Ankara: Türk Sosyal Bilimler Derneği.

Karapınar, A. (2008), *Endüstri Çalışanlarını Motive Eden Etmenlerin Maslow ve Herzberg' İn Kuramlarına Göre İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi.

Karasar, N. (2005), *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Kavaz, D, (2016), *Algılanan Ana-Baba Tutumları İle Gençlerin Duygusal ve Davranışsal Bozuklukları Arasındaki İlişkileri İncelemesi*, Yüksek Lisans Tezi, Yakın Doğu Üniversitesi.

Köksalan, B.(1999), *Üniversite Öğrencilerinin Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi.

Kuzgun, Y. (1972), *Anababa Tutumlarının Bireyin Kendini Gerçekleştirme Düzeyine Etkisi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi.

Kuzgun, Y. (1988), *Üniversiteler Yüksek Öğretim Programları ve Meslekler Rehberi*, Ankara: OSYM-AGB.

Kuzgun, Y. (2000), *Meslek Danışmanlığı Kuramlar Uygulamalar*, Ankara: Nobel Yayın.

Kuzgun, Y. (2003), *Meslek Rehberliği ve Danışmanlığına Giriş*, Ankara: Nobel Yayınları.

Lease, H. L. & Dahlbeck, T. D. (2009), *Parental Influences, Career Decision-Making Attributions and Self-Efficacy: Differences for Men and Women?*, Journal of Career Development, 36(2), 95-112.

Lecompte, A., Lecompte, G., & Özer, S. (1978), *Üç Sed'de Ankara'lı Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumları: Bir Ölçek Uyarlaması*, Psikoloji Dergisi, 1(1), 5-8.

Littrel, J.J. (1987), *From School to Work: The Goodheart-Willcox Wompany*, Inc. South Holland, Illinois, 154-157.

Macit, H. (2013), *Anne Baba Tutumlarının Gencin Meslek Seçimine Etkisi*, http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/25/20/972645/dosyalar/2013_03/04122909_annebabatutumlar%C4%B1n%C4%B1ngencnmesleksemneetks.pdf (10 Kasım 2016).

Mutlu, T. (2011), *Lise Öğrencilerinin Kariyer Kararı Verme Güçlükleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi.

Mavisu, H. (2010), *Bireysel Kariyer Planlamanın Aşamalarından Biri Olarak Hedef Belirleme ve Kariyer Başarı İlişkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi.

Oğuz, Ö. (2008), *Lise Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi.

Özdel, C. B. (2009), *Meslek Lisesi Öğrencilerinin Mesleki Yönelimlerine Etki Eden Faktörler*, Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi.

Öztaş, B.(1988), *Stresin Fizyolojisi ve Organizmada Oluşturduğu Etkiler*, İş Ortamının Yükseltilmesi Semineri, Kocaeli.

Öztemel, K. (2012), *Kariyer Kararsızlığı ile Mesleki Karar Verme Öz Yetkinlik ve Kontrol Odağı Arasındaki İlişkiler*, Gazi Üniversitesi Dergisi, 32 (2), 459-477.

Özyürek (1995), *11. Sınıf Öğrencilerinin Kariyer Yetkinlik Beklentisi, Algılanmış Kariyer Seçenekleri Zenginliği, Akademik Performans ve Yetenekleri Arasındaki İlişkiler*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi.

Pamuk, S. (2016), *Farklı Anne Baba Tutumlarının Üniversite öğrencilerinin Kendini Toparlama Gücüne Problem Çözme Becerilerine ve Karar Verme Davranışlarına Etkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi.

Sarı, S.V. & Şahin, M. (2013), *Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Mesleğe Karar Verme Öz-yeterliklerini Yordama da Umut ve Kontrol Odağının Rolü*, Kastamonu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 21(1), 97-110.

Serpil, A. & Nuran, B. (2003), *İsabetli Tercih Yapma ve Meslek Seçme Stratejileri*, Genç Beyin Dergisi, 15.

Sipahioğlu, Ő. (2002), *Anababa Tutumları ile Genlerdeki Duygusal ve Davranışsal Bozukluklar Arasındaki İlişki*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi.

Siral, . (1976), *Meslek Seçimi*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 8-4.

Skorikov, V. (2007), *Continuity in Adolescent Career Preparation and Its Effects on Adjustment*, Journal of Vocational Behavior, 70(1), 8-2.

Solmaz, Y. (2015), *Meslek Lisesi Son Sınıf ğrencilerinin Kariyer Gelişiminde Aile Etkisi*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi.

Super, D.E. (1957), *The Psychology Of Careers*. New York: Harpers.

Şeker, G. (2013), *Lise ğrencilerinde Meslek Kararı Verme Yetkinliği ve Kariyer Denetim Odağının İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi.

Tang, M., Fouad, N. A., & Smith, P. L. (1999), *Asian American Career Choices: A Path Model to Examine Factors Influencing Their Career Choice*, Journal of Vocational Behavior, 54(1), 142-157.

Tan, H. (1992), *Psikolojik DanıŐma ve Rehberlik*, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Taş, S. (2003), *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*, Ankara: Asil Yayınları.

Türk Dil Kurumu (TDK), (2016), *Güncel Türkçe Sözlüğü*, <http://www.tdk.gov.tr/>
(1Aralık 2016).

Uğurlu, U. (2007), *Kariyer Değerleri*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi.

Uluğtekin, S. (1976), *Çocuk Yetiştirme Yöntemleri Açısından Ana-Baba Çocuk İlişkileri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi.

Vurucu, F. (2010), *Meslek Lisesi Öğrencilerinin Meslek Seçimi Yeterliliği ve Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler*, Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi.

Watson, M. B. & Stead, G. B. (1994), *A Longitudinal Study of Career Decisionness Among South African High School Students*, *Journal of Vocational Behavior*, 45(3), 261-269.

Yeşilyaprak, B., Güngör, A., & Kurç, G. (1998), *Eğitsel ve Mesleki Rehberlik*, Ankara: Varan Matbaacılık.

Yeşilyaprak, B. (2000), *Eğitimde Rehberlik Hizmetleri*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Yeşilyaprak, B. (2003), *Eğitimde Rehberlik Hizmetleri Gelişimsel Yaklaşım*, Ankara:
Nobel Yayın Dağıtım.

Yeşilyaprak, B. (2011), *Mesleki Rehberlik ve Kariyer Danışmanlığına Giriş*, Ankara:
Pegem Akademik Yayıncılık.

Yılmaz, A. S. (2011), *Üniversite Öğrencilerinin Karar Vermede Özsaygı ve Karar
Verme Stilllerinin Benlik Saygısı ve Utangaçlık Açısından İncelenmesi*,
Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi.

Yılmaz, A. (2000), *Eşler arasındaki Uyum ve Çocuğun Algıladığı Anne-Baba
Tutumu ile Çocukların, Ergenlerin ve Gençlerin Akademik Başarıları ve
Benlik Algıları Arasındaki İlişkiler*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe
Üniversitesi.

Yörükoğlu, A. (2014), *Çocuk Ruh Sağlığı*, İstanbul: Özgür Yayın.

.

.

.

EKLER

Ek 1.

KARİYER KARARI YETKİNLİK BEKLENTİSİ ÖLÇEĞİ

1-----2-----3-----4-----5
Hic **Cok Az** **Cok**
Güvenmiyorum **Güvenmiyorum** **Güveniyorum** **Güveniyorum** **Güveniyorum**

	1	2	3	4	5
1. İlginizi çeken işlerle ilgili bilgi toplamak için interneti kullanabilme	1	2	3	4	5
2. İlgilendiğiniz alanda kendinize bir bölüm seçebilme	1	2	3	4	5
3. Önünüzdeki 5 yıla ilişkin hedeflerinizle ilgili bir plan yapabilme	1	2	3	4	5
4. Seçtiğiniz alanda akademik sorunlar yaşarsanız atmanız gereken adımları belirleyebilme	1	2	3	4	5
5. Yeteneklerinizi doğru bir şekilde değerlendirebilme	1	2	3	4	5
6. İleride icra etmeyi düşündüğünüz mesleklerden birini seçerek karar verebilme	1	2	3	4	5
7. Seçtiğiniz bölümün eğitimini başarılı bir şekilde tamamlamak için ihtiyacınız olan adımları belirleyebilme	1	2	3	4	5
8. Bazen başarısızlık ve ümitsizlik yaşarsanız bile bölümünüzde ya da kariyer hedefinizde ısrarla çalışmaya devam edebilme	1	2	3	4	5
9. İdealinizdeki işin ne olabileceğini belirleyebilme	1	2	3	4	5
10. Önümüzdeki 10 yıl içerisinde bir meslekte olabilecek değişimlerle ilgili bilgi edinebilme	1	2	3	4	5
11. Tercih ettiğiniz yaşam stiline uygun bir kariyer seçebilme	1	2	3	4	5
12. İyi bir özgeçmiş hazırlayabilme	1	2	3	4	5
13. Seçtiğiniz bölüm sizi tatmin etmezse bölüm değişikliği yapabilme	1	2	3	4	5
14. Bir işte en çok neye değer verdiğinize karar verebilme	1	2	3	4	5
15. Bir işi yapan insanların yıllık ortalama kazançlarını öğrenebilme	1	2	3	4	5
16. Mesleki kariyeriniz konusunda bir karar verme ve bir daha bunun hakkında doğru muydu, yanlış mıydı diye düşünmeme	1	2	3	4	5
17. Girdiğiniz iş sizi tatmin etmezse iş değişikliği yapabilme	1	2	3	4	5
18. Mesleki kariyer hedefleriniz için nelerden vazgeçmeye hazır olduğunuzun ya da hazır olmadığının farkında olabilme	1	2	3	4	5
19. İlgilendiğiniz alanda şu anda çalışan biriyle konuşma	1	2	3	4	5
20. İlgilerinize uygun bir bölüm ya da kariyer seçebilme	1	2	3	4	5
21. Mesleki kariyer alternatiflerinizle ilgili iş bulabileceğiniz kurumları belirleyebilme	1	2	3	4	5
22. Yaşamak istediğiniz yaşam stilini belirleyebilme	1	2	3	4	5
23. Mezuniyet sonrası yüksek lisans, doktora, ya da uzmanlık eğitimi alabileceğiniz okullar hakkında bilgi toplayabilme	1	2	3	4	5
24. Başarılı bir iş görüşmesi gerçekleştirebilme	1	2	3	4	5
25. Seçtiğiniz bölüm ya da kariyerde başarılı olamazsanız, alternatif bir bölüm ya da kariyer belirleyebilme	1	2	3	4	5

Ek 2.

Kariyer Gelişiminde Aile Etkisi Ölçeği

Lütfen doğru veya yanlış cevap olmadığını unutmayınız. Her bir cümleye katılma ya da katılmama durumunuzu en iyi şekilde gösteren numarayı işaretleyiniz.		Hiç katılmıyorum	Çoğunlukla katılmıyorum	Kısmen katılmıyorum	Kısmen katılıyorum	Çoğunlukla katılıyorum	Tamamen katılıyorum
1	Ailem bir mesleği nasıl edineceğim hakkında benimle bilgi paylaştı.	1	2	3	4	5	6
2	Ailem önceden beri kariyer konularını benimle görüştü.	1	2	3	4	5	6
3	Ailem meslek seçiminde nasıl başarılı olabileceğimi bana anlattı.	1	2	3	4	5	6
4	Ailem bir meslek seçiminde neyin önemli olduğunu bana anlattı.	1	2	3	4	5	6
5	Ailemin çalıştığını görmek kariyerimde bana güven verdi.	1	2	3	4	5	6
6	Ailem hangi mesleklerin benim için en iyi olacağı hakkında bana rehberlik etti.	1	2	3	4	5	6
7	Ailem eğitim/staj konularında bana bilgi verdi.	1	2	3	4	5	6
8	Ailem kariyerle ilişkili sorular sormam da beni destekledi.	1	2	3	4	5	6
9	Ailem benden belli bir statüsü olan bir meslek seçmemi bekler.	1	2	3	4	5	6
10	Ailem onları utandırmayacak kariyer kararları vermeme bekler.	1	2	3	4	5	6
11	Ailem sadece onların onaylayacağı bir mesleği seçersem beni maddi olarak destekler.	1	2	3	4	5	6
12	Ailem onların isteklerine uygun bir meslek seçmemi bekler.	1	2	3	4	5	6
13	Ailem kendi kültürümüzden olan insanların kültürümüze uygun meslekler seçmelerini bekler.	1	2	3	4	5	6
14	Ailemin bana dair kariyer beklentileri cinsiyetime dayanmaktadır.	1	2	3	4	5	6
15	Ailem benden kariyer eğitimime ve gelişimime maddi katkı sağlamamı bekler.	1	2	3	4	5	6
16	Ailem beni maddi olarak desteklediği için kariyer gelişimime odaklanabilirim.	1	2	3	4	5	6
17	Ailemin mesleki kararlarımı maddi olarak desteklemesi zordur.	1	2	3	4	5	6
18	Eğer üniversite/yüksekokul sonrası ilave eğitim almak istersem, ailem maddi olarak destek olur.	1	2	3	4	5	6
19	Eğer mesleki hayatımda güç bir durumla karşılaşırsam, ailem beni maddi olarak destekler.	1	2	3	4	5	6
20	Ailem mesleki kararlarımı verirken dini/manevi değerlerimi göz önünde bulundurmamı bekler.	1	2	3	4	5	6
21	Ailem mesleki kararlarımda değer ve inançlarımda önemli olduğunu ifade etti.	1	2	3	4	5	6
22	Ailem mesleğim aile değerlerine/inançlarımıza uygun olmasını bekler.	1	2	3	4	5	6